

Forord

Masterutdanningen har vært en givende reise med mye lærdom. For å klare å skrive denne masteroppgaven har jeg vært avhengig av mange bidrag. Først vil jeg takke mine informanter som tok seg tid til i en hektisk hverdag til å stille opp på intervju. Jeg har satt stor pris på den åpenhet de viste meg i sine fortellinger.

Min veileder Professor Marko Valenta har med høy tilgjengelighet hjulpet meg gjennom konkrete og kjappe svar. Det har ikke alltid vært lett for meg å skifte fra en praksisorientert hverdag til et mer teoretisk og akademisk blikk på mitt eget praksisfelt, men gjennom veiledningen har jeg løftet blikket og tatt inn over meg nye perspektiver.

Helse - og velferds kontor Midtbyen hvor jeg har hatt mitt arbeidsforhold har vært positiv til min utdanning, og jeg har hatt en fleksibilitet i arbeidet mitt som har gjort det mulig å gjennomføre masterstudiet. Jeg har også nytt godt av å ha samtaler med gode kollegaer internt og eksternt i Trondheim kommune. Jeg vil spesielt takke noen av mine boligsosiale kollegaer i kommunen: Gunn Sølvi Nyeggen, Anne Lise Bye og Ida Paxal har på hver sin måte hjulpet meg med gode tips, inspirasjon og støtte underveis i prosessen, dette er noe jeg har satt stor pris på.

Jeg har mottatt kompetansetilskudd fra Husbanken region Midt- Norge for å skrive masteroppgaven. Dette har vært både motiverende, samt har gitt meg bedre rom til å fordype meg i oppgaveskrivingen.

Til sist til min kjære Thorstein, du er alltid min beste støtte.

November 2014, Trondheim

Maria Kenza Hlimi

Innhold

Sammendrag.....	5
Summary	7
Kapittel 1. Innledning.....	9
Kapittel 2. Tidligere forskning	13
2.1. Boligvalg og boligkarriere.....	13
2.2. Relevante tidligere undersøkelser	18
Kapittel 3. Den teoretiske rammen.....	37
3.1. Bourdieus teori om kapitalformer	37
Kapittel 4. Metode.....	49
4.1. Bakgrunnen for den metodiske tilnærmingen	49
4.2. Rekruttering av informanter	50
4.3. Gjennomføring av intervju	53
4.4. Analyse.....	54
Kapittel 5. Økonomiens rolle i boligkarrieren: begrensinger, ambivalenser og muligheter ..	57
5.1. Boligens rolle i økonomisk akkumulasjon	57
5.2. Metoder for å sikre økonomisk kapital til boligfremskaffelse	60
5.2.1. Nåværende boligs relevans for valg av strategi	62
5.2.2. Boligvirkemidler for å bli selvstendig.....	64
5.3. Økonomiens betydning for tilgangen på forskjellige felt.....	65
Kapittel 6. Kulturmøter i nabolaget.....	69
6.1. Kulturell kapital og dens betydning for sosial integrering i nabolaget	69
6.2. Nærhet og distanse fra egen etnisk gruppe.....	73
6.3. Tidligere boligerfaringers innvirkning på videre boligønsker og boligfremskaffelse ..	75
6.4. Tilpassning til et nytt kulturelt system	79
Kapittel 7. Boforhold og sosial kapital.....	83
7.1. Sosial kapitalers rolle i innvandreres boligkarriere	83

7.2. Boligens betydning for sosial integrasjon	87
7. 3. Sosiale årsaker til segregering og distansering fra egen etniske gruppe	89
7.4. Sosial integrering, bolig og symbolsk kapital	91
Kapittel 8. Konklusjon	97
Litteratur.....	103
Vedlegg	
Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave	106
Intervjuguide 1	107
Intervjuguide 2	108
Meldinger fra NSD.....	112

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler innvandreres boligkarriere, og søker å identifisere hva som ligger bak innvandreres behov og preferanser vedrørende bolig. Oppgaven vil også komme inn på hvilke hindringer innvandrere møter i boligkarrieren, samt på hvilken betydning boligen har for integrering. Oppgaven er basert på en kvalitativ undersøkelse, hvor intervju med 10 innvandrere bosatt i Trondheim danner datagrunnlaget.

Den teoretiske rammen for oppgaven er Bourdieus teori om kapitalformer, og tar for seg hvordan de forskjellige typene kapital virker inn på innvandrernes preferanser og muligheter på boligmarkedet. Oppgaven viser at kapitalformene økonomisk, sosial, kulturell og symbolsk kapital alle har betydning for innvandreres fremskaffelse av og trivsel i boforhold, og at dette har en vekselvirkning hvor boforhold kan være grunnlag for akkumulering av de forskjellige typene kapital.

Økonomisk kapital er grunnleggende for innvandreres boligkarriere. Økonomisk kapital gir flyttemuligheter og en stor grad av selvstendighet fra familie, samt mindre behov for offentlig bistand. Tilgang på bolig er også en form for økonomisk kapital ved å tilrettelegge for inntektsgivende arbeid samt mulighet for gevinst gjennom utleie eller boligsalg. Kulturell kapital er viktig for innvandreres preferanser for bosted. Etter hvert som kjennskap til det norske samfunnet øker, endres også bostedspreferanser fra et behov for et bomiljø med nærhet til andre med samme etnisitet, til en draging mot andre mindre stigmatiserte grupper. Sosial kapital er i mange tilfeller inngangsporten til kunnskap og informasjon om bolig. Dette gir muligheter til å orientere seg i boligmarkedet og er grunnleggende for å finne strategier for boligfremskaffelse. Sosiale relasjoner kan være en direkte inngangsport til en bedre bosituasjon, og sosiale forbindelser i nabolaget er i flere tilfeller avgjørende for tilfredshet med bolig. Bolig kan gjennom sine symbolske egenskaper gi anerkjennelse og status. Gjennom boligforholdet er det derfor mulig å vise hvem man er, gjennom bruken av boligkapital og ved valg av boområde, boligkvalitet og nabolag.

Jeg argumenterer for at bolig kan fremstå som kilde til forskjellige kapitaltyper. Samtidig forutsetter en vellykket boligkarriere tilgang til forskjellige kapitaltyper. Undersøkelsen viser også at bolig er viktig for samfunnsdeltakelse. Dette ved å være en base for trygghet som gir mulighet for deltakelse i utdanning og jobb, samt som et middel for å føle tilhørighet i samfunnet ved tilknytning i nabolaget.

Summary

The topic for this thesis is the housing careers of immigrants. It seeks to identify the needs and preferences of immigrants concerning housing. The thesis also addresses obstacles immigrants meet in their search for a home, and the emphasis their residence has on integration. The thesis is based on interviews of ten immigrants living in Trondheim, Norway.

The theoretical framework is Bourdieu's theory of forms of capital, and describes how different types of capital affects immigrant's preferences and opportunities in the housing market. The thesis shows that different forms of capital affect immigrant's well-being in the society and their place of residence. The four different forms of capital analyzed are economic capital, social capital, cultural capital and symbolic capital. The analysis concludes that the different types of capital all have relevance for immigrant's ability to obtain housing, and their welfare in society.

Economic capital is fundamental for immigrant's housing careers. Economic capital represents ability to move and a high degree of independence from family and less dependence on public welfare/support. Owning your own house represents economic opportunities like rental income and sales gains. Cultural capital is important for immigrant's choice of their residence. As knowledge of the Norwegian society, language and working experience increase, preferences of residence change. Initially, immigrant's tend to prefer living in neighborhoods housing people with the same cultural and religious background. Gradually as integration proceeds residential preferences change, and attraction to other less stigmatized groups appears. Social capital is important to gather knowledge and information related to housing opportunities. This provides opportunities to get information and knowledge about the housing market. Social relationships can be the first footstep into a better housing situation. A positive living-environment in the neighborhood is important for the satisfaction with their house and home. Housing has symbolic properties that can give recognition and status. Through housing, immigrants can show who they are with the use of housing capital and by choosing living area, housing quality and neighborhood.

I argue that housing can be seen as a source of different types of capital. At the same time a positive housing career depends on the access to different types of capital. The survey also concludes that housing is important for participation in the community. The home provides security and safety enabling immigrants to participate in employment and education. It also provides affiliation in society and in the neighborhood.

Kapittel 1. Innledning

I denne oppgaven fokuseres det på innvandreres boligkarriere og på innvandreres behov og preferanser vedrørende bolig. Bolig er en av velferdspilarene i Norge. Bolig har avgjørende betydning for helse, utdanning, arbeid og muligheter for samfunnsdeltakelse (Nou 2011:15). Boforhold er knyttet til opprettholdelse av relasjoner, privatliv, følelse av trygghet, og autonomi. Det er en målsetning at innbyggere i Norge skal ha likeverdige muligheter til å klare seg på boligmarkedet (Søholt og Astrup 2009 -1). Bolig er et aktuelt tema i Norge i dag, med mye fokus på en skjevhet i boforhold, spesielt mellom de som er boligeiere og de som står utenfor boligmarkedet. Boforhold i Norge er i stor grad markedsstyrt, og mange har vanskeligheter med å fremskaffe en egnet bolig. Markedsstyringen fører til en skjevhet hvor de som har boligkapital lettere kan øke denne, mens de som ikke har dette også vanskeligere kan opparbeide seg slik kapital. Bolig er et gode som er ujevnt fordelt, og det er systematiske variasjoner i boliglevekår som følger etniske skillelinjer (Søholt og Astrup 2009- 2).

Boforhold er et begrep som omfatter en plass for å bo og sove, en lagerplass for eiendeler og en plass for samvær med venner og familie. Boforholdet er en økonomisk investering og en utgiftspost. Boligens standard, boligens evne til å dekke husholdets behov og innvirkning på husholdets økonomi ligger også innunder begrepet boforhold (Nou 2011:7). Boforholdet har også konsekvenser for det sosiale, psykologiske og kulturelle, og spiller en rolle i hvilket samspill som finner sted mellom beboere om omgivelsene, nærmiljø og bydel (Murdie 1995 i Abramsson mfl. 2010). Hvilke av boligens egenskaper som er avgjørende varierer ut ifra preferanser, ressurser og i forhold til hvor i livet personen befinner seg. Hvilken boligkarriere en person får er avhengig av strukturelle muligheter og begrensninger. Jeg går inn i denne oppgaven med en tanke om at muligheter og begrensninger på boligmarkedet oppstår ut ifra både egenskaper hos innvandrerne og i boligmarkedet. Boligfeltet er sterkt individualisert i Norge, hvor det å sørge for egen bolig er et individuelt ansvar. Således blir vanskeligheter med å lykkes innenfor de gjeldene strukturer lett vurdert som et problem hvor individet må tilpasse seg. For mange sosialarbeidere er det et press for å få brukerne til å passe inn i de rammene samfunnet har lagt, og således blir jobben å tilpasse brukeren også der hvor det kan være strukturelle problemer (Røysum 2014).

Denne oppgaven vil se på hvilke boligpreferanser og boligvalg etniske minoriteter foretar seg, samt bakgrunnen for disse. Jeg går inn i arbeidet med denne oppgaven med den tesen at der

innvandrere ikke når sine boligpreferanser kan dette skyldes både individuelle faktorer samt ha strukturelle årsaker. Jeg har valgt Bourdieus teori som mitt teoretiske utgangspunkt. Følgelig vil analysen konsentreres om samspillet mellom innvandreres ressurser (kapitaltyper) og spilleregler som definerer boligfeltet og legger føringer på deres handlinger og mestringsstrategier.

Min interesse for temaet kommer i fra mitt arbeid. Jeg har jobbet med flyktninger og bolig på forskjellige måter i Trondheim kommune. Ved ankomst når flyktninger får tildelt kommunal bolig, har jeg sett hvor avgjørende dette er for en god start på livet, og hvordan den øvrige livssituasjonen ofte relateres til vansker med boforhold. Samtidig har dette gjort meg oppmerksom på problemer rundt det at flyktninger bosettes i kommunale boliger, i noen tilfeller med dårlige bomiljø. De har liten tilgang til kompetanse om hvordan det private boligmarkedet fungerer. Det at barn vokser opp i enkelte bomiljøer hvor det er ingen eller få representanter for majoritetssamfunnet utenfor de mest vanskeligstilte miljøer, gir konsekvenser for åpenhet og tilknytning til det norske samfunn.

Videre har jeg jobbet mye med innvandrere som ønsker å flytte ut av kommunal bolig, spesielt til en egen eid bolig. Gleden og motivasjonen for å flytte har slått meg som veldig stor. Jeg ser at det er mange som bruker veldig lang tid på å komme seg ut av kommunal bolig, selv om at motivasjonen for dette er stor. Andre klarer dette selv etter kort botid. Mine erfaringer har gjort meg nysgjerrig på hvilke boforhold de innvandrere som ikke er i det kommunale systemet har, og hva er det som fører til at noen klarer seg selv mens andre blir varig avhengig av bistand for å ha et bosted.

Andelen innvandrere i Trondheim har økt, og fra 2000 til 2013 har det blitt nesten 3 ganger flere innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn i Trondheim. Det er som i de fleste andre kommuner slik at få innvandrere bor ved ytterkantene av kommunegrensene (Høydahl 2014). Mangel på boliger i Trondheim har gjort at det er spesielt vanskelig for mange å skaffe seg en egnet bolig. I den kommunale sektoren oppleves konsekvensen av dette som et stort press på den kommunale boligmassen, og et behov for å finne nye og bedre løsninger for å hjelpe de som er vanskeligstilte på boligmarkedet. Det å sørge for alle de vanskeligstilte gruppene blir vanskeligere ettersom pågangen blir større. Trondheim kommune har prioritert bosetning av flyktninger til de kommunale boligene. Hvis flyktningene ikke klarer å få en positiv boligkarriere, gir det konsekvensen at andelen innvandrere i kommunale boliger øker.

Jeg har erfaring fra en rolle som portvokter inn til bedre boforhold, og antar at jeg derfor i stor grad blir informert om de forhold som er negative, da dette kan utløse hjelp til å bedre boligsituasjon. For å nærme meg dette temaet som masterstudent er det derfor nødvendig å være bevisst på at forskningen kan gi resultater som avviker fra det jeg opplever og tar for gitt i praksisfeltet. I løpet av min undersøkelse av innvandreres boligkarriere kommer jeg til å utforske flere forskningsspørsmål. Mine forskningsspørsmål er:

- Hva er innvandreres boligpreferanser, og hvordan påvirkes og endres disse? Bolig kan være et middel for å realisere andre deler av livet. Slik sett blir bolig et grunnfundament, som er en base for livsutfoldelse. Boligpreferanser kan derfor genereres ut ifra det som er formålstjenlig for andre livsområder, slik som et godt familieliv, arbeidstilknytting, økonomi, sosiale forhold og utdanning. Jeg ønsker å se på hvordan en prioritering av boligpreferanser skjer der hvor det er vanskelig å innfri alle preferanser samtidig.
- Hvilke metoder tas i bruk for å fremskaffe ønsket bolig? Her vil jeg se om innvandrere tar i bruk samme metoder som majoriteten for å finne bolig, eller om det er spesielle metoder som er mer brukt og suksessfulle.
- Hva hindrer innvandrere fra å realisere sin boligsmål? Er det strukturelle hindringer for å oppnå gode boforhold, og hvor ligger disse hindringer. Er det forhold ved boligmarkedet eller forhold ved innvandrerne som skaper disse hindringene?
- På hvilken måte innvirker boligen på samfunnsdeltakelse og integrering? Er boligen et avgjørende element for integrering? Hvilke forhold ved boligen er i så fall viktige, og hvilke konsekvenser har det når slike forhold blir oppfylt kontra når de ikke er det?

I denne oppgaven vil hovedfokus være på de to første forskningsspørsmålene, den inngående analysen vil i størst grad ta for seg innvandreres boligpreferanser og metoder for boligfremskaffelse. De resterende forskningsspørsmålene om hindringer og integrering er klart knyttet mot de foregående og har dermed relevans for oppgaven. Disse vil bli berørt som sekundære forskningsspørsmål.

Mitt fokus er ikke de aller mest vanskeligstilte, men mangfoldet i gruppen innvandrere. I sosialarbeiderjobber er det ofte de som ikke klarer seg selv som er gjengangere, og dette kan

gi et inntrykk av innvandrere som mer marginaliserte enn de som gruppe er. Det er forsket mye på hvorfor innvandrere statistisk sett er dårligere stilt enn andre boligmessig, med en høyere grad av trangboddhet og lavere boligstandard, samtidig som de bruker en større del av inntekten på boustgifter. For øvrig er ikke dette bildet for alle innvandrere, og jeg ønsket å gjøre en kvalitativ undersøkelse for å bedre finne frem til mangfoldet i boforhold. At dette var en god ide fikk jeg bekreftet av en av mine informanter som sa: ”Det er bra at du gjør en slik undersøkelse, fordi det er faktisk ikke alle innvandrere som bor dårlig.”

I kapittel 2 gjennomgås tidligere forskning rundt temaet innvandrere og boligkarriere både fra inn- og utland. I denne delen av oppgaven vil jeg trekke frem de undersøkelser som er mest relevant for min oppgave, og se på i hvilken grad disse kan relateres til mine forskningsspørsmål og de lokale forhold i Trondheim.

I kapittel 3 vil jeg redegjøre for min teoretiske ramme som har hovedfokus på Bourdieus teori om kapitaltyper. Der vil jeg gå nærmere inn på økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk kapital for å vise hvordan dette kan brukes i en analyse av boforhold.

I kapittel 4 blir leseren informert om metodebruk og ståsted for undersøkelsen. Oppgaven baserer seg på data fra en kvalitativ undersøkelse, og i dette kapitlet vil de 10 informantene introduseres.

Kapitlene 5-7 er oppgavens empiri og analyse del. Her vil informantenes erfaringer og historier legges frem, og ses i sammenheng med teoretisk ramme og tidligere forskning. Kapittel fem fokuserer på økonomisk kapital og boligkarriere, og ser på vekselvirkningen hvor økonomisk kapital er viktig for boligfremskaffelse, samt at bolig er en måte å akkumulere økonomisk kapital på. Kapittel seks går inn på hvordan valg av bosted og integrering i nye bomiljøer påvirkes av kulturell kapital, samt på hvilken måte kulturell kapital spiller inn ved tilegnelse av bolig. Kapittel sju omhandler den sosiale kapitalens rolle i innvandreres boligkarriere og viser hvordan bolig både kan fremskaffes ved hjelp av sosialt nettverk, og hvordan det sosiale nettverket, eller ønsket om dette er med på å bestemme bosted. I dette kapitlet vil også symbolsk kapitalens innvirkning på boforhold bli behandlet.

Kapittel 8 gir en oppsummering av de viktigste funn og resultatene. Videre blir det redegjort for hvilke tema og videre undersøkelser som kan være nyttig basert på resultatene i denne oppgaven.

Kapittel 2. Tidligere forskning

2.1. Boligvalg og boligkarriere

Teoretiske perspektiver på boligsosialt arbeid er mange. Jeg ønsker i denne oppgaven å se på de forhold som virker inn på hvilken situasjon innvandrere befinner seg i på boligmarkedet.

For å regnes som integrert på boligmarkedet må husholdet ha tilgang på bolig av god kvalitet til en kostnad husholdet med rimelighet kan forsvare. Boligen skal tilfredsstillende kulturelt varierende behov (Philips 2006).

Endringer i husholdsammensetning gir et behov for en forandring av boforhold, og vanligvis er boligforandring et resultat av valg og preferanser. Noen ganger er det ikke av valg, men av nødvendighet at en flytting skjer. Eksempel på dette er flukt, brann og skilsmisse. I en analyse av boforhold er det ikke nok å inkludere husholdets preferanser og valg, men en må også ta med i beregningen at det ligger hindringer og begrensninger i forhold til hvilke valgmuligheter husholdet kan foreta. På generelt grunnlag kan den økonomiske situasjonen forklare boligsituasjon hos etniske minoriteter. I tillegg til økonomi er portvoktere til de forskjellige delene av boligmarkedet avgjørende for hvilken posisjon det er mulig å oppnå. Dette er for eksempel private utleiende, eiendomsmeglere og kommunale boligforvaltere. Disse portvokterne kan forvalte de forskjellige inngangene til boligmarkedet ut ifra ideologier, målsetninger, verdier og holdninger (Özükeren og van Kempen 2002). I forhold til det kommunale boligmarkedet er det dermed viktig å se på bakkebyråkratens rolle opp i mot overordnede målsetninger og verdier. Ekskludering av portvoktere på en arena, vil gjøre de andre inngangene til bolig mer ettertraktet

For å se på strukturene i boligmarkedet som gir begrensninger og muligheter for boligfremskaffelse, er det nødvendig å trekke inn perspektiver på boligpolitikk og betingelser på boligmarkedet. I europeisk sammenheng har innvandrere i stor grad vært bosatt i boliger og boområder som har blitt ansett som de minst attraktive, noe som også gjelder i Norge (Skifter Andersen 2013).

Utformingen av boligpolitikken gir spesielle konsekvenser for innvandrere på boligmarkedet. I Norge er det en universell utformet boligpolitikk, med innslag av spesialtilpasninger for

vanskeligstilte hushold som gjøres tilgjengelig etter behovsvurdering. Likevel befinner innvandrere som gruppe seg i annerledes boligsituasjonen enn resten av befolkningen. Hvor inkludert eller ekskludert innvandrere blir på boligmarkedet er avhengig av i hvilken grad dette er regulert og politisert. Boligpolitikk søker å påvirke boforhold, ved pris, tilgang, kvalitet og distribusjon av boliger (Skifter Andersen m.fl 2013). I Norge har boligpolitikken vært en eierlinje, hvor det offentlige legger opp til gunstige forhold for boligeie. Dette fører til at det mest attraktive for de fleste er å eie egen bolig, og et skille hvor de som har ressurser til det kjøper bolig, mens de som bor i leieboliger enten bor i en kort periode før de kjøper, eller ikke klarer å skaffe seg en eierbolig. Boligmarkedet eie- leie blir da segmentert ut ifra inntekt. Med lav inntekt blir muligheten for å kjøpe bolig liten. Samtidig legger et fokus på eierlinja til rette for at hvis man skal ha en plass å bo så må man kjøpe bolig. Dette kan resultere i kjøp av uegnede boliger, eller at markedssvingninger gjør det vanskelig å selge videre ved behov, noe som kan føre til trangboddhet. Der det er et klart hierarki av boliger, hvor noen er forbeholdt de med høy inntekt, andre for de med lav inntekt, så vil etniske minoriteter i stor grad havne i boliger for de med lav inntekt (Andersen m.fl. 2013). Eierlinja fører til en liten tilgang på leieboliger, og gjør at husleiene på disse blir høyere.

Der det er klare regler for hvordan boliger skal tildeles blir det gjerne mindre diskriminering enn i tilfeller hvor boligadministrator tildeler etter eget skjønn. Det er også slik at mangel på tilstrekkelig mengde boliger legger forholdene til rette for diskriminering (Andersen mfl. 2013). I Trondheim er det i stor grad et lite regulert utleiemarked i tillegg til at det er stort press på tilgjengelige boliger.

Jeg vil også ha fokus på behov og valg i henhold til bolig og boligkarrierer. Noen hushold har ikke ressurser til selv å skaffe seg den boligen de har behov for. Disse husholdene har begrensede valgmuligheter, og må ha hjelp for at behovene deres skal bli ivaretatt. Valgmuligheter er begrenset i forhold til inntekt, familie, arbeid og markedssituasjon. Boligbehov er avgjørende for de boligvalg som blir foretatt. Noen har fått sine boligbehov oppfylt, mens andre har uoppfylte behov (King 1998).

Boligmarkedet er preget av begrensninger og hindringer for å oppnå ønsket bolig, men det er variasjoner av handlingsmåter og valgmuligheter innenfor de begrensningene som forekommer. Kulturelt baserte ønsker og økonomisk handlerom har innflytelse på hvilke boforhold innvandrere har, men må ses i sammenheng med begrensninger som er spesifikke når innvandrere opererer på boligmarkedet (Sarre 1986).

Videre er det slik at ikke alle er i stand til å verken definere eller oppfylle egne boligbehov. I disse tilfellene kan det være nødvendig for andre, for eksempel det offentlige å definere og bidra til at tilfredsstillende boforhold blir tilgjengelig. I dette ligger det en tanke om en universell definisjon av boligbehov, og at boligbehov dermed ikke er påvirket av valgmuligheter. Behov er da noe som er til stede uavhengig av egen vilje, og er sosialisert som en del av samfunnet. Dette kan ses på som en paternalistisk holdning, hvor det offentlige har den riktige kunnskapen om hva som er rett, og at denne kunnskapen er definerende på et nivå over individet. På den andre siden kan en se boligbehov som et uttrykk for individuelle preferanser og ønsker, og at det dermed ikke er mulig med en universell definisjon av boligbehov. Dette individualiserer beslutningsprosessene (King 1998), noe som gjøres i stor grad i det norske boligmarkedet.

For å differensiere boligbehov noe, kan man definere to typer behov. Instrumentelle behov som oppstår på bakgrunn av ønsker og preferanser, og basisbehov man har som menneske. De instrumentelle behovene er foranderlige, og påvirket av omgivelsene, egne forventninger og målsetninger. Basisbehovene er knyttet til personlig autonomi og fysisk helse. Dette er behov som er uavhengig av tid, tradisjoner og kultur (Doyal og Gough 1991). Disse nødvendighetene må være tilfredsstillt til et visst nivå for at behovet skal være oppfylt, og en høyere tilfredsstillelse går ikke på det basiske behovet, men på ønsker og preferanser, det vil si de instrumentelle behovene. Det er dermed nødvendig å ha dekt basiske behovene før boligønsker og preferanser blir tilfredsstillt.

En annen måte å forholde seg til boligbehov på er å se disse som relative, kulturspesifikke, og definert individuelt i en kulturell kontekst. Boligbehov må derfor defineres individuelt og lokalt. Vi handler ikke kun som individuelle agenter med individuelle behov, men er påvirket av våre sosiale og kulturelle omgivelser. I tillegg er handlinger på boligmarkedet begrenset både av inntekt og begrenset kunnskap om hvilke konsekvenser handlingene fører til (King 1998).

Argumentasjon mot et perspektiv som går på valg i forhold til boligkarriere er at individet kan ha manglende kunnskap for å selv foreta de valg som er nødvendig for å tilfredsstille sine egne behov. Dette henger sammen med et syn på bolig om at dette er noe det offentlige burde sørge for, da det er et ansvar som ikke kan falle på individet, eller at individet selv ikke vil være den beste til å fremskaffe bolig da det er et sosialt behov i hele befolkningen, og ikke kun for individets behov. Et slikt syn på bolig blir ofte satt i sammenheng med et krav om en

rettighetsfesting av boforhold, og at det offentlige bør møte de grunnleggende boligbehovene (King 1998). En slik rettighetsfesting kan føre til at individets ønsker og preferanser blir tilsidesatt til fordel for myndighetenes definisjon av egnet boforhold.

Temaet innvandrere og bolig er forsket på både Norge og i andre land. Både kvalitative og kvantitative metoder er benyttet og innfallsvinklene og fokusområder varierer. Som bakgrunn for min oppgave har jeg valgt å se på forskning både fra inn og utland. Min oppgave dreier seg om innvandrere i Trondheim, og det har vært et poeng for meg å finne forskning hvor de strukturelle forholdene er både lik og annerledes da dette vil påvirke de valg, muligheter og preferanser som oppstår.

I europeiske byer er det slik at innvandrere ofte bor i de minst ettertraktede boliger og områder, de områdene som ofte er og blir forlatt av andre. Når det gjelder selve husholdet er dette oftere leieforhold, og oftere flerfamiliehushold. Slike boforhold har en negativ innvirkning på muligheter for integrering i samfunnet også utover boligen (Özükeren og van Kempen 2002). I undersøkelsen vil jeg komme inn på hvordan innvandrere i Trondheim vurderer nærhet til storfamilien, og hvordan dette virker på boligvalg.

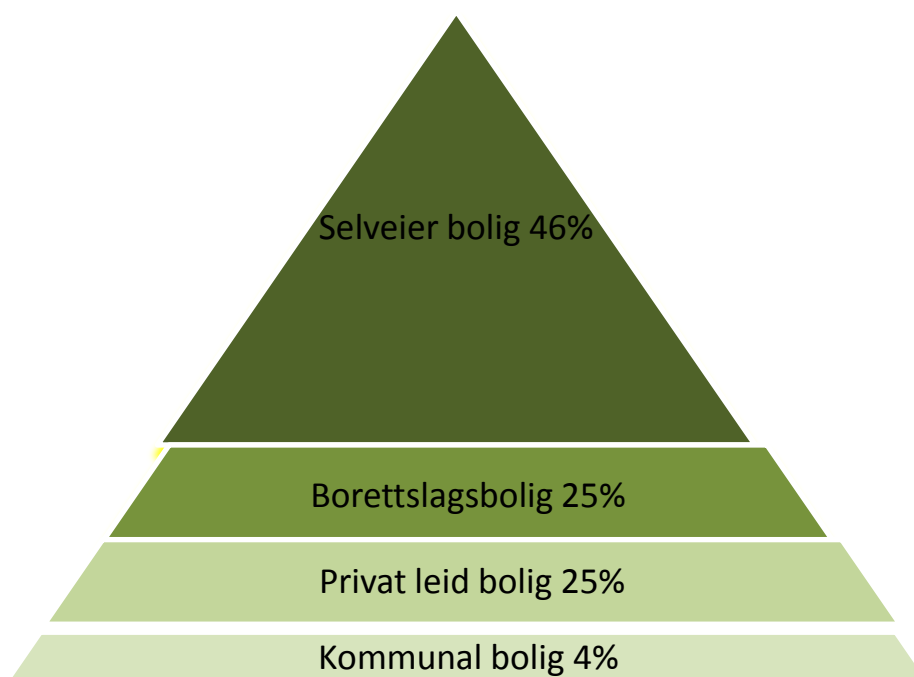
Det er likevel slik at like innvandringsgrupper møter forskjellige boligmarkedet og strukturer i forskjellige land og byer, og boligønsker og muligheter for avansement vil variere ut ifra konteksten. Derfor vil man kunne se at samme eller like innvandringsgrupper har varierende posisjoner på boligmarkedet i forskjellige land og byer (Özükeren og van Kempen 2002). Dette gjør at selv om det foreligger mye kunnskap om innvandreres tilpassningsstrategier, er det viktig å utforske dette i en lokal kontekst.

For innvandrere er boforholdet en av de viktigste faktorene for å ha en tilfredsstillende levestandard og ligger i grunnen for en god integrering. Innvandrere starter ofte sin boligkarriere på det laveste nivået i boligmarkedet, og det er flere forhold som legger føringer for muligheter til avansement i boligkarrieren. Dette er for eksempel arbeidstilknytning, diskriminering og holdninger til innvandrere (Abrahmson mfl. 2010). I oppgaven her vil jeg vise hvordan spesielt diskriminering er tydelig i forhold til manglende etablering på det private markedet.

Boligkarriere er definert som den serien av boliger et hushold bebor over tid. Begrepet er knyttet til preferanser, kunnskap og avgjørelser som blir tatt av husholdet. Boligkarriere har ikke alltid en klar hierarkisk utvikling hvor en starter på bunnen og forflytter seg oppover. I et

livsløpsperspektiv kan det være nødvendig å forflytte seg både oppover og nedover i bolighierarkiet. Forøvrig er det et klart hierarki i disponeringsform når det gjelder økonomisk gevinst, selvråderett, og ofte boligkvalitet. I tillegg er det en villet politikk at flest mulig skal ha et eierforhold til boligen sin. Dette gir utslag i at en stor andel søker, og prioriterer å fremskaffe en egen eid bolig. Figur 1 viser boligtilknytningsform i Trondheim i 2011. Figuren er oppstilt hierarkisk og viser fordelingen av type boliger.

Figur 1: Bolighierarkiet og fordeling i Trondheim 2011

Kilde: SSB Tabell: 09801: *Bebodde boliger, etter husets byggeår og type eierskap (K) (B) N. Bolig - nivå 3 (K) etter region, statistikkvariabel og tid.*

Figur 1 illustrerer at selveier bolig er den disponeringsformen med mest fordeler, og er derfor på toppen av hierarkiet. Det at 46 % av boligene i Trondheim er selveide viser at dette er en disponeringsform som er mulig for mange å oppnå. Sammen med borettslagsboliger er andelen med et eierforhold til boligen sin på 71 %. Dette er et resultat av at politikk, virkemidler og marked er organisert på en slik måte at det for flesteparten er mulig å eie egen bolig. Det private utleiemarkedet består av noen profesjonelle utleiery, men størsteparten er småskala utleiery som leier ut en bolig, eller deler av egen bolig. Det kommunale boligmarkedet omhandler 4 % av boligene i Trondheim, og er forbeholdt vanskeligstilte på

boligmarkedet, og det er således forbeholdt de som ikke klarer å skaffe bolig selv på de andre nivåene.

Kulturens påvirkning av boligbehov og ønsker har blitt påvist i flere undersøkelser (Beider 2009). Disse undersøkelsene viser at innvandrere er opptatt av nærhet til infrastruktur, både i forhold til egen sosial gruppe og i forhold til samfunnet for øvrig. Det å bruke organisasjoner for å fremme boligbehov har vært fremtredende, samt etterspørsel etter kulturelt betingete låneinstitusjoner (Beider 2009). Jeg vil i denne oppgaven se på hvorvidt dette er gyldig også for innvandrere i Trondheim.

Det er slik at avgjørelser tatt på et tidligere tidspunkt i livet, ofte legger føringer for hva som er en senere mulig boligkarriere. Det å lykkes i boligkarrieren kan ofte være et resultat av utvikling i jobbkarriere eller husholdsutvikling. Det å gifte seg og få barn skaper noen forventninger og preferanser i forhold til bolig, mens arbeidstilknytning gir en økonomi som gjør det mulig å realisere boligpreferanser (Özükeren og van Kempen 2002).

Bolig og nabolag har ikke en direkte effekt på integrering og samfunnsdeltakelse, men det er gode og dårlige spiraler hvor ressurssterke innvandrere skaffer seg gode boliger i gode bomiljøer, har norsk omgangskrets, deltar i lag og foreninger og lærer språk. Dette gir disse innvandrerne en base for å knytte til seg en omgangskrets med variert bakgrunn, de deltar i norske organisasjoner, har barn i barnehagen og lærer språk. De mindre ressurssterke får ikke påstartet en slik spiral, men blir boende i dårligere boliger og deltar mindre i samfunnet. (Grødem 2011). Et av de områdene jeg vil søke å finne frem til er hvordan innvandrerne i min undersøkelse har søkt å komme inn i en slik spiral, og hvilke inngangsmåter som har lyktes.

2.2. Relevante tidligere undersøkelser

Videre vil jeg presentere fem forskjellige undersøkelser som har spesiell relevans for mitt prosjekt. 1) *Moving up or moving down? Housing Careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands* (Bolt og van Kempen 2002). Denne undersøkelsen er relevant da det i Nederland har vært et fokus på samfunnets ansvar for å sikre lavinntekts hushold en god boligsituasjon. Velferdssystemet i Nederland har hatt innvirkning på innvandreres boforhold, noe det også har i Norge. 2) *Citizenship, housing and minority ethnic groups: an approach to multiculturalism* (Bowes, Dar og Sim 2000). Denne undersøkelsen er interessant da den ser på

årsaker til hvorfor innvandrere i noen tilfeller bosetter seg konsentrert, og hvordan innvandreres preferanser oppstår i et rom mellom behov og omgivelser. Undersøkelse 3) *Housing Careers: Immigrants in local Swedish housing markets* (Abramsson m. fl 2002) har fokus på hvordan variasjoner i lokale forhold legger i større eller mindre grad til rette for en positiv boligkarriere hos innvandrere, og ser på hvordan overordnede strukturer legger føringer for muligheter på boligmarkedet. Undersøkelse 4) *Gjennom nåløyet – en sammenligning av tilpassninger til boligmarkedet blant hushold med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn* (Søholt 2007) søker å finne variasjoner blant innvandrere når det gjelder metoder for å lykkes på boligmarkedet, og ser også på hvordan politikk og marked legger premisser for boligkarriere i Norge. Den siste undersøkelsen jeg vil trekke frem er 5) *Hvordan går det nå? – analyse av flytteprosess og nyetablering av leietakere fra hybelhusene i Anders Søyseths veg og Jarleveien* (Berg mfl. 2008). Denne gir et innblikk i de lokale forhold i Trondheim, spesielt for de som er avhengig av offentlig boligbistand

Jeg vil først gå igjennom forskningen fra utland, før jeg ser på undersøkelser gjort i Norge og Trondheim.

1) *Moving up or moving down? Housing Careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands*. Ifølge Bolt og van Kempen (2002) som har gjennomført undersøkelsen har det nederlandske systemet ført til at relativt mange lavinntektshushold kan bo godt, og husleiesubsidier gjør at disse kan bo i dyrere boliger enn de ellers ville vært i stand til. På tross av dette er det slik at de fleste etniske minoriteter har dårligere boforhold enn resten av befolkningen, og når det gjelder tyrkere og marokkanere er situasjonen slik at de i tillegg flytter sjeldnere enn andre.

Undersøkelsens funn er publisert som en artikkel som baserer seg på en spørreundersøkelse i Utrecht, Nederlands fjerde største by. Forskerne tok for seg tre spesifikke boligområder både med normal fordeling og hvor tyrkere og marokkanere var overrepresentert, og fokuserte på hvordan nærmiljøet hadde innvirkning på beboernes boligkarrierer (Bolt og van Kempen, 2002).

Undersøkelsen trekker frem to forklaringer på hvorfor det er skiller mellom innvandreres og resten av befolkningens boligkarrierer. Første forklaring er at innvandrerne har andre boligbehov og preferanser enn andre, mens neste forklaring er at etniske minoriteter i mindre grad er i stand til å realisere sine boligbehov og preferanser. Demografisk er det ofte forskjeller mellom innvandrere og andre. En forklaring av forskjeller basert på etnisitet og

kultur er at tyrkere og marokkanere gifter seg tidligere og får barn tidligere. Dette gjør at de på de tidlige stadiene av sin boligkarriere har andre boligbehov enn resten av befolkningen. Andre kulturelle forklaringsmåter er orientering mot opprinnelseslandet, og tanken på å returnere en dag. Dette kan føre til et ønske om å minimere levekostnader og langsiktige boliginvesteringer i oppholdslandet. Dette bånd til opprinnelseslandet kan også føre til en aksept for dårligere boforhold da disse relateres til boforhold i opprinnelsesland, som ofte har en lavere standard.

Selv opplever de informantene som har gjennomført en flytting at de har fått en bedre bolig, men at de ikke har kommet seg til et bedre nabolag. Dette tyder på at en bedring av selve boligen blir prioritert foran en bedring av boområde. Det er ikke mulig å få tilfredsstillende alle preferansene, og prioritering må skje.

Når det gjelder evnen til å realisere sine boligbehov er dette tosidig. På den ene siden omhandler dette ressurser på individ og husholds nivå. Innvandrere i Bolt og van Kempens undersøkelse har ofte lav inntekt på grunn av lavtlønnsyrker eller arbeidsledighet. I tillegg har mange begrenset kunnskap om boligmarked og boforhold i oppholdslandet, kombinert med språkbarrierer og manglende kompetanse i å forholde seg til aktuelle myndigheter på området. Den andre siden gjelder hvordan bolig er organisert på systemnivå, og at innvandrere kan ha færre rettigheter på boligmarkedet enn andre. Samlet vil disse faktorene gjøre det vanskelig for innvandrere å ha en positiv boligkarriere.

Angående boligsystemet ser forskerne spesielt på konsekvensen av begrenset tilgang til sosiale boliger i Utrecht. Et krav om fire års botid for å søke slik bolig ekskluderte de nyankomne innvandrerne. Videre var det en reservasjon på sosiale boliger til familier. Tyrkere og marokkanere var som regel ankommet som enslige arbeidssøkere og kom derfor ikke inn under kriteriene når familien bodde i opprinnelseslandet. Dette må også ses i sammenheng med at familiegjenforening ble nektet så lenge søkeren ikke kunne fremskaffe egen bolig for familien. For å få familiegjenforening var det mange som så seg nødt til å kjøpe bolig, på grunn av ingen andre bomuligheter. Dette var ofte boliger med dårlig kvalitet, og kjøper måtte ofte betale to-tre ganger normal rente for boliglånet. Da det senere ble en større mulighet for å få sosial bolig var det mange som kvittet seg med eierboligen og flyttet inn i en bedre egnet sosial bolig, men disse hadde ofte tapt mye penger på huskjøpene sine. Åpningen i tilgang på sosiale boliger førte til at mange marokkanere og tyrkere flyttet i slike boliger, og at en større andel av disse bor i sosiale boliger enn hva resten av befolkningen gjør.

Forskerne ser på hvordan tilgangen på boliger er avgjørende for etniske minoriteters boligkarriere. Der det er begrenset boligtilgang, slår dette sterkere ut for minoritetene, samt at graden av diskriminering er avgjørende. Mange var i starten av sin boligkarriere avhengig av å dele bosted med andre. Enten ved å bo sammen med familie eller venner, eller å leie en felles bolig sammen med andre nyankommende. Dette kan ses i sammenheng med at det i opprinnelseslandene er normalt å bo sammen som storfamilie. Undersøkelsen viste likevel at det å bo sammen med andre, storfamilie eller venner ble sett på som en midlertidig situasjon, og en metode for å komme i posisjon til å skaffe seg en egen bolig. Målet var en uavhengig bolig for kjernefamilien.

Selv om både tyrkere og marokkanere helst ønsker seg en egen bolig for kjernefamilien, var det få som faktisk bodde slik. Begge gruppene var trangbodde, og selv om en flytting ble gjennomført, var det som regel en stor grad av trangboddhet også i den nye boligen. En økning i husholdstørrelse gjør at det er vanskelig å skaffe en stor nok bolig som også er økonomisk håndterlig. Sett samlet har boligkarrierene til tyrkere og marokkanere i Utrecht vært begrenset, og som grupper har det ikke vært endringer som har ført til egen eide boliger eller muligheten for kjernefamilien til å forvalte en egen bolig. Likevel har boforholdene deres bedret seg siden de først immigrerte ved at offentlig sektor åpnet for at de kunne få tildelt sosialboliger av en hvis kvalitet til en rimelig pris.

En normal boligkarriere som følger bolighierarkiet, gjelder i liten grad for de i undersøkte gruppene. De flytter sjelden, og når en flytting skjer er det ikke en signifikant bedring i boforholdet. Videre kan ikke bolighierarkiet gjøres gjeldene for disse gruppene som for de fleste andre da de ved å flytte fra egen eid bolig til sosialbolig ofte fikk en bedring av boforhold da den eide boligen ofte var liten og uegnet. Informantenes egen opplevelse av bedring i boforhold er derimot positiv, og mange føler at de bor bedre enn hva de gjorde før.

De langsiktige boligpreferansene hos de undersøkte gruppene blir tilfredsstillt ved å bo i innvandrerrettede boligområder, men undersøkelsen viser at det ikke er noen forskjell mellom disse gruppene og resten av befolkningen. Også etniske nederlendere får dekt sine langsiktige preferanser i like stor grad i disse områdene.

Den dårlige utviklingen i boligkarriere hos tyrkere og marokkanere henger sammen med deres dårlige sosiale og økonomiske situasjon. Det at det er lavere arbeidstilknytning for kvinnene i disse gruppene fører til at det er færre muligheter for avansement i boligkarrieren. I tillegg er fertiliteten høyere i disse husholdene, og fører til at større hushold som må dekke sine

boligbehov på lav inntekt. På denne måten er det valg i husholdet om barn og tilgang på arbeid som påvirker boforhold.

Hvordan kan undersøkelsen til Bolt og van Kempen relateres til mitt prosjekt? Det at innvandrere startet sin boligkarriere i Norge aldersmessig senere enn andre, vil ha en innvirkning på både hva som kan aksepteres som en første bolig, og hvor fort det er ønskelig å avansere i boligkarrieren. Det er et større tidspres i forhold til å fremskaffe en egnet bolig, da det er færre yrkesaktive år å bruke. Ved å starte boligkarrieren på et sent tidspunkt er gjerne familieetablering skjedd, samt at hensyn i forhold til egen alderdom må ivaretas.

I forhold til bydelsmessig fordeling av levekårsproblemer, er dette noe komplisert i Trondheim. I forhold til andre byer i Norge hvor det gjerne er et klart skille, for eksempel øst-vest, er det i Trondheim en større spredning av levekårsforskjeller i hele byen, hvor områder med høy konsentrasjon av levekårsproblemer ligger tett inntil områder med lav konsentrasjon, som et lappeteppes (Levekårsundersøkelsen 2011). Dette kan føre til at slik som i undersøkelsen til Bolt og van Kempen er det boligkvaliteter som er førende for preferanser, mens boområde er mindre viktig. Forskjeller i bebyggelsestyper kan imidlertid relateres til forskjeller i beboernes sosioøkonomiske bakgrunn, velstand eller marginalisering. Samtidig kan dette gjøre at det er ønskelig å forbli i samme nærmiljø, men flytte noen meter til et område med lavere konsentrasjon av levekårsproblemer. De forskjellige konsentrasjonene avviker fra hverandre når det gjelder bebyggelse, ved at det i områder med mye levekårsproblemer er en tettere bebyggelse med blokker og leiligheter, mens det i områder med lite levekårsproblemer i stor grad er eneboligbebyggelse. På denne måten kan preferanse om boligkvalitet være knyttet til boområde.

Mange innvandrere har i lys av å være vanskeligstilte på boligmarkedet rettigheter til boligbistand, og tilgang på kommunale boliger. Ut ifra resultatene i Bolt og van Kempens undersøkelse kan dette føre til at innvandrere i større grad enn andre blir boende i kommunal utleieboliger. Mens det i Bolt og van Kempens undersøkelse var vanlig å flytte fra eie til leie, har jeg en antakelse om at dette vil være fraværende i min undersøkelse. På grunn av strenge kriterier for utleie av kommunal bolig som ekskluderer boligeiere, samt at i Norge er bolighierarkiet understøttet av gunstige offentlige ordninger, til eksempel skattefordeler som forstørrer fordelene ved boligeie. I tillegg er det et lite utbygd profesjonelt utleiemarked, både offentlig og privat. Dette vil gjøre at det som vurderes som et positivt bytte av bolig mest sannsynlig vil skje på linje eller oppover i bolighierarkiet. Samtidig har jeg en tese om at fordi

kriterier for tildeling av kommunal bolig gjør at de fleste flyktninger bosettes kommunalt, fører dette til at de blir godt kjent med denne delen av boligmarkedet, og mange innvandrere forblir i denne sektoren. For innvandrere i Trondheim kan dette resultere i at det er varierende grad av diskriminering på de forskjellige delene av boligmarkedet, avhengig av hvilken knapphet og tildelingskriterier det er innenfor hver sektor. Videre er det et sterkt fokus på barn i offentlige satsinger. Dette mener jeg vil vises slik at familier også har gode boforhold i Trondheim, mens enslige oftere kan ha dårligere boforhold.

Trondheim er en kommune i vekst, noe som gjør at boligmarkedet er under press. Jeg forventer at dette vil gi utslag i at innvandrere synes det er vanskelig å skaffe bolig selv, og at det er vanskeligere for innvandre å følge en boligkarriere på linje med resten av befolkningen. Endring i familiesammensetning vil kreve boligendringer, og jeg mener dette vil kunne gi både forbedring og forverring av boforhold. Spesielt familiegjenforening vil ha innvirkning på boligkarriere og gi endringer i preferanser. I og med at innvandrerne i min undersøkelse kommer fra land som er langt fra Norge både geografisk og kulturelt, samt at de fleste har innvandret på bakgrunn av nødvendighet eksempelvis krig og forfølgelse, er det trolig at tanken om å en gang returnere til opprinnelseslandet er tilstede, og at dette vil være noe som har betydning for hvilke investeringer i bolig som er ønskelig. I min undersøkelse vil jeg finne ut av hvordan relasjon til opprinnelsesland påvirker valg, behov og muligheter på boligmarkedet.

Innvandrerne i min undersøkelse har varig oppholdstillatelse eller statsborgerskap, og således vil disse ha samme rettigheter som andre på boligmarkedet. I forlengelsen av dette vil jeg se på om innvandrerne klarer å benytte seg av de hjelpeordninger som de har rett til, og om de opplever å få lik tilgang og like betingelser som andre.

I motsetning til den nevnte nederlandske undersøkelsen har jeg en tese om at innvandrere i Trondheim har en positiv boligkarriere. Dette mener jeg er sannsynlig på grunn av at i løpet av botiden endrer det seg hvilke boligfelt man fyller kriterier for å komme inn på eller blir ekskludert fra, samtidig som at det er mange offentlige incentiver som underbygger en boligkarriere. Til sist henger dette sammen med andre mekanismer for integrering, opplæring og inntektssikring som legger grunnlag for utvikling av boforhold.

2) *Citizenship, housing and minority ethnic groups: an approach to multiculturalism*. Bowes, Dar og Sim(2000) ser i denne artikkelen nærmere på forhold som innvirker på å utvikle borgerskap som favner ulike grupper, og om det er best med universelle tilnæringsmåter

eller tilnæringsmåter som er spesialtilpasset den enkelte gruppes særtrekk. Artikkelen tema er som overskriften viser flersidig, men jeg vil holde meg til det som er temaet for min masteroppgave, innvandrere og boforhold.

186 pakistanske informanter ble intervjuet, i 3 britiske byer, Bradford, Glasgow og Luton. I disse byene er den største innvandrerguppen pakistanere, og hensikten med undersøkelsen var å se på holdninger til bolig, ønsker, intensjoner og etterstrebelser i forhold til boligsituasjonen hos pakistanere i disse byene.

Også denne undersøkelsen fant at lokale forhold hadde betydning for informantenes boligtilpassning. Andre avgjørende faktorer for boligtilknytning var de historiske forhold hos informanten, arbeidstilknytning og hvilke strategier husholdet selv tok i bruk i forhold til bolig. I den første tiden pakistanere kom til Stor-Britannia var det vanligste å eie egen bolig eller leie privat, og da gjerne innen egen etnisk gruppe. Slike interne leieforhold var ofte uformelle, hvor en leietaker bodde som en del av familien, og betaling av husleie varierte. Denne typen delte boliger var en måte å skaffe seg et økonomisk gunstig bosted både for boligeier og leietaker. Det å leie privat bolig, formelt eller uformelt ble tidlig mindre vanlig i blant pakistanerne, med unntak av de husholdene med dårligst økonomi. Det å eie bolig er den vanligste boformen, og beliggenheten av boligene i alle de tre byene er konsentrert i kjernen av byen. Bakgrunnen for bokonsentrasjonen er både faktorer som har ekskludert informantene fra andre deler av byene, samt informantenes egne preferanser. Unntaket er de husholdene med best økonomi. Disse har i større grad bosatt seg utenfor området med sterk etnisk konsentrasjon, i bedre forstadsområder med bedre hus.

Ønsker og mål om boligkarriere var avhengig av økonomisk ressurser, og fokus på elementer som barnas behov (barnevennlighet, nærhet til venner og aktiviteter), nærhet til egen etnisk gruppe, og en trygghet i forhold til å kunne beholde boligen var viktig der hvor økonomien var begrenset. Det å bo på en måte som skapte en trygg og god situasjon for barna var avgjørende, og for å sikre dette valgte mange å bruke en relativ stor andel av inntekten på å betale bolig.

Det å eie egen bolig ble vurdert som positivt på grunn av at dette ga mer selvbestemmelse angående bosted, størrelse, flytting og intern organisering av husholdet. Positiv innstilling til boligeie må ses i sammenheng med en negativ holdning til offentlige utleieboliger og ekskluderende forhold ved boligmarkedet for øvrig.

Negative elementer med boligeie var trangboddhet, vanskeligheter med å selge ved flytting, og tvangssalg. Trangboddhet førte til at det ikke var mulig med ønsket husholdstruktur, og dermed at storfamiliehushold ble vanskelig å opprettholde. Det å eie egen bolig ble på sikt negativt for noen av informantene, da boligstandaren ofte var lav, og at det var få muligheter til å få bistand til vedlikehold og oppgradering både i bolig og i nærmiljøet.

Ønsket om å bo nær egen etnisk gruppe var todelt. For det første var det viktig å være i nærheten av venner og familie, mens det på den andre siden var viktig å ikke flytte til nabolag hvor en risikerte å bli utsatt for rasisme. Det offentlige hadde universelle kampanjer for å få folk til å eie sine egne hus, men disse kampanjene hadde ikke stor innvirkning på den pakistanske gruppen. Kampanjene var forskjellige fra leie- til eie modeller som i stor grad gjaldt leietakere i andre områder enn der hvor pakistanere hadde bosatt seg. På bakgrunn av den økonomiske situasjonen, at pakistanerne ofte allerede hadde kjøpt seg bolig (men disse var ofte små og av dårlig kvalitet), og deres bosted, virket den universelle utformingen av kampanjene ekskluderende i forhold til å hjelpe den pakistanske gruppen videre i boligkarrieren. Den offentlige politikken tok i dette tilfellet hensyn til særskilte situasjonen til mange etniske pakistanere, og boligtiltakene ble derfor ikke benyttet av denne gruppen.

Undersøkelsen viste at negative elementer ved boligmarkedet som rammet mange av pakistanerne inntraff ikke på bakgrunn av kulturspesifikke trekk ved pakistanerne, men på bakgrunn av den sosialøkonomiske situasjonen de befant seg i, samt at de ble utsatt for rasisme. Mønstre i boligeierskap hos pakistanerne var knyttet til klasse.

I min oppgave ønsker jeg å utforske nærmere om innvandrere i Trondheim klarer å benytte seg av de universelle ordninger for å fremskaffe egnet bolig, eller om det er spesialtilpassninger og målrettede tiltak mot innvandrere som fører til gode boforhold. Min tese er at spesialtilpassede tilbud vil gjøre det enklere å raskt komme seg i en egnet bolig, mens senere når en har opparbeidet seg god kunnskap om det norske samfunn, klarer å benytte seg av universelle ordninger.

Det at lokale forhold har innvirkning på innvandreres muligheter på boligmarkedet er en av grunntesene i oppgaven. Ut i fra artikkelen til Bowes, Dar og Sim vil jeg trekke en antakelse på at innvandrere vil ha en bevissthet om i hvilke områder det er høy tetthet av innvandrere, og ha en erfaring med at det er vanskeligere å bosette seg i andre områder, samt at bolig i innvandrertette områder vil kunne dekke mange av informantenes sosiokulturelle behov.

De med best økonomi vil ha større muligheter til å realisere sine preferanser, samtidig som jeg antar at god økonomi er en faktor som vil påvirke hvilke ønsker og preferanser som oppstår. Når det gjelder ekskluderingsmekanismer i forhold til boligområde, vil dette skje på grunn av type boligbebyggelse som vil kunne differensiere etter inntekt i forhold til om det er villabebyggelse eller blokk bebyggelse.

På grunn av marginal størrelse på utleiemarkedet i Trondheim vil jeg anta at andre former enn boligeie vurderes som negativt. For innvandrere i Trondheim vil boligeie kunne få negative konsekvenser der fremtidig husholdssammensetning og inntekt ikke er avklart ved kjøp, og vil da kunne gjøre det vanskelig å bytte til egnet bolig.

Da Trondheim kommunes satsning på leie til eie modell også omhandler enkelte boligtyper er det sannsynlig at en del havner utenfor denne satsningen, og dermed ikke får slik bistand – og at dette kan ha konsekvenser i forhold til hvor tidlig det er mulig å bli boligeier, og hvilken type bolig det er mulig å kjøpe.

Jeg vil finne ut om klassebakgrunn har betydning ved å se på i hvilken grad tilgang på ulike typer kapital er bestemmende for boforhold. Det å bo sammen i storhushold forventer jeg at vil være lite utbredt i blant mine informanter, og jeg antar at som i Bolts og van Kempens undersøkelse vil dette være lite ønskelig på sikt. Det at det er svært normalisert at kjernefamilien bor sammen i Norge, samt at det er en offentlig velferdsstat som bidrar til å ta vare på eldre vil være med på å påvirke også innvandreres preferanser for kjernefamilien som husholdsstørrelse.

Fokus på barnas beste ved valg av bolig antar jeg er avgjørende for boligpreferanser, og i Bowes (mfl 2000) kommer forskningen frem til at det er konkrete forhold ved barnevennlighet som er avgjørende ved boligvalg. Det å sørge for en forutsigbar bolig for barna som er i nærheten til andre fra samme etnisk gruppe etterstrebes. For innvandrere i Trondheim kan dette komme til uttrykk ved et ønske om boligeie – som gir forutsigbarhet, og i konkrete områder som legger til rette for barns utfoldelse.

Jeg antar at undersøkelsen vil vise at det også i Trondheim, som i Storbritannia er vanskeligere å komme inn på noen deler av boligmarkedet enn andre. Dette kan vise seg i en større andel bosatt i kommunal bolig og egen eid bolig, mens få vil ha innpass på det private leiemarkedet. I Norge er det lagt opp til en høy grad av selveieboliger, og en politikk føres for å underbygge dette. Jeg mener dette vil medføre at også innvandrere ser boligeie som en svært

attraktiv disponeringsform. Med økningen i boligpriser de siste årene er det sannsynlig at de som selv eier bolig har positiv opplevelse av boligeie, og at det å eie en bolig har gjort det mulig for mange å fremskaffe en mer egnet bolig for husholdet ved å tjene på salg av uegnede boliger.

Det å være i et nytt land kan gi en utrygghet, spesielt i et land som er svært forskjellig fra hjemlandet. Trygghet kan søkes i kjente omgivelser. Dette antar jeg vil vise seg ved at innvandrere i Trondheim ønsker å bo nær venner og familie, og holder seg unna områder hvor en kan oppleve dårlig behandling og rasisme. Dette kan resultere i klare områdeønsker.

3) *Housing Careers: Immigrants in local Swedish housing markets*. En undersøkelse av tidlige innvandringsgrupper i Sverige ble gitt ut i 2002 av Marianne Abramsson, Mars- Erik Borgegård og Urban Fransson. Dette er en kvantitativ undersøkelse hvor data fra inntekts-, arbeids- og eiendomsregister er analysert. Denne undersøkelsen har sett på demografiske og sosialøkonomiske variabler på avgrensede geografiske områder. Forskerne valgte ut 3 middels store kommuner som alle har mottatt en stor andel innvandrere. Kommunene var Jönköping, Västerås og Gävle. Disse ble valgt ut fordi det er forskjell på innvandrerbefolkningen mellom disse kommunene, samt at boligmassen og mengde industri varierer. Forskerne ønsket å fokusere på konkrete innvandrergrupper og valgte ut innvandrere fra Finland, tidligere Jugoslavia, Chile, Afrika, Iran og Tyrkia. Dataene i undersøkelsen er i fra perioden 1985-1995.

Funn fra undersøkelsen viser at det er forskjeller i boforhold mellom gruppene.

Undersøkelsen viser en tendens til at de innvandrergruppene som ankom Sverige først, i større grad er tilknyttet eier- og borettslagsmarkedet sammenlignet med senere ankomne grupper. Dette må ses i sammenheng med andel innvandrerankomster, boligproduksjon og tilstand i den overordnede økonomien. I tider hvor det kommer mange innvandrere er det mange av disse som blir boende i eier- eller borettslagsboliger. Når det er økonomiske oppgangstider er det også flere som får innpass på eiermarkedet, og høy boligproduksjon gir flere tilgjengelige boliger, som gjør at også flere innvandrere klarer å skaffe seg en eierbolig.

Det lokale boligmarkedet legger føringer for hva som er mulig å oppnå av bolig, med hensyn til både boligpris og tilgjengelige boliger. Forskjellene mellom kommunene viser at der hvor innvandrerne har muligheter til det, velger de boligkarrierer som ligner på majoritetens.

Faktorene inntekt, bostedskommune og alder som grunnlag for boligkarriere er tilnærmet like avgjørende for innvandrere som det er for majoriteten. Undersøkelsen viser at det på tross av

dette er forskjeller i boligtilknytning og boligkarriere mellom innvandrere og majoriteten. Sammenlignet med befolkningen for øvrig har innvandrere en løsere tilknytning til de boligene de bor i og flytter oftere. Dette understøtter bruk av kapitalteori i min oppgave, og gjør det relevant å vurdere innvandreres boforhold ut ifra kapitaltilgang.

Som forklaring på disse forskjellene trekker forskerne frem flere faktorer. Det er forskjeller på perspektiver, kunnskap og forventninger til boligmarkedet og bolig mellom majoriteten og innvandrere. Samtidig er det slik at mange innvandrere ønsker å flytte tilbake til opprinnelseslandet når dette er mulig, og det å investere i bolig gir en sterk tilknytning til oppholdslandet. Videre viser resultatene at det er forskjeller mellom de gruppene av innvandrere som har bodd i landet mer enn 20 år og grupper som har ankommet på senere tidspunkt. De med lengst botid har høyere sannsynlighet for å bo i eier boliger eller å flytte fra en leid til en eid bolig enn de med kortere botid.

Undersøkelsen viser at der det er kamp om knappe ressurser, vinner ikke innvandrerbefolkningen frem i konkurransen med majoriteten. Dette tilsier at strukturelle begrensninger på boligmarkedet slår hardere ut for innvandrergrupper.

De innvandrerne jeg ønsker å studere i min undersøkelse har varierende botid i Norge, og jeg forventer at de som har lengst botid vil ha et bolig mønster som er mer likt majoriteten i Norge enn de med kortest botid. Dette både fordi de med lang botid har hatt lengre tid til å opparbeide seg kunnskap om boligmarkedet, sosiale nettverk som kan bistå, samt et bedre økonomisk grunnlag.

Det at innvandrere flytter ofte antar jeg vil vise seg i min undersøkelse ved at informantene har ambisjoner om å flytte til en annen bolig enn den de disponerer i dag. Det at innvandrere har en løsere tilknytning til bolig vil vise seg ved en større andel leieboliger enn eierboliger, samt at boligkarrieren vil inneholde mange trinn før mål om egnet bolig oppnås.

Det at det er forskjeller mellom innvandrere og majoriteten er gjeldene også i Norge, og derfor vil trolig undersøkelsen min vise at det er en mangel på kunnskap om funksjonene i boligmarkedet, og at dette vil innskrenke innvandreres muligheter til å avansere i boligkarrieren, samt at dette vil legge føringer for innvandrers boligpreferanser.

Den svenske undersøkelsen omfatter flere grupper innvandrere som er forholdsvis nær majoriteten geografisk og kulturelt. Mine informanter har opprinnelsesland som er langt fra

Norge geografisk, kulturelt og boligmessig, og det er sannsynlig at dette vil ha innvirkning på hvor lett det er å tilpasse seg det nye boligsystemet og mestre metoder for å avansere i det.

4) Gjennom nåløyet – en sammenligning av tilpassninger til boligmarkedet blant hushold med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn. Dette er en dr. polit oppgave skrevet av Susanne Søholt(2007) som ser på møtet mellom innvandrere og det norske samfunnet, med fokus på bolig og hvordan tilpassningene til bolig påvirkes og utvikles. Avhandlingen har fokus på hvordan innvandrere selv tilpasser seg boligmarkedet, men vier også plass til strukturelle faktorer som politiske føringer og forhold ved boligmarkedet som påvirker betingelser og handlingsrom. Avhandlingen baserer seg på en kvalitativ undersøkelse, intervju av 145 informanter med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn i Oslo, samt statistisk materiale om boligsituasjon fra Folke- og boligtellingsen i 2001.

Søholt skriver at boligforskning har tatt utgangspunkt i at mennesker handler på boligmarkedet ut ifra positive preferanser, altså hva de ønsker og vil oppnå. Handling på boligmarkedet kan også forstås ut ifra negative mål, hva man vil unngå å ende opp med, og hva slags ulemper en vil redusere. Et tredje perspektiv er at en bare tar skritt for skritt, inkrementalistisk planlegging ut ifra den situasjonen man til enhver tid befinner seg i.

Frengangsmåte for å skaffe seg bolig er avhengig av hva en leter etter, hva en mener er mulig å oppnå og på hvilke måter dette kan skje. Studier viser at de som hadde en preferanse for bolig og prøvde å etterleve disse hadde en bedre boligsituasjon enn de som ”bare tok det de fikk” enten privat eller i offentlig regi (Sarre mfl. 1989 i Søholt 2007). For å påvirke boligkarrieren fant Søholt frem til 4 tilpasningsstrategier hos sine informanter: 1) Proaktive strategier; 2) Reproduserende strategier; 3) Reaktive handlingsmåter; 4) Ingen strategier.

1) Proaktive strategier: Her er det en tydelig målfokusering, ved konkrete planer for hva en må gjøre i nåtiden for å nå målet i fremtiden. I dette inngår aktivt forberedende strategier som kan kvalifisere for en bedre forhandlingssituasjon ovenfor boligtilbyder. Eksempler er en styrking av økonomi, øke kunnskap og sosiokulturell kompetanse i forhold til boligmarkedet, og å opparbeide seg et nettverk som kan hjelpe til i boligformål. Strategien fordrer en opplevelse av innflytelse over egen situasjon. Opplevelsen av muligheter trenger ikke å stemme overens med virkeligheten. Det er likevel opplevelsen av påvirkningsmuligheter som er aktiverende i forhold til å planlegge og å handle.

2) *Reproduserende strategier*: Denne strategien tar utgangspunkt i tidligere erfaringer og skikker en kjenner fra før. Dette kan være overført fra andre, eller handlinger ut ifra vane, pragmatikk eller sosial norm. Dette får uttrykk ved at en gjentar handlingsmønstre som tidligere har vært suksessfulle, for eksempel i opprinnelseslandet. Strategiene trenger ikke å være kopier av tidligere handlingsmåter, og hensiktmessigheten av denne typen strategier er avhengig av hvordan de passer inn i konteksten.

3) *Reaktive handlingsmåter*: Dette viser til aktører som ut ifra en hendelse reagerer spontant for å skaffe en mer tilfredsstillende boligssituasjon. Her er det en sterk nåtidsorientering, og planlegging fremstår som irrelevant.

4) *Ingen strategier*: Her er det snakk om aktører som ikke har tro på at de har muligheter til å endre egen situasjon. Dette kan oppstå spesielt der hvor mennesker har levd under vanskelige forhold hvor både fortid og fremtid har vært for risikabelt på trekke mentalt inn i nåtiden. Mistet fremtidstro gir manglende grunnlag for planlegging.

Det ble funnet noen elementer som førte til et bedre boforhold, og ga grunnlag for en boligkarriere. Det å bruke tid for å bygge opp kompetanse ved å samle informasjon om handlingsmuligheter og vilkår på boligmarkedet, gir positive resultater for flere etniske grupper. Vanskeligstilte hushold har større sjanse for å bli inkludert på boligmarkedet dersom de klarer å tilpasse seg kommunale kriterier for boligtildeling, og å kommunisere sin situasjon ovenfor kommunen. Å benytte seg av sitt nettverk for informasjon, bistand og hjelp er en strategi mange benytter seg av. Dette kan gi økt kunnskapsnivå, finansiering eller konkret bolig.

Det var en viss sammenheng mellom valgt strategi og resultat i boliganskaffelse. For å skaffe en romslig eierbolig var det en kombinasjon av tilpasning og proaktive strategier, med et innslag av reproduserende strategier for å styrke egne ressurser eller handlingsmuligheter. Planlegging over tid og et klart definert mål lå bak en suksessfull anskaffelse av romslige eierboliger.

Der de aktive strategiene ikke hadde ført til bedring i boligsituasjonen var det tilfeller av resignasjon. Dette bidro til en bruk av minimumsstrategier for å tilpasse seg kommunal boligbistand. Det som kjennetegnet vellykkete strategier på tvers av de etniske gruppene i undersøkelsen, var målrettet handling og planlegging tilpasset de strukturene som er innebygd i det norske boligmarkedet, samtidig som egne praksiser hentes frem og bygges videre på. Et

tydelig mål bidro til anstrengelser og kreativitet for å lykkes. Et klart definert mål ga også en interesse for mer kunnskap om temaet, slik at målet kunne nåes. Dette ga en økt innsikt i norske samfunn og forhold.

Det å benytte seg av kulturelle tradisjoner for bistand og hjelp forhindret bostedsløshet og ga en vei inn i boligmarkedet der det i praksis var lukkede kanaler.

For noen av informantene var det så vanskelig å bli inkludert at de vurderte å reise fra Norge, enten tilbake til opprinnelsesland, eller land som USA, Canada og Australia. Disse så ingen muligheter for en god boligsituasjon i Norge. De hadde høy utdanning og et stort engasjement for å bedre egen livssituasjon, og for å få en tilfredsstillende tilværelse ble en utenlandsflytting vurdert.

Søholts undersøkelse fant at det var flere forbindelser mellom bolig og integrering. Det var fremtredende at informantene hadde et ønske om å være selvhjulpen i sitt boforhold. Strukturen på boligmarkedet former de individuelle behov. Dette viste seg ved at selv om informantene ikke mente at å eie bolig i seg selv var bra, er det å eie en egen bolig den måten det er mulig å skaffe seg et godt boforhold på. Dette er en måte å forholde seg til boligmarkedet i Norge, som er sterkt tuftet på eier prinsippet. Det statistiske materialet i undersøkelsen viser at innvandrere etter hvert blir boligeiere på samme nivå som majoriteten. Utover dette er det et poeng i undersøkelsen at selv om innvandrere er integrert som boligeiere, bor de oftere trangere og har relativt sett høyere boustgifter i forhold til inntekt enn majoriteten.

For å oppnå en ønskelig boligsituasjon fant Søholt at det var bruk av kreative fremgangsmåter basert på tidligere og ny kunnskap samt de tilgjengelige virkemidlene som var avgjørende. For å bli integrert på boligmarkedet var ikke løsningen å kopiere majoritetens handlingsmåter, men å finne tilpassede strategier. Dette var for eksempel å bo sammen i store husholdninger, lån i nettverk og forpliktende finansiering mellom generasjonene.

Søholt fant at det å bli boligeier hadde betydning for selvtillitt og aktelse. Det å eie egen bolig gir en opplevelse av mestring, å ha klart noe. Å gå fra å leie til å eie bolig bidrar til et skifte i sosial status i egne og andres øyne. Trygghet og selvbestemmelse økte, og dette gjorde også mulighetene til å fokusere på andre livsområder som språkopplæring og arbeid bedre. Det å lykkes på boligområdet ga inspirasjon og nye mål, noe som igjen førte til anstrengelser på disse områdene.

Det å eie egen bolig ga en subjektiv opplevelse av inkludering i det norske samfunnet. Det at det er mulig å ha karrierer på ulike arenaer gjorde at boligens betydning ble større, spesielt for de som ikke lykkes i yrkessammenheng. Hos innvandrere henger ikke utdanning, type arbeid, lønnsnivå, klassesilhørighet og boligstandard sammen på samme måte som hos majoritetsbefolkningen. Det å ha flere jobber, eller å bo i storhushold med flere inntekter gjør at mange får et bedre boforhold enn deres klassesilhørighet skulle tilsi. På den andre siden kan folk med høy utdanning i mange tilfeller likevel ikke få en tilsvarende inntektssituasjon, og dermed ha et boforhold som er dårligere en klassesilhørigheten i utgangspunktet skulle tilsi.

Jeg antar på bakgrunn av denne undersøkelsen at jeg vil finne at de av mine informanter som har de beste boforholdene har hatt en aktiv plan og målsetting for boligakkumulering, og at de som har dårlige boforhold ikke klarer å se hvordan de selv kan påvirke eget boforhold. Jeg vil i min undersøkelse finne ut hvilke metoder og strategier for boligfremskaffelse mine informanter har brukt, og i hvilken grad bruk av disse leder til et godt boforhold.

Jeg antar at informantene mine har et aktivt fokus på bolig, og at mange er bevisst på å tilegne seg nødvendig kunnskap for å bedre egen boligsituasjon. Funnene i Søholts undersøkelse gjør det interessant å se på hvilke kanaler innvandrerne bruker for å øke sitt kunnskapsnivå, og hvilke kanaler som gir best og mest relevant informasjon. Jeg vil prøve å identifisere hvilke strategier som blir tatt i bruk ut ifra hvilken tilgang på økonomisk, sosial og kulturell kapital informantene besitter.

Jeg vil også se nærmere på om kommunal bolig blir vurdert som en ønskelig boform, og om det er aktive handlinger som gjør at noen blir kvalifisert til å få en kommunal bolig.

Jeg vil utforske om informantene mine opplever boligmarkedet som forståelig og om deres kompetanse gjør det håndterbart, og i hvilken grad den norske modellen med bolighierarki har gyldighet for innvandreres boligpreferanser.

5) Hvordan går det nå? – analyse av flytteprosess og nyetablering av leietakere fra hybelhusene i Anders Søyseths veg og Jarleveien. Dette er en kvalitativ undersøkelse gjennomført i 2008 av Berit Berg, Marianne Garvik og Thomas Hugaas Molden ved NTNU samfunnsforskning. Hensikten var å belyse hvordan flytteprosessen fra to av Trondheim kommunes hybelhus artet seg for beboerne. Undersøkelsen favner beboer variasjon, men jeg vil fortsatt forholde meg til de deler som omhandler innvandrere i undersøkelsen.

Da det i de foregående nevnte undersøkelser som sammenligner boforhold på forskjellige plasser kommer tydelig frem at lokale strukturer på boligmarkedet, i lovgiving og økonomiske forhold har en innvirkning på hvordan innvandrere får innpass på boligmarkedet, velger jeg kort å trekke frem en undersøkelse gjort i Trondheim. Denne undersøkelsen sier noe om det kommunale boligmarkedet, og i hvilken grad bruk av dette gir et egnet boforhold.

Denne undersøkelsen er interessant for min oppgave fordi den ser nærmere spesielt på situasjonen til de som er avhengig av kommunal hjelp for å sikre seg et bosted, hvordan dette virker på deres egen påvirkningsmulighet på egen boligsituasjonen, og hvordan de på bakgrunn av boforholdet fungerer ellers i samfunnet.

Trondheim kommune har en ordinær kommunal boligmasse som brukes til å huse vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette betyr at der det er heleide kommunale bygg bosettes de forskjellige vanskeligstilte gruppene i samme bomiljø. For enslige flyktninger kan dette føre til utilfredsstillende boforhold. Liten plass i boligen samt bråk og utrygghet i forhold til tyveri og å bli plaget av naboer. Erfaringer fra hybelhusene var at beboerne ofte fikk nye og flere problemer av å bo der. I min undersøkelse vil jeg se på om dette også gjelder andre kommunale komplekser ut over hybelhusene.

Innvandrere blir boende i kommunale boliger av forskjellige årsaker. Noen har havnet i mellom boligstønadordninger uten å ha sosiale problemer. For disse er det økonomi og kommunal praksis som ledet tiltilværelsen som kommunal leietaker. Noen opplever det å leie av kommunen som veldig trygt, og er redd for å måtte forholde seg til det private markedet.

Flyktninger som ble bosatt i disse husene mente de var feilplassert når de fikk bolig sammen med psykisk syke, rusmisbrukere og kriminelle. Det å bo i bomiljø hvor det er bråk dag og natt hele uken igjennom gjør det vanskelig å konsentrere seg om skolearbeid og jobb. I en prosess med tvungen flytting slik det var for beboerne i hybelhusene, hadde ikke beboerne særlig påvirkning på sin egen boligsituasjon etter flyttingen, og mange endte opp med en ny bolig med samme type bomiljø og trangboddhet. Samtidig var det å finne en privat utleiebolig vanskelig for flyktningene, og de fikk ved henvendelser til stadighet tilbakemelding om at dessverre var boligen allerede utleid. For å klare å fungere i hverdagen var det nødvendig å benytte seg av private nettverk for hjelp til overnatting i prekære perioder hvor det var nødvendig med ro for å fungere i hverdagen. En flytting internt i Trondheim kommunes boligmasse gir ikke en forbedret bosituasjon, og feilplassering ut ifra behov skjedde på nytt.

Dette viser at en tilpassning til kriterier for kommunal bolig ikke nødvendigvis gir et egnet boforhold. Jeg antar ut ifra denne undersøkelsen at de informantene som bor i kommunale boliger vil oppleve bomiljøproblemer som en faktor som motiverer for boligbytte. Jeg vil også anta at de som bor kommunalt oftere enn de som bor privat ser for seg at kommunal bolig vil være den ønskede boform på sikt, da det private markedet er ukjent og oppfattes som mer utrygt. Samtidig antar jeg at det hos kommunale leietakere vil være slik at kommunal leie av bolig er en uønsket boligform på sikt, da andre boliger blir vurdert som av bedre kvalitet og i bedre bomiljøer.

For å oppsummere: Forskningen viser at lokale forhold har betydning for innvandreres boforhold. Flere undersøkelser konkluderer med at innvandrere kommer dårlig ut av det der det er en kamp om knappe ressurser. Innvandreres egeninnsats i forhold til tilpassning til boligmarkedet er avgjørende for hvilken boligkarriere det er mulig å få. Innvandringsgrunn og rettigheter i forhold til bolig er avgjørende for boligtilknytning. Preferanser for bolig og nabolag varierer, men mye tyder på at innvandrere på sikt søker en tilknytning til boligmarkedet som majoriteten. Tidligere forskning viser at ressurser påvirker hvilke ønsker og preferanser innvandrere har i forhold til bolig. For å analysere innvandreres forhold til boligmarkedet må en ha blikket både på de positive og de negative preferansene, og begrensninger og strukturer i markedet er avgjørende. Boligkarriere kan være både en kilde til å føle selvaktelse, mens de i andre tilfeller er en grunn til å emigrere.

Da de forskjellige delene av boligmarkedet har forskjellige inngangskrav og portvoktere vil det være enkelte deler som det er lettere å komme inn på enn andre. For innvandrere mener jeg at det vil være lettere å komme inn i de delene av markedet som har klare regler og adgangskriterier enn andre. Det kommunale boligmarkedet er et slik felt av boligmarkedet hvor det er nedskrevne regler og retningslinjer for inntak. I tillegg er disse reglene spesialtilpasset flyktninger. Eiermarkedet er mer komplisert og mangfoldig, men har en del likhetstrekk med boforhold i innvandreres hjemland som det er mulig å trekke veksler på. Blant annet hvordan økonomisk kapital er en avgjørende faktor for innpass. I Trondheim er det et utleiemarked som i høy grad domineres av små utleiere som leier ut en eller en del av egen bolig. Det er en hvis grad av regulering og lovgiving rundt dette feltet, men i stor grad preges den private utleiesektoren av uformelle skjønsmessige tildelingskriterier. Dette vil gjøre de vanskeligere å få innpass på det private utleiemarkedet enn de to andre feltene.

I og med det utbredte fokus og subsidiering av eierlinja i Norge forventer jeg at de som eier egen bolig vil være mer tilfreds, og i mindre grad søke en endring i sitt boforhold. Av samme grunn forventer jeg at de som ikke eier egen bolig har en målsetning om å på sikt bli boligeier. Dette kan nok nyanseres noe i forhold til fremtidsplaner, og om tilværelsen i Trondheim ses på som av permanent art.

Kapittel 3. Den teoretiske rammen

3.1. Bourdieus teori om kapitalformer

Det å finne frem til teoretisk ramme for denne oppgaven har vært en prosess hvor jeg har søkt å finne en relevant tilnærming til innvandrere og bolig. Det at rammen til sist ble Bourdieus teori om kapitalformer skjedde etter en vurdering av foreliggende datagrunnlag, samt i relasjon til praksisfeltet. I uformelle diskusjoner med mine kollegaer ble det oftest henvist til at økonomiske faktorer var det avgjørende for innvandreres boligkarriere. Samtidig har jeg i min praksis de siste årene erfart at selv om motivasjon og interesse for boligkarriere blant innvandrere er stor, mangler de ofte kunnskap og kompetanse til å operere på boligmarkedet. For å få innsikt i etniske minoriteters boligkarriere er det derfor nyttig å trekke inn de forskjellige typene kapital som er relevant i en boligkarriere, samt relatere dem til strukturelle faktorer og rådende premisser som opererer innenfor og definerer det gitte feltet. Jeg vil bruke Bourdieus kapitalformer til å illustrere dette.

For å se hvilket samspill boligforhold har med integrering vil jeg søke se på integrering fra flere sider. For å analysere integrering er det mulig å se fra fire perspektiver: Det individuelle, det relasjonelle, det strukturelle og det universelle¹. I min analyse vil jeg i størst grad komme inn på det individuelle og det relasjonelle perspektivet, mens jeg i mindre grad vil komme inn på de strukturelle og universelle perspektivene. Det individuelle perspektivet har en klar relevans i sammenheng med Bourdieus kulturelle kapital da den kan identifisere hvordan erfaringer og personlighet innvandreren bringer med seg har betydning for hvordan han blir møtt. Strategiene som blir tatt i bruk ovenfor boligtilbydere vil variere, og suksess på boligmarkedet vil variere ut ifra hvilke metoder som brukes, og i hvilken grad innvandrers tidligere erfaringer gir gyldig kunnskap som kan brukes i det norske boligmarkedet. Det relasjonelle perspektivet har relevans i sammenheng for sosial kapital, og handler om tilhørighet, deltakelse og sosialisering. Relasjoner til familie og venner for støtte og hjelp når det er nødvendig. Slike relasjoner er avhengig av sosial inkludering, sosial og økonomisk trygghet og autonomi. Dette kan legge grunnlag for en samfunnsdeltakelse som er viktig for å oppnå integrering. Når det gjelder boligens betydning for integrering vil dette være forhold

---

¹ Dette er en vanlig tilnæringsmåte i sosiologisk forskning. Se for eksempel i Berg (1997).

som i hvilken grad det er muligheter for å delta i sosiale arenaer i nærmiljøet, i hvilken grad bolig gir tilgang til andre sosiale miljøer og relasjoner, og i hvilken grad det motsatte er tilfelle, at sosiale relasjoner har betydning for hvilken bolig det er mulig å fremskaffe. Det er gjennom tilgang til forskjellige miljøer det er mulig å tilegne seg den kulturelle kapital som er nødvendig for å bli inkludert i samfunnet, og jo flere arenaer man tilegner seg kunnskap på, dess større muligheter for å bli integrert (Brenna 2004: 49,50). Dette innebærer at det å ha et nettverk med andre innvandrere også vil kunne være positivt for integrering.

Bourdieu mente at en samfunnsanalyse måtte inneholde tre elementer. Først en analyse av hvordan de overordnede klassene utøver makt på et felt, så en analyse av de objektive strukturene i et felt, så til sist en analyse av individene som innehar de forskjellige posisjonene innenfor feltet ut ifra deres tilgang på og kapitalsammensetning (Ritzer og Goodman 2004). Min oppgave vil ha hovedfokus på den siste typen analyse, men vil også innenfor enkelte områder komme inn på forhold ved de to første analysemåtene.

For å oppnå makt og innflytelse i et samfunn trengs kapital, og det er forskjellige typer kapital knyttet til forskjellige felt i samfunnet. Bourdieu gikk ut ifra Karl Marx teori om hvordan adgang til makt kommer gjennom materiell kapital, samt Max Webers differensiering mellom makt og status. Fra dette kom Bourdieu frem til at det er forskjellige typer makt i samfunn, og at det er forskjellige kapitalformer knyttet til forskjellige maktformer.

Bourdieu definerer kapital som: ”En samling av faktisk omsettelige ressurser og makt” (Bourdieu 1979/84:114). I følge Robison (2010) har kapital syv kjennemerker som gjør de anvendbar:

1) *Varighet* viser til en kapitals evne til å opprettholde sine egenskaper etter at den er brukt. Bolig som kapital gjør dette ved at verdien ikke forsvinner av at boligen bebos. Boligens egenskaper opprettholdes, samtidig som nye sider ved boligen opparbeides.

2) *Fleksibilitet* viser til bredden i bruksområdet det er mulig å gjøre kapitalen anvendbar. Bolig som kapital har stor fleksibilitet. I tillegg til å bli brukt som bosted gir boligen muligheter til sosiale nettverk, ved å ha sosiale sammenkomster, kontakt med naboer, samt at boligen kan være et redskap for vennetjenester ved å tilby overnatting eller fremleie.

3) *Alternativer*: En kapitals evne til å fylle behov det ikke primært var tenkt til, og muligheten til å tilfredsstille de samme behovene i mangel av den konkrete kapital. Bolig kan som nevnt over fylle andre behov enn det å ha en plass å bo. Sosiale behov kan dekkes ved hjelp av

boligen, og kulturelle behov kan også potensielt dekkes ut ifra hvilket nabolag en bor i. Ved mangel på bolig, er det vanskelig å tilfredsstille de behov en bolig stiller.

4) *Vedlikeholdsbehov* viser til i hvilken grad en må jobbe for å opprettholde allerede opparbeidet kapital. Slitasje på bolig skjer over tid, og fysisk vedlikehold er nødvendig for at boligen ikke skal minke i verdi. Dette krever kunnskap og praktiske evner til å bedrive slikt vedlikehold, alternativt må det leies inn profesjonelle for å utføre vedlikehold.

5) *Reliabilitet* viser til en kapital forutsigbarhet, i hvilken grad bruk av kapitalen gir de forventede resultatene. Hvilke forventninger som stilles til en bolig varierer, og med dette også om boligen svarer til forventningene. Dette er avhengig av tidligere erfaringer samt kjennskap til boligmarked, konkret bolig og bomiljø.

6) *Konverterbarhet*, muligheten til å omforme en kapitaltype til en annen. Egen eid bolig er lett omsettelig i markedet, og kan gi økonomisk gevinst. Ved å drive fremleie kan boligen gi både økonomiske og sosiale gevinster.

7) *Investeringsmuligheter* går på muligheten til å skape mer kapital. Bolig har vist seg å være en forutsigbar kapital i Norge etter 1990. Med unntak av et lite midlertidig fall i boligprisene i 2008-2009 har bolig vært en forutsigbar kilde til økt økonomisk gevinst. Bolig kan også gi muligheter for økt sosial kapital i form av nettverk og tilknytning, samt kulturell kapital i form av sosialisering i nabolag.

8) *Overførbarheten*, det å kunne gi kapital videre, for eksempel ved arv. Bolig med sine fysiske egenskaper er i høy grad overførbar. Dette ved arv eller ved å stille som sikkerhet for å hjelpe andre til å kjøpe bolig. Det å stille bolig som sikkerhet gir andre mulighet til å fremskaffe samme type kapital, uten at dette forringer verdien på boligen.

Jeg vil bruke noen av Robisons kjennemerker for å avgrense min analyse, og for å se hvilke av disse som er relevante i innvandreres boligkarriere samt på hvilken måte de benytter seg av den boligkapitalen de besitter.

Bourdieu's kapitalformer er den økonomiske kapital, kulturell kapital, sosial kapital og symbolsk kapital. I følge Bourdieu handler *den økonomiske kapital* om materiell økonomi, ting som kan omsettes i penger. Dette er for eksempel inntekt, arv, disponeringsrett og kredittmuligheter (Ritzer og Goodman 2004). Jeg antar at den økonomiske kapitalen kommer til å spille en sentral rolle i innvandrernes boligvalg. Slik kapital er i mange tilfeller

nødvendig for å fremskaffe en egen bolig, da inntekt og formue legger grunnlag for boligkjøp. Bolig kan også gi økonomisk kapital da tilgang på bolig kan gi utleiemuligheter eller salg av bolig med økonomisk fortjeneste. For å skaffe seg en egen eid bolig er egenkapital og boliglån nødvendig, noe tilstrekkelig inntekt og formue kan sikre. Leid bolig vil også falle innunder økonomisk kapital, da dette er en disponeringsrett som kan brukes og eventuelt konverteres til annen type kapital.

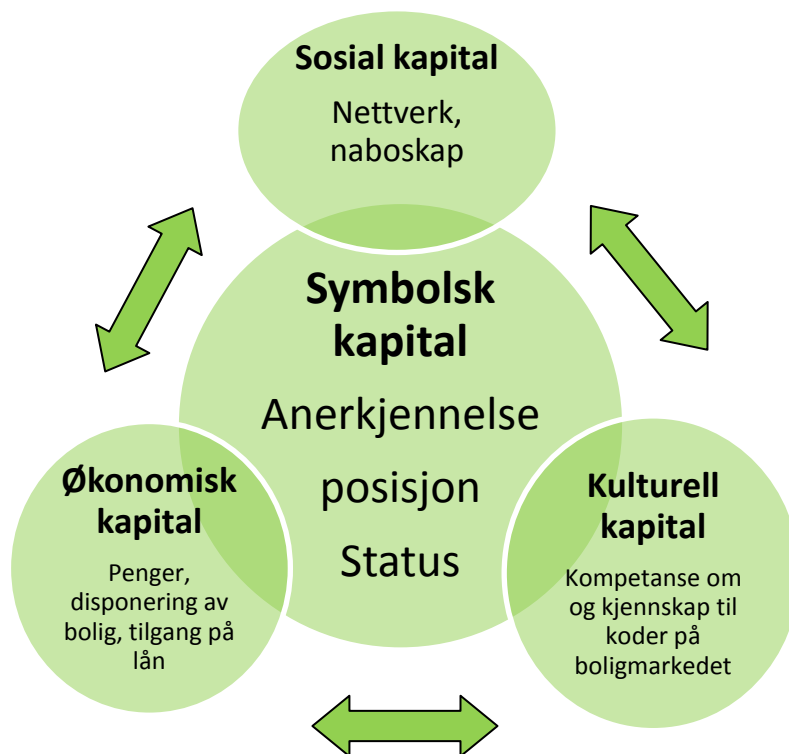
Den kulturelle kapital har forskjellige komponenter. De tre best definerte formene for kulturell kapital er kunnskap gjennom utdanning, fortrolighet til kunst og det intellektuelle, og det å være omgjengelig, kultivert. Det å kunne formulere seg og dermed fremstå som tillitsvekkende og sympatisk. Kulturell kapital er dermed kunnskap og kjennskap til praksiser som er legitime innenfor en gruppe (Ritzer og Goodman 2004). Den mest verdifulle typen av kulturell kapital er den som tilegnes i familien. Jo mer kulturell kapital en har gjennom sin sosialisering i familien, dess enklere er det å opparbeide seg kulturell kapital gjennom utdanning. Den kulturelle kapitalen er både kroppslig og materiell, i den grad at den er relatert til ting som kan konsumeres, og disposisjon for å sette pris på bestemte typer materialitet. Kulturell kapital er dermed smak, en estetisk sans som individet innehar. Smaken er det som forener folk fra samme miljø, og dette henger sammen med en avsmak for andres preferanser (Bourdieu 1995). Dette vil si at hvilken bolig som vurderes som ønskelig og god også er en konsekvens av den kulturelle kapital individet innehar. Dette vil gi variasjon i preferanse for boområde, naboskap, boligkvalitet og disponeringsform. Jeg antar at det å velge bosted kan skje ut ifra en vurdering av hvor ens kulturelle kapital slik som tradisjoner, praksis og levesett blir godtatt og reproduert i nye generasjoner. Kulturell kapital i form av spesifikke koder, kunnskaper om de lokale framgangsmåter og det norske regelverket er også førende for hvilken bolig det er mulig å fremskaffe. For å kunne få bolig i et presset boligmarked er det nødvendig å følge retningslinjer og spesifikke framgangsmåter ovenfor de ulike parter i boligmarkedet, og det er nødvendig å opptre på en måte som fremstår som tillitsfull og sympatisk for å få tilsagn om boliglån eller tildelt bolig.

Sosial kapital er verdifulle sosiale relasjoner, og den profitten som oppstår på bakgrunn av nettverk og forbindelser (Ritzer og Goodman 2004). Slike forbindelser er internt i familien, vennskap, organisasjoner og institusjoner. Sosiale strategier blir brukt for å ivareta og forsterke forbindelsene. Slike strategier er blant annet utdanning og ekteskap. Dess mer økonomisk og kulturell kapital en innehar, dess bedre kan man klare å profitere på sosial kapital (Wilken 2008). Sosial kapital kan brukes til å tilfredsstille menneskelige behov

gjennom sosiale relasjoner. Sosial kapital kan på denne måten konverteres til å gi fordeler på forskjellige områder. Økonomiske fordeler kan forekomme ved at i en relasjon kan en part forbruke økonomi som en annen part har akkumulert. Sosiale behov tilfredsstilles gjennom å få og å gi omtanke og omsorg for andre i en relasjon, og det å få bekreftelse, aksept og støtte på hvem man er skjer også gjennom den sosiale relasjonen (Robison 2002). Jeg antar at sosial kapital er viktig i sammenheng med boforhold. Boligvalg kan påvirkes av individets sosiale kapital. Dette kan være gjennom kunnskapsoverføring fra kjente, fremleie i eget nettverk, boligsalg og kjøp i eget nettverk eller tilgang på private lån. Sosial kapital kan virke samlende innenfor en gruppe, og dette kan gi preferanser for å bo nær andre innenfor eget sosialt nettverk. Der dette nettverket i høy grad består av mennesker med samme landbakgrunn, vil slike preferanser kunne gi en etnisk bokonsentrasjon.

Symbolsk kapital er evnen til å omsette en type kapital til andre verdier. Symbolsk kapital kan relateres til individets ønsker om å oppnå anerkjennelse innenfor et gitt sosialt felt. Enhver egenskap kan potensielt ha en symbolsk karakter. Det avgjørende er hvordan dette svarer til de kollektive forventningene, og den symbolske kapital utøver innflytelse også på avstand, uten fysisk kontakt (Bourdieu 1997). Det å konvertere en type kapital til en annen skjer innenfor bestemte regler, og for å klare å stille godt for konvertering av kapital handler det om at den opprinnelige kapitalform er verdifull og dermed konverterbar. Boligvalg som inkluderer boligtype, beliggenhet og innredningen i boligen kan har også en symbolsk dimensjon da den indikerer hvem en er og hvordan en fremstår. Enkelte typer boliger kan gi mer anerkjennelse enn andre. Og enkelte kan bidra til stigmatisering. Symbolsk kapital viser seg i status og prestisje (Ritzer og Goodman 2004). For meg blir det dermed også relevant å diskutere hvordan innvandrernes boligvalg relateres til deres sosiale prosjekt og deres kamp om anerkjennelse.

Figur 2: Transformering av boligkapital

Figur 2 viser de sentrale elementene ved de forskjellige kapitaltyper, samt foreslår hvordan disse kan konverteres. Anerkjennelse, posisjon og status kan oppstå ut ifra boligkvalitet, boområde og naboskap. Dette er igjen avhengig av kapitalsammensetning og kapitalflyt. Tilgangen på økonomisk, kulturell og sosial kapital gir alle muligheter til å opparbeide seg symbolsk kapital innenfor en gruppe.

Det som skaper dynamikk i sosiale systemer er muligheten for å veksle kapital mellom de forskjellige formene. Muligheten til å gjøre slike veksler er avhengig av kapitalens relevans som byttemiddel, samt individets evne til å relatere sin kapital, og dermed gjøre denne likvid. De fleste innehar en kombinasjon av forskjellige typer kapital, men som hovedregel vil en kapitalform være dominerende. Akkumulasjon, distribusjon og konvertering av kapital over tid gir sosial mobilitet innad og mellom felt (Bourdieu 1995).

De kapitalformene som er mest verdt er de som gir makt innenfor det større sosiale systemet, mens andre kapitalformer kan gi prestisje, ære og makt kun på et enkelt felt (Bourdieu 1995). Bolig er avhengig av forskjellige typer kapital, og er viktig for livsutfoldelsen på flere felt. Bolig kan gi sosiale relasjoner og investere i fremtidige generasjoner. Oppdelingen av kapital

er ikke like fremtredende i de lavere samfunnsklasser. Dette er en konsekvens av at dess mindre kapital som er tilgjengelig, dess mindre differensiering mellom kapitalformene er mulig.

Kapitalformene er relevante innenfor forskjellige felt. Et felt er en arena hvor sosial praksis utspiller seg. Innenfor feltet er det noe det er verdt å kjempe for, og feltet er både relasjonelt og hierarkisk, i sammenheng med et større sosialt system. Innenfor det enkelte felt er det premisser som ligger til grunn for handlinger og kamper i feltet. Premissene er udiskutable innenfor det enkelte felt, de er implisitte og tas for gitt av agentene innenfor feltet. Disse premissene kalles *doxa* (Bourdieu 1995). Dette innebærer hvordan boligpolitikk utformes, og av hvem, kriterier for tildeling av kommunal bolig og hvordan private utleiere har mulighet til å utøve en stor grad av skjønn i sin boligutleie. De som ikke aksepterer *doxa* blir ekskludert fra et felt, og får dermed ikke tilgang til å kjempe om de aktuelle verdiene. De kampene som foregår innenfor et felt, involverer en kamp om feltet og dets grenser (Wilken 2008). Jeg antar at innvandrere kan oppleve å ha begrenset kunnskap om rådende strukturer og premisser i norske felt. Dette kan vise seg ved at innvandrere kan få mindre tilgang på de forskjellige delene av boligmarkedet, fordi at de selv ikke vil ha kompetanse til å forholde seg til de gjeldene prinsipper, og derfor vil møte utstøtningsmekanismer i form av kvalifikasjoner og fremgangsmåter de ikke klarer å oppfylle, samt oppleves som udannede av de individene som har sentrale posisjoner i boligmarkedet.

Et felts grenser blir definert ut ifra hvem som har interesser i feltet, hvilke allianser som forekommer og hvem som vinner og taper kapital. I denne oppgaven defineres boforhold og boligmarkedet i sin helhet som et sosialt system med flere felt. Dette er adskilte felt, men med mulighet til mobilitet i det større systemet. De feltene som vil være relevante er det kommunale boligfeltet, det private utleiefeltet og eierfeltet. Som en metafor for det sosiale livet som er i feltene bruker Bourdieu spill. Deltakerne i spillet vil forsøke å utelukke nyankomne, og forsøke å hindre utenforståendes innblanding i spillet. Alle deltar i flere spill med forskjellig grad av betydning, men alle spill er ikke åpne for enhver. Dette innebærer at ikke alle vil ha tilgang til de forskjellige boligfeltene, der et felt åpnes stenges gjerne et annet, og det er mengden og typen kapital som bestemmer hvilke felt som åpnes og lukkes. (Bourdieu 1995). Med utgangspunkt i dette kan vi anta at innvandrere er slike nykommere som de deltakerne som allerede er innenfor vil forsøke å holde utenfor, enten ved at individet i seg selv holdes utenfor, eller at en tilpassning og endring av boligmarkedet som i større grad vil kunne tilrettelegge for innvandrere, vil kunne bli motarbeidet.

3.1.1. Betydning av habitus og kapitalsammensetting for boforhold

En deltaker i det sosiale spillet er plassert i forhold til sin kapitalbesittelse og kapitalsammensetning. Det innebærer at man ikke skal forstå et individ ut ifra personlige egenskaper og kvaliteter, men i forhold til sin sosiale posisjon og medlemskap i sosiale grupper. Innad i gruppen er det ensartede forståelser av hva som er passende og hva man kan forvente seg, og strategier og fremgangsmåter er avhengig av kapitalsammensetning, og dermed posisjon i et felt. Dette gir en sosial struktur som opprettholder sosiale hierarkier og hvor noen grupper har større gjennomslagskraft enn andre. I et felt kan kapitalsammensetningen brukes til å akkumulere mer kapital, og således bedre ens posisjon. I andre tilfeller vil mengden kapital minke, og således skape et posisjonsfall (Ritzer og Goodman 2004). Boforhold ved disponeringsform, beliggenhet og boligens egenskaper er en indikasjon på gruppetilhørighet, og gir også varierende muligheter for kapitalakkumulering.

I tillegg til de forskjellige kapitalformene som er bestemmende for hvilken sosial klasse en tilhører, trekker Bourdieu inn det han kaller sekundære faktorer som kjønn, alder og etnisitet. Plassering i det sosiale rom påvirker betydningen av de sekundære faktorene. Slik er det mest betydningsfulle i det sosiale rom tilgangen på kapital da kapitalen er bestemmende for hvilken plass i det sosiale rom man befinner seg (Bourdieu 1995). Etnisitet og innvandrerbakgrunn er dermed ikke det avgjørende for hvilke boligpreferanser og hvilke boforhold som oppnås, men samlet omfang av kapital er det mest betydningsfulle.

I tilknytning til kapitalformer er det nødvendig å trekke inn begrepet symbolsk vold. I dette definerer Bourdieu makten til å få en virkelighetsforståelse til å fremstå som objektiv og riktig. Dette er en usynlig makt hvor både makthaverne og de det blir utøvd makt ovenfor, ikke anerkjenner at det foregår en maktutøvelse. Dette foregår gjennom kulturspesifikke mekanismer, og kollektive forventninger. Tilgangen på kulturell kapital påvirker derfor betydningen av symbolsk vold (Bourdieu 1994). Slik maktutøvelse skjer ved fordeling av bolig gjennom boligforvaltere. Dette gjelder også at det er en selvfølgelighet at for å kjøpe bolig må det enten stilles egenkapital eller bankgaranti, andre typer garantier godtas sjelden. For å leie bolig må leietakers husholdsammensetning tilsvare det utleier mener er passende for boligen, og for å leie kommunal bolig er det klart definerte retningslinjer som må oppfylles for å få bolig. Med utgangspunkt i dette kan vi anta at innvandrere kan bli ofre for symbolsk vold ved at deres kapital blir underkjent, ikke vurdert som legitim da de baserer seg på en virkelighetsforståelse som er oppstått i et annet samfunn med andre spilleregler.

Begrepet habitus er det som forbinder det sosiale rommet hvor en finner de materielle vilkårenes verden, med livsstilens rom som er den sosiale praksis verden. Habitus er en mental struktur som vi bruker i alle situasjoner, og gjør at vi tenker, handler og oppfatter verden og sosiale omgivelser etter bestemte mønstre. Strategier for å tilegne seg kapital er forankret i habitus, og er ikke nødvendigvis en bevisst strategi. En persons habitus er formet gjennom dens erfaringer og sosialisering, den er formet i en historisk kontekst i et samfunn (Bourdieu 1995). Variasjon i habitus gir variasjon i hvilke taktikker og strategier som blir tatt i bruk for boligfremskaffelse (Boterman 2012). Habitus gjør det slik at selv om det objektivt sett finnes mange forskjellige strategier og handlingsmåter, er det mange av disse vi verken ser eller vurderer som aktuelle da de er smakløse eller vulgære (Rosenlund 1991). For innvandrere har habitus blitt tilegnet i en kontekst som avviker fra det norske. Alle bor et sted, og kjennskap til bomåter og kunnskap om boligsystem opparbeides gjennom det boligsystemet en befinner seg i. Innvandrere har derfor opparbeidet seg slik kjennskap i et land hvor boligsystem og bomåter avviker fra det norske. Dette gjør at de automatiserte mentale strukturene ikke nødvendigvis er formålstjenelig å bruke innenfor det norske boligsystemet. Dette vil medføre at de metoder for boligkarriere som blir brukt er de som ville gitt resultater i opprinnelseslandet, noe som nødvendigvis ikke vil gi samme resultater i Norge. På samme måte vil ikke de metoder som er suksessfulle være like tilgjengelige for innvandrere, da de etter habitus kan være vanskeligere å oppfatte, eller blir vurdert som uaktuelle.

Den tilgang på kapital som ligger i husholdet fører til varierende strategier og taktikker på boligmarkedet. Det er disse strategiene og taktikkene som gir tilgang til boliger i de forskjellige boligfeltene. Forskjeller i hvordan lete etter bolig er tilknyttet forhold som klasse og kjønn, og fører til at det er ulike muligheter for boligfremskaffelse. Videre er det slik at portvoktere slik som eiendomsmeglere og boligtildelere påvirker hvem som kan få bolig, og hvilke type boliger som er tilgjengelige.

Boligtilgang er med på å reproducere sosiale forskjeller i klasser, og det er en strukturell relasjon mellom sosial posisjon og boligtilgang. De forskjellige typene kapital legger grunnlaget for hvordan man tilegner seg materielle og symbolske verdier, og dermed hvordan man fremskaffer bolig (Boterman 2012). Kapital er relativ, og verdien fastsettes innenfor en kontekst, et felt. Hvor verdifull kapital man forvalter er avhengig av habitus og hvilket felt kapitalen benyttes i. Hvilken atferd man har og hvordan kapitalen blir forvaltet produseres gjennom ens habitus, og er dermed avhengig av sosialisering. Bolig har både en praktisk og

en symbolsk betydning, og hvordan en forholder seg til boligmarkedet er et resultat av interaksjon mellom habitus og muligheter og begrensninger på boligfeltet (Boterman 2012).

Kjennskap til boligmarkedet og endringer i det er en kapital det er mulig å benytte seg av. Systemforståelse gir også muligheter til å utnytte systemet til sin egen fortjeneste, dette er en form for kulturell kapital. En kjennskap til regler og strukturer gir muligheter til å se hvordan man best kan posisjonere seg. Også kunnskap om kommende endringer i systemet kan gi fordeler som kan bli brukt. Sosial kapital i form av nettverk er for mange en inngang til ellers stengte boligfelt. Ved å benytte seg av nettverket for enten leie eller fremleie kan et egnet boforhold fremskaffes. Videre er kapasitet til å gå utenom de offisielle reglene en mulighet til å fremskaffe bolig på. Dette kan kalles en kriminell kapital. Slik kriminell kapital tas i bruk når det for agentene fremstår som eneste mulighet i møte med rigide regelverk og lukkede boligfelt (Boterman 2012).

Kjennskap til utvikling av samfunnet er også relevant kapital i forhold til boligfremskaffelse. Dette kan gi et fortinn foran andre, ved å se trender, og benytte seg av kunnskapen før den blir allment kjent. Det å klare å skaffe seg en bolig blir av mange sett på som avhengig av flaks. Jeg antar at boligfremskaffelse er en konsekvens av hvilke relevant kapitaltyper innvandrere har til rådighet. De som opplever dette som flaks har ofte benyttet seg av ad hoc taktikker som har oppstått impulsivt, men har lyktes på bakgrunn av den kapital de har tatt i bruk (Boterman 2012).

Bourdieu's teorier er relevante i forhold til forskjellige boligfelt. For sosialt arbeid er Bourdieu's teorier anvendelige. Bourdieu's ambisjon har vært å studere samfunnet helhetlig. I sosialt arbeid er helhetsfokuset avgjørende, og ved det helhetlige perspektivet er det mulig å se individet og samfunnet i samspill. For øvrig er det å forske på et avgrenset tema som bolig forbundet med analytiske fallgruver. De forskjellige praksisene våre er knyttet sammen, og ved å isolere ett felt for analyse er det fare for å overse disse sammenhengene (Rosenlund 1991).

Begrepet distinksjon er et sentralt i Bourdieu's kapitalteori. Distinksjon går ut på at en aktør søker å være så lik som mulig den gruppen han ønsker å være en del av, samtidig som han er så forskjellig som mulig fra det han ikke ønsker å være en del av. For bolig kan dette tydeliggjøres ved at boligområdet viser hvilken gruppe en tilhører. Det er en forventning om at innvandrere som ønsker å ta del i et innvandrerfelleskap vil bosette seg i slike områder, og ved å aktivt søke annet bosted tydeliggjøres at individet ønsker distanse fra gruppen

innvandrere og nærhet til en annen samfunnsgruppe. Preferanse for boligområde vil være bestemmende for i forhold til hvilken gruppe det er mulig å opparbeide seg sosial kapital. Hva som er en distinksjonsmarkør kan være andre ting enn kun boligområde. Boligkvalitet, type og størrelse kan også være differensierende elementer som identifiserer gruppetilhørighet. For meg blir det relevant å utforske om slike avveininger også preger boligrelaterte preferanser blant innvandrere i min undersøkelse.

Kapittel 4. Metode

4.1. Bakgrunnen for den metodiske tilnærmingen

I denne oppgaven benytter jeg meg av en kvalitativ forskningsmetode. Dette har jeg valgt da hensikten med oppgaven er å finne ut av menneskers livsverden, ønsker, erfaringer, preferanser, verdier og motiver. Jeg har således en fenomenologisk tilnærming til undersøkelsen, da dette er et perspektiv som søker å finne hvordan mennesker opplever fenomener i sin livsverden (Kvale2009). Gjennom kvalitative metoder finner man nyanser i atferd, og øker vår forståelse av hvorfor mennesker handler slik de gjør. Kvalitative metoder har i tillegg til den fenomenologiske bakgrunnen også et hermeneutisk perspektiv.

Hermeneutikken er opptatt av hvordan mening kommer ut av fortolkning. Disse perspektivene har en bevissthet rundt at forskeren er en aktiv deltaker i kunnskapsutviklingen (Malterud 2003). Dette innebærer at samspillet mellom forsker og informant preger intervjuet og ligger til grunn for den forståelse og kunnskap som fremkommer i intervjuet.

For forskning som skal legge til rette for et mangfold av svar blant informantene, og forskning på sammensatte fenomener vil en kvalitativ tilnærming best kunne belyse problemstillingene. Gjennom dette er det mulig å finne beskrivelser, nye begreper, og gjennom analyse finne nye teoretiske sammenhenger (Malterud 2003). Det er informanten som har kontroll på den kunnskapen som skal deles, og bestemmer hva som skal deles. Forskeren må være bevisst å skape en fortrolig intervjusituasjon for at informanten skal være bekvem med å fortelle om sine erfaringer. Jeg søkte å skape en slik fortrolighet gjennom å forberede informantene på tematikk, være tydelig om konfidensialitetshensyn, spesielt i forhold til anonymisering, og ved å være aktiv, gi tilbakemeldinger og stille relevante oppfølgingsspørsmål i intervjuet.

Som masterstudent er min posisjon avgjørende for valg av forskning og gjennomføring. Valg av forskningsdesign, problemstillinger samt gjennomføring av undersøkelsen er et resultat av mine erfaringer, teoretiske referanseramme, hypoteser og faglige perspektiv opparbeidet i forkant, og videreutviklet i masteroppgaven.

Angående valg av problemstilling har min interesse for bolig og innvandrere blitt tent gjennom min arbeidserfaring. Gjennom å se hvordan tilknytning til bolig flyktninger får ved

bosetting i Trondheim, har jeg blitt bevisst at det er en stor variasjon i tilnæringsmåter og tilfredshet med boforhold. Ved innhenting av informasjon er min arbeidstilknytning et tema, og noe jeg var bevisst på i intervjusituasjonene. Den informasjon som innhentes i et intervju er avhengig av relasjonen mellom informant og forsker, og informanten kan ha en agenda i forhold til hvordan de ønsker å fremstå for forskeren, eller hvilken informasjon det vil være gunstig å formidle til forskeren. Utfallet av intervjuet er også avhengig av hva intervjuet betyr for informanten. Intervjuet kan gi en situasjon hvor informanten setter sine handlinger inn i en kontekst, og dermed blir mer bevisste sine handlinger (Thagaard 1998).

Refleksivitet i forskning er en metode for å systematisk forholde seg til hvordan en som forsker påvirker alle steg i prosessen og er med på kunnskapskonstruksjonen (Malterud 2001). Med nærhet til feltet er dette noe jeg har vært spesielt bevisst på, og har hatt en bevissthet rundt egne forforståelser igjennom arbeidet med oppgaven.

Det som var spesielt å legge vekt på i de gjennomførte intervjuene var at mange av informantene hadde kjennskap til meg som ansatt i Trondheim kommune. Ingen av informantene hadde saker innenfor mitt arbeidsfelt til behandling hos Trondheim kommune i den perioden intervjuene ble foretatt.

Jeg har valgt å studere innvandrere, og det er etiske forhold som må ivaretas under studier av en gruppe. En må vurdere om forskningen vil skape nye vanskeligheter for gruppen, eller forsterke de problemer innvandrere har på boligmarkedet (Thagaard 2003). Jeg søker med oppgaven å forhindre dette, og heller finne frem til en forståelse og kunnskap om innvandreres utfordringer på boligmarkedet, for å gi større muligheter til å bedre disse forholdene.

4.2. Rekruttering av informanter

For å finne frem til aktuelle informanter brukte jeg forskjellige metoder. Jeg brukte kommunens datasystem, bolig- og eiendomsregisteret Boei, samt registreringer gjort i kommunens prosjekt "Fra kommunal til privat bolig". Godkjenning for dette ble gitt av leder på Helse- og velferds kontor Midtbyen. Bakgrunnen for å bruke disse tilgangene var for å finne et strategisk utvalg som kan belyse typiske sammenhenger og erfaringer innvandrere har i sine boforhold. For et strategisk utvalg ønsket jeg informanter med forskjellig

boligtilknytning, og variasjon i botid og boligkarriere. I tillegg ble informanter rekruttert via mitt profesjonelle nettverk og snøballmetoden. Rekruttering av informanter ble vanskeligere enn først antatt. Dette da mange jeg ønsket å intervju, ikke ville være med på undersøkelsen, eller ikke så seg tid til dette.

Det å bruke forskjellige metoder for rekruttering ga flere muligheter til å sikre en variasjon i informantenes bakgrunn. Innvandringsgrunn, arbeidstilknytning, botid, kjønn, alder og landbakgrunn var elementer jeg ønsket en spredning i. Samtidig søkte jeg spredning blant informantene angående boligtilknytning, boområde og boligtype. På bakgrunn av dette klarte jeg i første omgang å rekruttere syv informanter. Etter analyse av disse intervjuene så jeg at jeg hadde lite data fra innvandrere med høy utdanning og inntekt, og gjennomførte derfor to intervjuer med tre nye informanter. Samlet ga informantene de ønskede variasjonene og er grunnlaget for oppgaven.

Informantene som stilte til intervju var²:

Informant 1: Anwar, Mann fra Afrika, 50 år, kom til Norge som asylsøker for syv år siden. Bosatt som enslig flyktning, men har senere fått familieforening av kone og fire barn. Stort nettverk innenfor egen etnisk gruppe, og bruker mye tid på å ivareta dette. Høyere utdanning fra hjemlandet, men har ikke klart å finne arbeid på nivå med denne utdannelsen. Midlertidig deltidsansatt og kona er introduksjonsprogrammet. Bor i kommunal bolig. Anwar beskriver boligen som for liten til familien, og i et dårlig bomiljø.

Informant 2: Samira: Kvinne fra Midtøsten, 48 år. Kom til Norge på familieforening til sin mann for 12 år siden. To barn, begge voksne, men et av barna i 20-årene bor fortsatt hjemme. Ingen utdanning fra hjemlandet, yrkesfaglig utdanning i Trondheim, 100 % fast jobb. Ektefelle er pensjonert. Eier sammen med sin mann borettslagsleilighet i en bydel med høy innvandrertetthet. Samira beskriver boligen sin som god, men mener boligens beliggenhet hindrer sosial omgang med naboer.

Informant 3: Razia, kvinne fra Midtøsten, 38 år, kom med sine barn til Norge som asylsøker for 11 år siden. Enslig med to barn. Ingen utdanning fra hjemland, Yrkesfaglig utdannet i Trondheim. Delvis i jobb, delvis supplerende fra Nav, eier egen borettslagsleilighet i

---

² Informantene er anonymisert

innvandrertett boområde. Razia synes boligen hun eier er perfekt, og passer til husholdet både når det gjelder størrelse og beliggenhet.

Informant 4: Said, Mann fra Midtøsten, 22 år. Kom til Norge som enslig mindreårig asylsøker for seks år siden. Grunnskoleutdannet og egen næringsdrivende. Leier kommunal bolig i borettslag. Said beskriver boligen sin som helt grei.

Informant 5: Yasmin, Kvinne fra Midtøsten, 39 år. Kom på familiegjennomføring til sin mann som studerte i Norge, for 13 år siden. Høyere utdanning og fast jobb som er relevant for utdannelsen. Bor sammen med mann og to barn. Ektefelle har høy utdanning og meget høy inntekt. De bor i egen eid bolig, og Yasmin beskriver boligen som veldig god, og i et fint område, selv om avisene skriver dårlige artikler om det.

Informant 6: Chantel, Kvinne fra Afrika, 41 år. Familiegjennomført med mann i Norge for 18 år siden. Enslig med fire barn, hvor ett er under 18 år, funksjonshemmet og bor hjemme. Ingen utdanning fra hjemland. Utdannet yrkesfagarbeider og i fast jobb. Chantel har egen selveierbolig i et boligområde med generelt høye levekår. Hun liker boområdet sitt, men synes selve boligen er for dårlig.

Informant 7: Jawid: Mann fra Midtøsten, 30 år. Kom som asylsøker til Norge for fem år siden. Enslig. Høyere utdanning fra hjemland, men har ikke jobb i forhold til denne utdannelsen. Egen næringsdrivende, med stort fokus på å lykkes karrieremessig. Eier egen leilighet i borettslag.

Informant 8 og 9: Hicham og Amina, Ektepar fra Midtøsten, 40 og 44 år. Tre barn i barneskolealder. Begge høyt utdannet i hjemlandet, og har tatt samme utdannelsen på nytt i Trondheim. Begge i faste, relevante jobber med høy inntekt. Eier tomannsbolig i et villastrøk. Paret er fornøyd med bolig og boområdet.

Informant 10: Omar, Mann fra Afrika, 55 år: Kom som asylsøker for 30 år siden. Enslig med to barn fra tidligere forhold med en etnisk norsk dame. Helsefaglig utdanning på høyt nivå, fast jobb. Omar eier egen enebolig i et av byens beste boligstrøk. Han beskriver boligen som for stor og bomiljøet som veldig bra.

4.3. Gjennomføring av intervju

Jeg var bevisst på hvordan intervjuene kunne gjennomføres på en mest mulig komfortabel måte for informantene. I min forespørsel om intervju la jeg derfor frem forskjellige forslag til møte tid og sted. Ingen av informantene ønsket å gjøre intervjuet hjemme hos seg selv. De fleste intervjuene ble gjennomført på forhåndsbestilt møterom på offentlig kontor. Et intervju ble gjennomført på kveldstid. Intervjuene ble gjennomført i to perioder. Første periode februar- april 2013, og andre periode juli-august 2014. Grunnen for å gjøre dette i to omganger var behov for utfyllende data for å belyse problemstillingene.

Alle informantene snakket godt norsk, og hadde en språklig kompetanse som gjorde det mulig for dem å snakke om det som var tema for intervjuet uten behov for tolk. Jeg fortalte informantene i forkant av intervjuet om tematikken for intervjuet, og hvilke områder jeg kom til å spørre nærmere om. Dette gjorde jeg fordi jeg ønsket at informantene var forberedt gjennom å tenke igjennom sine erfaringer og meninger omkring sine boforhold. Ved ankomst til intervjuet fikk informantene informasjonsskriv om undersøkelsen og signerte på samtykkeerklæring for deltakelse i studien.

Tidsbruk på intervjuene varierte mellom 35- 75 minutter, de fleste varte ca 50 minutter. Under gjennomføring av intervjuene hadde jeg forberedt meg på å bruke Elton Mayos intervjuemetode. Denne metoden går ut på å ha et oppmerksomt fokus på informanten, ved å lytte, være sensitiv for hva informanten ønsker å si, hva han ikke ønsker å si noe om, ta jevnlig oppsummeringer for å sikre at du oppfatter det som blir sagt etter hensikten, og ved å ikke argumentere eller gi råd (Kvaale og Brinkmann 2009).

Jeg benyttet meg av en intervjuguide for å sikre et semistrukturert intervjuet. Intervjuguiden ble brukt fleksibelt på den måten at når tema kom opp lot jeg samtalen flyte slik at informanten fikk fortalt ferdig om det tema som ble påbegynt. For å sikre at alle temaer var ivaretatt i intervjuet tok jeg en oppsummering før avslutning av intervjuet. Gjennom oppsummeringen fikk informanten ofte trukket frem det som han vurderte som spesielt viktig. Gjennom å intervjuer tematisk, uten for mange strukturerende spørsmål er det mulig å få frem informantens egne perspektiver.

Kombinasjonen av Elton Mayos intervjuemetode, semistrukturerte intervju og intervjuguide fungerte bra. De fleste informantene snakket lett om de aktuelle tema, oppsummering av

mening ga korrigeringer, og det var mulig å se hvilke ting informantene ikke ønsket å snakke videre om.

Av hjelpemidler under intervjuet ble båndopptaker brukt. En av informantene ønsket ikke dette, og under dette intervjuet ble derfor notater skrevet i stor grad. Under de andre intervjuene ble båndopptaker brukt. Under ett av intervjuene merket jeg at informanten var veldig kort i sine svar, og intervjuet var i utgangspunktet raskt overstått. Da intervjuet var ferdig og jeg slo av båndopptakeren, sa informanten at det var ubehagelig å bli tatt opp. Etter båndopptakeren var slått av snakket informanten mer fritt om temaene for undersøkelsen, og notater ble skrevet fra dette. Bruk av hjelpemiddel virket hemmende i dette intervjuet, og understreker behovet for fleksibilitet i intervjusituasjonen. Båndopptaker som virkemiddel var likevel en god løsning i de fleste intervjuene. Båndopptaker frigir intervjueren fra å notere alt, og gir større muligheter til å skape en fortrolig relasjon og gode tilbakemeldinger og oppfølgingsspørsmål til informanten. Det at det var en variasjon i bruk av båndopptaker gjør at også analyseprosessen vil variere mellom intervjuene. Der notater er registreringskilden, vil en analyse skje under noteringen i forhold til hva som er viktige elementer. Dette minsker mulighetene til å gå igjennom stoffet for å fokusere på nye områder av intervjuet.

Gjennom de første intervjuene merket jeg at det var vanskelig å holde fokus på boligrelaterte tema, da dette henger tett sammen med deltakelse på andre samfunnsarenaer – derfor ble det nødvendig med flere intervju og en utvidelse av problemstillingen til å se bolig i sammenheng med integrering. Under de siste intervjuene ble en mer strukturert intervjuguide brukt.

4.4. Analyse

For å analysere dataene innhentet ved intervjuene har jeg generelt benyttet meg av en temabasert analytisk tilnærming. Kritikkk mot denne typen analyser er at ved å løsrive deler av dataene fra opprinnelig sammenheng, vil helheten forsvinne (Kvaale og Brinkman 2009). Jeg har spesifikt brukt systematisk tekstkondensering for å analysere intervjuene. I analysen har materialet blitt dekontekstualisert, det vil si at deler av stoffet først er tatt ut av sin kontekst, for så å bli sett på i sammenheng med andre deler av materialet. Dette har blitt gjort ved å trekke ut sitater og data ut i fra aktuelle temaer fra hvert av intervjuene. Aktuelle temaer under

dekontekstualiseringen var eksempelvis preferanser, hindringer, muligheter og erfaring med boligkarriere.

Til slutt har materialet blitt rekontekstualisert, det vil si at kunnskapen om temaene som er hentet ut ifra dekontekstualiseringen blir satt i sammenheng med den konteksten det ble hentet ut fra. Rekontekstualiseringen sikrer helhetsfokuset ved at det som er identifisert som meningsbærende data under de forskjellige temaene, ses i forhold til den enkelte informants historie. Gjennom denne prosessen blir valg av analysekategorier legitimert.

Analysen har tatt utgangspunkt i de data som er innhentet fra informantene, min forforståelse og teoretiske referanseramme. Jeg gjennomførte analysearbeidet ved å se innhentet data og teoretisk referanseramme i sammenheng. Til å starte med ble det laget kategorier ut i fra det foreliggende datamaterialet, og disse ble videreutviklet, tematisert og sett i sammenheng med den teoretiske referanserammen, spesielt Bourdieus kapitaltyper. For eksempel har jeg i analysen av samspillet mellom kategoriene «kulturell kapital» og «boligpreferanser» identifisert en rekke underkategorier som bidrar til å forklare linker mellom de overordnede kategoriene. Noen av de sentrale underkategoriene som ble identifisert var «Kunnskap om kulturelle koder og adferd i bomiljøet» og «Kjennskap til regelverk og ordninger kommer i prosessen med boligfremskaffelse». Disse ble deretter relatert til «boligfeltet» med et mål om å avklare årsakssammenhenger. Oppgaven har et generelt fokus på innvandrere, og går ikke i dybden på de mest vanskeligstilte gruppene av innvandrere. Oppgavens forskningsspørsmål begrenser målgruppen til de innvandrerne som har en hvis mengde og sammensetning av de forskjellige kapitaltypene. løpet av kodingen har jeg prøvd å identifisere noen idealtyper, men fant ut at med utgangspunkt i mitt begrensende datamateriale kunne jeg kun antyde noen mulige kategorier innvandrere, når det gjelder typens posisjoneringer innfor feltet. Jeg har valgt å nedtone fokuset på idealtypene i løpet av min analyse. I stedet har jeg begrenset meg til å foreslå i konklusjonen mulige idealtyper som kan utvikles i en mer omfattende undersøkelse.

Oppgavens validitet har vært fokusområde i alle steg. Sammenheng og rød tråd i prosjektet har vært sikret ved at problemstillingen for oppgaven har vært styrende ved alle ledd, og har vært tydelig både ved valg av metode, utvikling av intervjuguide og analyser.

Kapittel 5. Økonomiens rolle i boligkarrieren: begrensinger, ambivalenser og muligheter

I dette kapitlet vil jeg undersøke hvordan bolig kan være et redskap for å tilegne seg økonomiske fordeler, det vil si hvordan boligen kan brukes som en kapital. Jeg vil også se på hvordan økonomisk kapital kan legge grunnlag for et godt boligforhold samt være avgjørende for boligpreferanser. Jeg vil komme inn på behovet for at økonomisk posisjon skal tydeliggjøres gjennom valg av boligtype og boområde. Dette kapitlet vil vise hvordan mengden økonomisk kapital gjør at enkelte boligfelt åpnes mens andre lukkes.

5.1. Boligens rolle i økonomisk akkumulasjon

Økonomisk kapital oppleves som en mangel, og er en begrensende faktor for å oppnå en ønsket boligsituasjon. Økonomisk kapital og bolig har en vekselvirkning hvor kapitalen er bestemmende for hvilken bolig man har, mens boligen samtidig er noe som kan akkumulere økonomisk kapital. Økonomisk kapital er penger og lånemuligheter, og et låneopptak gir muligheter til å fremskaffe nye verdier (Robison mfl. 2010).

Ved å bosette seg i Norge har mange opplevd en nedgang i økonomiske ressurser. Dette har ført til en endring i hva som oppleves som realistiske boligsmål. Informantene forteller at mens tidligere boliger i opprinnelseslandet har hatt god plass og gjerne uteområder, orienterer de fleste seg mot små leiligheter den første tiden i Norge. Fokus i denne perioden er stabilitet og trygghet. Det etterstrebtes en bolig med en forutsigbar tilknytning for en base i livet. Dette betyr ikke nødvendigvis at boligen oppleves som dekkende for alle behov, men gjennom prioritering av behov dekkes enkelte preferanser ut ifra tilgang på bolig. Økonomiske forhold som ga en god bolig i fraflyttingslandet kan sjelden realiseres for å gi bedre bolig i Norge. Dette da verdiene enten ble tapt ved krig eller under flukt, eller at verdiene var storfamiliens felles eie. Den store endringen i boligkvalitet gjør at mange tidlig orienterer seg om muligheter for å forbedre sitt boforhold. Dette er et eksempel på hvordan det individuelle perspektivet på integrering er nyttig i forbindelse med innvandrers boforhold, ved at innvandreren mobiliserer egne evner for boligfremskaffelse. Tidligere boligerfaringer og tilgang på økonomisk kapital gir motivasjon og legger grunnlag for boligkarriere i Norge. Dette ses i sammenheng med arbeidstilknytning, og det å sikre en stabil inntekt. Etter hvert blir de

økonomiske ressursene større gjennom arbeid, og akkumulasjon av økonomisk kapital kan investeres i bedring av boforhold.

Bolig kan også være et middel for å øke økonomisk kapital. Dette ved å stole på boligen som en reliabel kapital hvor det er mulig å profittere på verdiøkning i boligmarkedet, eller ved å bosette seg på en slik måte at en kan tjene mest mulig penger. Det er en sterk bevissthet om mulighetene til å tjene mye penger på boligsalg, men få av informantene hadde enda klart å få utbytte av dette. De fleste som eide bolig selv, hadde sin første egen eide bolig og planer om å selge denne. Slik ville de tjene penger til å kjøpe en bedre egnet bolig etter hvert. De som prioriterte boliger som tilrettela for større inntekt gjorde dette ved å kjøpe boliger med lite vedlikeholdsbehov, slik som borettslagsboliger med vaktmestertjeneste. Dette minsker behovet for ytterligere store investeringer i boligen i botiden.

Enkelte var primært opptatt av å ha boliger som gjør det mulig å bruke kort tid til jobb, slik at en kan være tilgjengelig på kort varsel og bruke lite tid til og fra, og mer tid på jobb. At boligpreferanser er avhengig av livssituasjon for øvrig er tydelig. I undersøkelsen kommer dette frem ved at den yngste informanten hadde lave forventninger til bolig, og færre konkrete ønsker for bosted. Her var det økonomiske aspektet avgjørende, på den måten at bolig ble sett som et verktøy for å akkumulere kapital, samtidig som det var en toleranse for å bo dårlig og trangt i en periode. Said fortalte dette:

Jeg tenker at jeg skal kjøpe denne leiligheten, og etter ett år selger jeg den. Da kan jeg tjene penger slik at jeg kan kjøpe en enebolig.

Said hadde en tro på å kunne realisere kortsiktig gevinst gjennom bolig, og i motsetning til i Bolt og van Kempens (2002) undersøkelse har flere av mine informanter enten tjent på eller har gode utsikter til fortjeneste på boligsalg. Slik blir inngangen til en god bolig det å kjøpe en lite egnet bolig i førsteomgang. De har en motivasjon i å til sist fremskaffe en spesifikk type bolig, men er fleksibel på hvilken boligstandard- og sted som godtas i nået for å spare eller tjene penger. Hvis de positive antakelsene om prisøkning slår til kan dette realiseres. Hvis verdistigningen ikke inntreffer kan han bli sittende i en bolig som er uegnet på en mer permanent basis.

Et argument for å kjøpe bolig var en større frihet. Det å selv bestemme hvor lenge man skal bo uavhengig av leiekontrakter, forutsigbarhet og dermed å slippe flere brudd og flyttinger. Dette hang sammen med en historie med mange oppbrudd, hvor en flytting skjedde på grunn av en krise eller kaotisk livssituasjon. Uforutsigbarhet i boligmarkedet gir immobilitet. Delvis

skyldes dette manglende kapital som kreves for å flytte til en bedre bolig, og delvis på grunn av faren for å miste deler av sin økonomiske kapital ved å flytte.

Få av informantene er interessert i å leie bolig siden de mener at som leietakere vil de ikke få anledning til å investere i bolig og profittere på verdiøkning i boligmarkedet. Økonomi er en faktor som gjør leiemarkedet lite attraktivt. Høye leiepriser for relativt dårlige leieobjekter gir restriksjoner på mulighetene utover det å bo. Det er også slik at å leie kommunalt blir sett på som dyrt i lengden. Generelt er leiebolig sett på som økende kostbar boligform over tid. Slik er en leiebolig en kapital som ikke vedlikeholder seg selv, og gir heller ikke investeringsmuligheter i form av mer økonomisk kapital. For å akkumulere økonomisk kapital blir det å eie egen bolig vurdert som det beste alternativet.

Dette er i samsvar med hvordan det private leiemarkedet blir brukt i det norske samfunnet. En privat leiebolig blir sett på som en god boform i en periode hvor man skal bo i en tidsbegrenset periode, og når det ikke er avklart hvor det er ønskelig å etablere seg. Innvandrerne i min undersøkelse ønsket i stor grad å få en stabilitet og starte oppbyggingen av et helhetlig liv i Trondheim så raskt som mulig. Boligens reliabilitet er da viktig, og som ett ledd i dette er en forutsigbar og varig bolig ønskelig. Dette er derfor en grunn til å orientere seg bort fra leiemarkedet. Dette samsvarer med funn i Bowes mfl. (2000), der forskerne fant at positiv innstilling til eiermarkedet ofte ble begrunnet med negative holdninger og opplevelse med private og kommunale leieboliger.

Tilgang på bolig gir potensial til å tjene penger. Det å leie ut hele eller deler av egen bolig er utbredt i det norske samfunnet. For innvandrerne i undersøkelsen er ikke dette aktuelt. Det å tjene penger på denne måten oppleves av enkelte som illegitimt, eller risikofylt. Risikofylt på den måten at hvis en leier ut til fremmede kan boligen bli unødvendig mye nedslitt, samt at det kan bli vanskeligheter med å få inn husleie. I de tilfellene utleie eller fremleie skjedde var dette enten uten økonomisk kompensasjon, eller kompensasjon kun i forhold til de faktiske utgifter til strøm, kabel TV og lignende. Å leie ut bolig til kjente blir sett på som bistand til noen i nød, eller en vennetjeneste, og det å tjene penger på noen i nød ble sett på som illegitimt. Fremleie er også for de fleste utelukket da de ikke har mer bolig en de har behov for å disponere selv. Denne er tosidig da det gjennom sedvane er mulig å få bolighjelp, men gir også en forpliktelse til å bistå andre. Said fortalte dette:

Jeg sa til ham: ”Bo hos meg, du trenger ikke betale husleie.” Egentlig hater jeg at folk bor hos meg, men jeg sa til ham at ”Jeg skal flytte, så du kan bo her til du har fått fikset papirene dine”. Fordi han sa det var den siste sjansen hans. Hvis papirene hans ikke ordner seg, skal han flytte ut, han skal da reise tilbake til hjemlandet. Det er ikke noe her for ham, stakkars han.

Det å tjene penger på noen i en vanskelig situasjon blir vurdert av Said som illegitimt, og Said relaterte sin venns bolignød til de vanskene han selv hadde opplevd på boligmarkedet, og ønsket derfor å hjelpe andre i samme situasjon. I slike situasjoner er også symbolsk kapital viktig, da det å stille opp for andre i nød gir sosial anerkjennelse. Det at jeg ikke fant innvandrere som leier ut til andre utelukker jeg ikke at dette kan forekomme i forskjellige former og motivasjoner som i resten av befolkningen.

5.2. Metoder for å sikre økonomisk kapital til boligfremskaffelse

Økonomisk uavhengighet, fra det offentlige og fra andre er viktig for mine informanter. Flere vurderer det å kunne være uavhengig som et mål, og en mulighet til å være friere. Økonomisk kapital vurderes som avgjørende for å oppnå en frihet fra andre, og dermed en trygghet i egen bolig. For enslige og aleneforsørgere er det å skaffe en egen eid bolig vanskelig. Likevel er det mange som strekker seg langt for å ivareta egen selvstendighet i påbegynte samboerskap. Det å sikre egen bosituasjon er høyt prioritert, og det å kjøpe boliger som man kan betjene med en inntekt blir i noen tilfeller valgt fremfor en større bolig av bedre kvalitet.

I praksis har dette konsekvenser for hvor mye penger det er ønskelig å bruke på bolig, og at det skal være mulig å beholde bolig ved separasjon fra partner. Behovet for selvstendighet gjorde at i noen tilfeller ble ikke tilgjengelig økonomisk kapital realisert i boliganskaffelse. Dette står i kontrast til andre som aktivt bruker sitt nettverk til å fremskaffe mer økonomisk kapital gjennom å motta gaver og private lån. De som mottok slik hjelp var ambivalente angående hvilken situasjon de satte seg i, med hensyn til hvilket signal dette ga deres egne barn. De fleste foretrakk å unngå slike ordninger der det var mulig. Dette er et uttrykk for at å forbruke lånt økonomisk kapital vil resultere i en negativ symbolsk kapital i form av å være dårlige forbilder for sine barn samt å miste anerkjennelse ovenfor de det lånes penger fra. Der det var aktuelt, ble offentlige ordninger for å beholde boligen tatt i bruk fremfor å fremskaffe hjelp fra eget nettverk. Offentlige ordninger som ble brukt var bostøtte, sosialstønad og startlån.

Selv om bolig er et objekt for kapitalakkumulering er det viktigste poenget at økonomisk kapital kan gi bedre boforhold. Økonomisk situasjon er avgjørende for boligkjøp. Det er en stor bevissthet om at det å kjøpe en hvilken som helst bolig vil ikke være gunstig, med mindre den kan tilfredsstillende husholdets behov for en hvis periode. Boligkjøp blir vurdert som en ordning på lang eller kort sikt ut ifra husholdsammensetning og fremtidsplaner. Dette gjør at selv om det er økonomi til boligkjøp, skjer ikke dette der den boligen man kan skaffe ikke vil dekke behov på sikt. På den andre siden kan det å kjøpe en noe uegnet bolig være en metode for senere å kunne skaffe seg en egnet bolig ved å skaffe seg en fortjeneste gjennom en økning i boligprisene, spesielt på små boliger. Ved å selge boligen etter en stund, gir det ofte en god fortjeneste, og mulighet for å gjøre innskudd på dyrere boliger. Det er også slik at vurderingen av hva en god bolig er, endres over tid. På denne måten kan et kjøp av en bolig med tanke om en langsiktig boligsituasjon, likevel ønskes å bytte etter en tid. Samira fortalte dette:

Jeg ønsket at leiligheten skulle bli min. I stedet for å betale husleie kan jeg betale boliglån. Og så bodde vi der, jeg tenkte ikke på å flytte derifra. Men nå, jeg synes noen ganger det er greit å forandre litt. Det blir kjedelig med samme rom, samme kjøkken samme alt. Det blir 12 år at vi har bodd der, det ville vært greit å bytte litt. Så noen ganger hvis vi bytter bolig, kanskje situasjonen hjemme blir litt forandret. Til det bedre. Men jeg vet ikke, jeg bare tenker det.

Samira opplevde at problemene hadde hopet seg opp i boligen. Hennes voksne sønn klarte ikke skaffe seg en egen egnet bolig. Det var høyt konfliktnivå i hjemmet, og Samira mente at ved å komme til et nytt bomiljø, i en bolig som var bedre tilpasset til storhushold ville de kunne minske konfliktene. Tilfredshet med boforholdet endrer seg over tid. Dette skjer på bakgrunn av utvidet kjennskap til muligheter på boligmarkedet og ting knyttet til hjemmet. Negative livserfaringer i botiden kan føre til at misfornøydheter med boligen, et behov for forandring. Således blir boligen stående som nøkkelen til en ønsket forandring når det likevel ikke er noen konkrete negative aspekter ved boligen. Å flytte til en ny bolig blir sett på som en ny start. Den nye starten skjer kun hvis de opprinnelige problemene er ryddet opp i, og flyttingen blir et ledd i å legge fortiden bak seg.

5.2.1. Nåværende boligs relevans for valg av strategi

Det å ha en bolig gir krav om å økonomisk klare å forsvare denne. Ved å skaffe en dyr bolig må økonomien stå i forhold. Dette skaper et behov for relativt høy inntekt, og da er det lite muligheter til å studere. For mange blir konsekvensen å stå i en manuell jobb. Dette gir tilgang på økonomisk kapital, men manuelle jobber gir som regel på sikt mindre økonomisk kapital enn jobber man kan få etter høyere utdanning. Det å fokusere tidlig på kjøp av bolig kan dermed resultere i mindre karrieremuligheter, og en lavere sosial mobilitet, mens det kan gi gode muligheter for boligkarriere ved hjelp av akkumulasjon av boligformue ved boligverdistigning. Dette må ses i sammenheng med potensial for å få en ny underklasse av innvandrere som må ta dårlig betalte jobber for å kjøpe bolig. Enkelte avventer å akkumulere og investere i bolig. Hicham fortalte om prioritering:

Proessen med vurdering av utdanning tar 3-4 år, noen eksamener og sånn. Noen tenker at hvis jeg bare jobber nå, så kan jeg kjøpe, og tar seg jobb på sykehjem eller annet serviceyrke. Men da kommer man på feil retning og det blir vanskelig å jobbe med språket, og vurdere utdanning. Det er en prosess man må ta.

Hicham og Amina hadde en forståelse av at det avgjørende for å få et godt boforhold var ved å kjøpe bolig, men at dette likevel måtte vente til riktig tidspunkt. Et for stort fokus på å bli selvhjelpen på boligmarkedet ville gjøre det vanskeligere for de å realisere det livet de ønsket seg, og minke deres muligheter til å bidra og ta del i samfunnet etter sine evner og potensial. Amina og Hicham hadde en god bolig i et bomiljø de trivdes i, og kunne derfor vente med å gå oppover i bolighierarkiet. For de var kommunal bolig en kapital som la til rette for utdanning og sosial integrering.

For Jawid var situasjonen annerledes da han bodde i et bomiljø med mye bråk og uro, og det å raskt skaffe ny bolig hadde derfor en høyere prioritet. Jawid fortalte:

Det var ikke mange utlendinger som bodde der. For det meste var det pensjonister, narkomane og folk med psykiske problemer. Det var ikke trivelig. Boligen min forhindret meg i å gjøre skolearbeid og andre ting. Når man ikke trives i boligen, er det vanskelig å gjøre andre ting. Jeg klikket nesten, fordi folk sloss hele tida. Hun som bodde i andre etasje var gal, og en annen bare stjal. Politiet var der hele tida, folk banket på døren min, det var veldig vanskelig å bo der.

Jawid hadde i utgangspunktet planlagt å ta utdanning, men kunne ikke økonomisk kombinere studier med boligkjøp. Samtidig var det vanskelig for Jawid å studere så lenge han bodde i et dårlig bomiljø. Valget for Jawid ble å kjøpe bolig for å komme seg til et bedre bomiljø, og

utsette studiene. Dette samsvarer med funn i Berg mfl. (2008), som viser at det å bo i kommunale komplekser med dårlige bomiljø har alvorlige konsekvenser for innvandreres muligheter til integrering.

Det å leie kommunal bolig gjorde det lettere å fremskaffe en større bolig etter familiejenforening. Ved å søke og å få innvilget bytte av bolig, dekte den nye kommunale boligen husholdets behov i stor grad. I denne sammenhengen kan disponering av kommunal bolig ses på som en tilgjengelig kapital, som kan byttes til en mer egnet bolig innenfor samme boligsystem. De som hadde hatt muligheten til å påvirke boligtildelingen selv, var i større grad tilfreds med boligen sin enn de som opplevde å ikke ha påvirkningsmuligheter. Både boligens indre kvaliteter, bomiljøet og de fysiske omgivelsene påvirker hvor tilfreds husholdet blir med boligen. Ved å kunne påvirke noen kriterier for boligen som ble tilfredstilt, trives familiene i høy grad. Hvilke kriterier som er avgjørende varierer, og de individuelle behovene er forskjellige mellom husholdene. Selv om det i utgangspunktet ble ønsket en ”god” bolig, er innholdet i dette forskjellig. Objektive kriterier for boligkvalitet er viktige, men husholdets spesielle behov gjør at noen generelle egenskaper ved boligen er viktigere enn andre. Dette på bakgrunn av tidligere boligerfaringer, husholdets sammensetning og individuelle preferanser. Barns behov og ivaretagelse utgjør i mange tilfeller de avgjørende kriterier for om boligen blir vurdert som godt egnet. Beliggenhet i forhold til familie, størrelse, uteområde og etasje ble vurdert som avgjørende for en god bolig. Bomiljøet var for mange likevel det viktigste aspektet ved en bolig.

For de som eier egen bolig er ivaretagelse av verdien i boligen avgjørende. Det å kjøpe en bolig på lavt budsjett gir et midlertidig boforhold, og et ønske om å forvalte boligen slik at det er mulig å investere i en bolig med bedre kvalitet og størrelse så raskt som mulig. Kostnader ved oppussing blir vurdert i forhold til gevinst ved videresalg. De som har kjøpt bolig har erfart at dette har vært en gunstig investering, som kan gi muligheter til å avansere i boligstandard. Samira opplevde at husholdet fikk et inntektsfall etter boligkjøp. De hadde hatt den samme økning i boligverdi, men kunne ikke realisere verdistigningen ved å kjøpe bedre bolig da de ikke har blitt funnet kredittverdige. En egen eid bolig gir mindre fleksibilitet til å prøve ut nye boligløsninger. Å selge bolig for å kjøpe på et senere tidspunkt er risikabelt da det kan komme prisstigninger på boligmarkedet, slik at summen penger ikke vil kunne brukes til å kjøpe en bolig av tilsvarende kvalitet. Abramsson mfl (2002) fant at en investering i bolig kommer i konflikt med innvandreres planer om en gang å kunne flytte tilbake til opprinnelsesland, noe min undersøkelse understøtter. Yasmin fortalte:

Vi er ikke interessert i å bo andre plasser enn der vi bor nå, hvis vi skal være i Trondheim. Det er derfor et problem, hva skal vi gjøre hvis vi selger, og vil flytte til Norge igjen etter et år? Det vil koste oss mye mer å kjøpe tilbake samme type hus. Å leie ut, det blir vanskelig.

Familien ønsket å flytte til hjemlandet, men syntes det var vanskelig å skulle selge bolig og avslutte livet i Norge uten å prøve ut tilværelsen i hjemlandet først. Det å være sikret samme boforhold ved tilbakeflytting til Norge var da viktig, og måten å sikre dette på ble vurdert å være å beholde boligen i prøveperioden.

5.2.2. Boligvirkemidler for å bli selvstendig

Ved å øke inntekt eller formue øker også behovet for å være selvstendig og uavhengig av andre eller det offentlige for å bo. Det er likevel ikke slik at inntekt alene gir grunnlag for bedring av boforhold. Amina sa dette:

Det er slik at hvis man søker boliglån må man ha 15 % av boligens verdi, noe vi ikke hadde. Da sa banken at vi kunne kontakte Trondheim kommune. Der fikk vi avslag fordi vi hadde for høy inntekt.

Videre forklarte Amina hvordan dette løste seg:

Da klaget vi, eller egentlig det var saksbehandler som hadde forståelse av at vi hadde bare jobbet 2-3 måneder, vi hadde barn og studielån, og hadde ikke mulighet til å spare. Da skrev hun, eller vi en begrunnelse, så fikk vi akseptert, vi fikk startlån. En eller to måneder etter sa banken at de kunne betale ut hele beløpet. Bankkontakten vår sa: ”Dere trenger ikke forholde dere til flere parter, jeg skal ordne hele lånet.

På noen måneder gikk denne familien fra å måtte spare i flere år, til å fullfinansiere en bolig av banken. Banken fikk tillitt til denne familien da de kunne vise til at de hadde en stabil inntekt og ordnede forhold, det vil si en høy grad av økonomisk kapital. Dette var i utgangspunktet ikke nok. Det var innvilgelsen av startlån som ga banken tryggheten til å fullfinansiere boligen. Startlånet skapte en relasjon mellom informantene og banken som ga grunnlag for at banken kunne vurdere informantene som attraktive kunder, og gjorde disse til sist uavhengig av offentlige boligvirkemidler. I motsetning til Bowes, Dar og Sim (2000) har offentlige hjelpeordninger hatt positive innvirkninger på innvandreres boligkarriere i Trondheim. Eksemplet med Amina og Hicham viser at innvandrere trenger offentlige hjelpeordninger for å komme i posisjon til å få samme betingelser på boligmarkedet som den øvrige befolkningen. Selv om det foreligger en god forutsigbar inntekt er det vanskelig å

kjøpe bolig uten offentlig bistand. Dette går først og fremst ut på at det er vanskelig å spare nok egenkapital, og at det derfor er nødvendig med økonomisk hjelp, på tross av en selvstendig arbeidssituasjon.

Når økonomien er ordnet og god er det enklere å få sjanser til avansement på boligmarkedet, og er grunnlaget for å benytte seg av disse sjansene. En bevissthet om dette gir motivasjon til å spare mye, og ha et lavt forbruk. Kjøp av bolig, uansett tidsperiode kjøpet har foregått blir betegnet som dyrt, men en verdifull kapital.

5.3. Økonomiens betydning for tilgangen på forskjellige felt

Økonomisk kapital er viktig angående hvilken start på boligkarrieren innvandrere i Norge får. Der hvor innvandrere får arbeidstilknytning ved ankomst til landet er eierbolig det vanlige fra tidlig i oppholdstiden. Dette henger også sammen med oppholdsgrunnlag, hvor studenter og arbeidsinnvandrere ikke har tilgang på det kommunale utleiemarkedet, samtidig som at disse i stor grad tidlig i oppholdstiden får en inntekt som er forutsigbar eller relativt høy i forhold til flyktninger. Flyktninger fyller kriterier for kommunal bolig samt har lavere inntekt, og i mindre grad arbeidstilknytning som gir den nødvendige økonomiske kapital. Økonomi gjør dermed slik at for de med god inntekt er feltet det kommunale boligmarkedet stengt, samtidig som feltet eiermarkedet blir åpnet. På eiermarkedet er det slik at jo mer økonomisk kapital til rådighet, jo bedre bolig kan fremskaffes. For de med lav inntekt er det kommunale boligmarkedet åpnet, og eiermarkedet stengt. For disse er mulighetene til en best mulig bolig å tilpasse seg kommunale kriterier.

En økning av økonomisk kapital kan for de som bor i en god kommunal bolig gjøre boligsituasjonen mer utrygg ved at husholdet da ikke lengre oppfyller kriterier på kommunal bolig, og vil dermed få avslag på en søknad om forlengelse av husleiekontrakten. Frykt for at en økning i inntekt skal resultere i utkastelse kan føre til en vegring mot å kontakte offentlige instanser for å få informasjon eller bistand til å finne ny bolig.

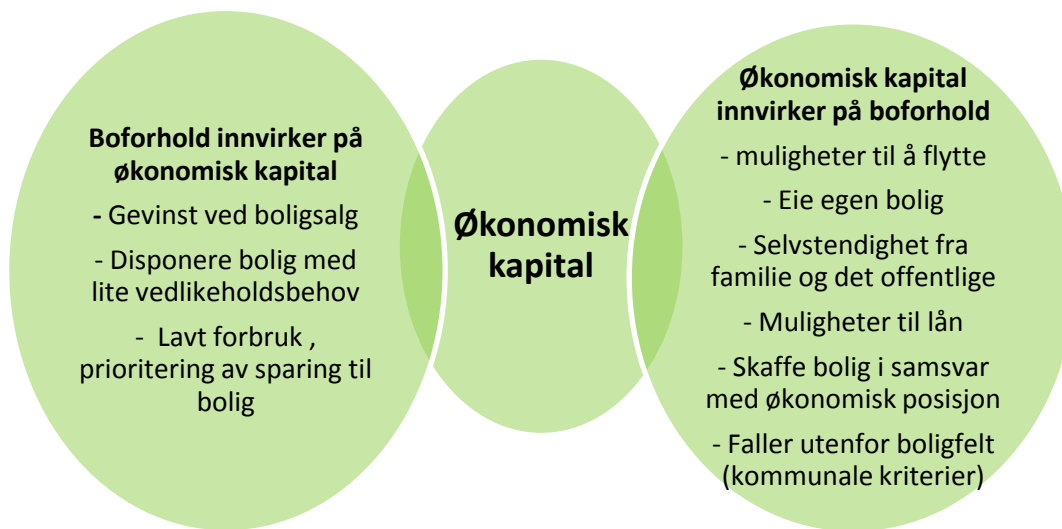
Når mange ting faller på plass samtidig, er et valg på et livsområde avgjørende for flere av de andre områdene. Jawid sa dette:

1 juli fikk jeg svar, ”Gratulerer du har fått plass, du må svare med en gang”. Så jeg tenkte at hvis jeg skal studere nå, hvordan skal jeg betale gjeld? Jeg betaler nå 8600. Så jeg tenkte å jobbe slik en stund, og så kan jeg søke skole til neste år. Ja, eller finne en annen jobb. Jeg blir eldre, etter hvert blir det vanskeligere med skole.

Det å investere i bolig gjøre inntektsbehovet slik at å gå skole ikke lar seg gjøre. Forskjellige investeringer åpner opp forskjellige felt. Valget står mellom å ta del i utdanning eller å komme inn på feltet eiermarkedet. Det å eie egen bolig kan legge til rette for en god integrering på individuelt og relasjonelt nivå. Det å eie egen bolig gir en større tilknytning i et nabolag, og gir en stabilitet og forutsigbarhet i tilværelsen. Dette skaper flere muligheter for deltakelse og muligheter for å stifte sosiale nettverk. Mangel på forutsigbar inntekt er den største hindringen for å kjøpe bolig. Jobb og bolig ses i sammenheng av informantene på den måten at før man klarer å skaffe jobb er man avhengig av offentlig bolighjelp. Den perioden hvor det er mulig å få slik bolighjelp prioriteres en satsing på å lære språk, godkjenning og påbygging av utdanning, og å skaffe en sikker inntektskilde. Offentlig bolighjelp vil i en slik periode gi en base for å fremskaffe kunnskap og kvalifisering som vil gi grunnlag for integrering i samfunnet.

I dette kapitlet fokuserte jeg på den dynamiske relasjonen mellom boligforhold og økonomisk kapital. På den ene siden kan vi anse bolig som kilde til økonomisk akkumulasjon. På den andre siden kan økonomisk akkumulasjon være kilde til ønsket boforhold. Figur 3 illustrerer samspillet mellom økonomisk kapital og boforhold, og viser vekselvirkningene mellom disse. Figuren identifiserer og oppsummerer flere kategorier som kan bidra til å belyse forholdet mellom boligforhold og økonomisk kapital.

Figur 3: Sammenhenger mellom økonomisk kapital og boforhold

Økonomisk kapital er grunnleggende for boligkarriere hos innvandrere, og har innflytelse på innvandreres preferanser på boligmarkedet. Dette vises tydelig der Said ville bo i en bolig av dårligere kvalitet enn han trengte for på sikt kunne investere i en enebolig. Blant informantene var det bevissthet om mulighetene for å opparbeide seg boligkapital på denne måten.

Boligkapital ble sett i sammenheng med boligeie, som blir vurdert å gi mulighet til økonomisk vinning, samt mulighet til i større grad kunne påvirke bosted og et større potensial til å flytte. Disse intensjonene blir ikke alltid oppfylt, noe som ble tydelig da Samira ønsket å bruke verdistigningen på sin bolig til å kjøpe en ny, men ble stoppet av at de hadde hatt en nedgang i inntekter, og derfor ikke klarte å få ny boligfinansiering.

Hva som regnes som et godt grunnlag for boligkjøp varierer. Dette relateres til nåværende boligforhold som gir forskjellig motivasjon for når boligkjøp skal skje. For Jawid var det å kjøpe bolig høyt prioritert, og han valgte derfor bort videre utdanning for å kunne sikre umiddelbar inntekt til boligkjøp. For Hicham og Amina var dette uaktuelt, og strategi for å sikre et varig økonomisk grunnlag gikk gjennom å ta høy utdanning.

I tillegg til å se boligkjøp som en økonomisk investering er boligkjøp en strategi for å sikre selvråderett og uavhengighet. Mange innvandrere har en historie med mange brudd og flyttinger, og det å ha en selvstendighet i boforholdet er en mulighet til å sikre stabilitet og forutsigbarhet. Samtidig muliggjør en god økonomi det å skifte bosted hvis bomiljø eller boligkvalitet er utilfredsstillende.

Valg av bolig kan også skje på bakgrunn av at boligen skal frigi mest mulig tid til å tjene penger gjennom arbeid. Bolig blir vurdert som en viktig kapital, og det er en sterk vilje til å leve kostnadseffektivt for å kunne investere i bolig. Inntekt og formue både åpner og lukker boligfelt, og i skjæringspunktet mellom forskjellige felt er det fare for å falle mellom, slik som i eksemplet med Amina og Hicham. Når de var ferdig utdannet og hadde fått jobb kunne de ikke fortsette å leie kommunalt, men samtidig hadde de vanskeligheter med å klare å finansiere boligkjøp. Slik faller noen imellom flere boligfelt og får kritisk periode for boligfremskaffelse. I tilfellet med Hicham og Amina var det midlertidig offentlig bistand med startlån som gjorde de i stand til å bli selvhjulpen i sitt boforhold.

Kapittel 6. Kulturmøter i nabolaget

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå hvordan innvandreres mottakelse i og tilpassning til nabolaget har betydning for videre boligkarriere. Jeg vil også gå inn på hvordan forholdet til andre innvandrere ofte er flersidig og foranderlig, og at det derfor er varierende oppfatninger av om det er ønskelig å bo nært andre innvandrere, eller om det er et poeng å distansere deg fra disse. Innvandrere opplever et skifte i referanseramme ved flytting til Norge, og således endres også oppfattelsen av hva som er en god bolig over tid. Jeg vil derfor komme inn på hvordan tidligere erfaringer virker inn på videre boligkarriere.

6.1. Kulturell kapital og dens betydning for sosial integrering i nabolaget

Kulturell kapital er gyldig i en konkret gruppe, og når kulturell kapital er felles for en gruppe øker det muligheter for samarbeid og samhold. På denne måten er kulturell kapital forsterkende for en gruppetilhørighet (Robison mfl 2010). Kulturell kapital er ervervet over tid i et samfunn, og det å videreføre den kulturelle kapitalen på tvers av landegrenser gir utfordringer. I et nytt samfunn har den ervervede kulturelle kapitalen endret verdi og betydning. En av de sentrale grunntanker i Bourdieus teori om kapitaltyper er den om kapitaltransformasjon og at de forskjellige kapitalformene kan omsettes på et felt. For eksempel kan tilgang til kulturell kapital føre til visse former for sosial kapital og andre kapital typer. Mangel på visse former av en norskspesifikk kulturell kapital har hatt innvirkning på mine informanternes boligkarriere og deres muligheter til å opprette relasjoner til naboer. Det å mangle språkkunnskaper har gjort det vanskelig å forstå naboers hensikter ved kontakt, og vanskelig å respondere på disse på en tilfredsstillende måte. Det å bruke boligen på andre måter enn det som er vanlig i et nabolag, kan også skape avstand til naboer. Mangel på kjennskap til hvordan å forholde seg til boligtilbydere kan vanskeliggjøre direkte boligfremskaffelse, samt vanskeliggjøre en finansieringsprosess.

For å komme overens med naboer er en hvis grad av felles forståelse nødvendig, og det er tydelig hos informantene at der en slik forståelse av hverandre mangler, blir det vanskelig å bo. Slik manglende forståelse kan skyldes en forskjell i kulturell kapital og gir forskjellige levesett og måter å forholde seg på i nabolaget. Noen opplever i møte med et slikt nabolag

manglende muligheter til å endre eller påvirke situasjonen, og ser en flytting som eneste løsning. Det er en bevissthet for at egne vaner og levemåter kan komme i konflikt med godt naboskap, samt at en del egenskaper hos naboer er uønsket. Spesielt informantene med barn problematiserte forskjellene i oppdragelsesmåter, og frykt for at barna skulle opptre på en måte som ga naboklager. Ved opplevelse av alvorlig motstridende bomåter gir dette et ønske om å flytte. Det er da ønskelig med naboer med mer lik bomåte, da dette vil gi et mer harmonisk bomiljø. Enkelte møter et nytt nabolag annerledes, og prøver i stor grad å etterligne naboenes levesett for å passe inn.

For mange av informantene var det å forholde seg til alkoholpåvirkede og rusede naboer noe de hadde lite erfaring med og opplevde som vanskelig å håndtere. Det er derfor en sterk motivasjon for å unngå slike bomiljø. Spesielt enslige kvinner syntes det var både skremmende og vulgært når det var rusa personer omkring sitt hjem.

Språket, hvordan vi snakker er en viktig del av den kulturelle kapital, og en viktig identitetsmarkør. Innvandrere har ofte begrenset forståelse av norsk i starten, og har dermed vanskeligheter med å kommunisere med omgivelsene sine. Flere opplevde at dette skapte problemer i naboforhold, da de ikke forsto hva naboene prøvde å fortelle dem. Anwar forklarte:

Jeg tror jeg var den eneste utlending som bodde der. Og det var mange ting som skjedde da. I helgene drakk naboene, så kom de til meg og banket på døren. Jeg kunne ikke snakke med de på grunn av språket. Jeg klaget mange ganger på dette men fikk ikke noe løsning på problemet. Men ja, jeg tror det er veldig viktig, når det er minoritetsfolk som ikke kan snakke riktig, eller ikke kjenner miljøet, bør de bli behandlet bedre.

Forholdet til norske naboer er flersidig, men det mest utpregede trekket er at mange føler at de må bestrebe seg mye for ikke å være til bry. Mange har prøvd å få kontakt med norske naboer, og har lyktes i varierende grad. Der forsøkene på kontakt ble møtt mest negativt, opplevdes situasjonen så anstrengende at en flytting ble sett på som beste løsning. Ved total avvisning fra naboer blir boforholdet vanskelig, og gjør det vanskelig å forsone seg med tanken om å bo i et norsk samfunn. Bomiljøet har stor betydning for vilje og evne til integrering, og som i Søholt (2007) viser min undersøkelse at i de mest alvorlige tilfellene gir et dårlig bomiljø et slikt press at det å flytte fra landet vurderes som en løsning. Anwar fortalte hvordan det at naboene overså hans forsøk på å hilse var det som gjorde at han begynte å vurdere en retur til opprinnelsesland.

Det var 2 familier som ikke snakket til meg i det hele tatt. Og når jeg kom hjem, for eksempel når vi kom samtidig, ville de ikke hilse på meg, og de skyndte seg inn. En dag da jeg hilste på en mann, ville han ikke hilse på meg. Det var veldig skremmende for meg, ikke noe hyggelig. Jeg tror at nå når jeg snakker norsk og er kjent i miljøet er det lettere. Men på den tiden tenkte jeg at det er bedre å reise tilbake til hjemlandet og bli der. Det var veldig forferdelig, fordi jeg var flyktning, kjente ingen, og ble bare bosatt langt fra byen hvor jeg ikke kunne forstå eller snakke med folk.

De negative tilbakemeldingene kan skyldes flere faktorer som majoritetens fordommer og diskriminering. Mine informanter antydte at det kan skyldes innvandreres manglende kjennskap til norskspesifikk kulturell kapital. Forskjellene i kulturelle koder og normative forventninger kan gjøre at der den ene parten ser en henvendelse om bistand eller tilbud om hjelp som en vennlig og høflig anledning, vil dette for andre være påtrengende og heller uhøflig.

Det å bli avvist eller få negative kommentarer fra naboer er noe som gjør at mange ønsker å flytte. Slike kommentarer oppleves både som berettiget og uberettiget. Der negative meldinger fra naboer kommer på bakgrunn av ting som vurderes som vanskelig å gjøre noe med, oppleves boforholdet som anstrengende. Razia fortalte om hvordan hun opplevde kritikk fra naboer som berettiget da hun hadde barn i et ellers barnløst bomiljø. Barna skapte en del støy både innomhus og utendørs, og Razia så på dette som normalt, men upassende i et slikt bomiljø.

Og vi hadde noen naboer, det var en mann og en dame. De hadde ikke barn. De klaget hele tiden på at barna løp, og spurte spørsmål som: ”hvorfør dusjer dere på slike tider?” Det var et problem. Jeg var veldig forsiktig, men fordi at de var begge personer som hadde det veldig rolig, så hørte de den minste lyd. Kanskje du forstår, vi er utlendinger og får besøk. Vi snakker, så jeg sa det til kommunen: ”Vær så snill, kan dere gi meg en leilighet i første etasje?”

Razia fikk etter hvert tildelt ny bolig i første etasje. Det å komme inn i et boforhold hvor en opplever å passe inn minsker stress, og gjorde i dette tilfellet omsorgsoppgavene mindre i husholdet da Razia ikke trengte å aktivisere og passe på at barna ikke skapte støy. Enkelte kan oppleve at boforholdene er i en negativ spiral, uten at de klarer å komme ut av denne. Razia kom ut av denne spiralen, og opplevde at ved at kommunen lot henne bytte bolig, tok de hensyn til hennes behov.

Det å innrette seg til nye måter å bo på er ofte tidkrevende, og den første boligen kan ende opp med å bli oppbrukt innen forståelse av vedlikehold og boevne opparbeides. En slik forståelse kan kun komme fra å bli utsatt for ordinære bomiljø og kan derfor ha kritiske konsekvenser for videre integrering i nærmiljøet. Informantene har forskjellige erfaringer med

dette, og mens det i de fleste tilfellene er en situasjon som går seg til og gjør at innvandrerne på sikt trives godt i sitt miljø, og naboene med dem, er det noen som ser eneste løsning å flytte for å få en ny start og være mindre til bryderi for sine omgivelser.

Det å komme overens med naboer er grunnleggende for å trives i en bolig. Det er en bevissthet om viktigheten av å ta hensyn til naboer, og tilpasse sine væremåter. Det å integreres i et norsk bomiljø samtidig som forhold til egen kultur bevares krever balansegang og tilpassning. Omar fortalte:

Det handler om det å pendle fra den ene til den andre, og jeg er veldig opptatt av å tilpasse meg, ikke tilpasse, men endre væremåte fra det ene miljøet til det andre. For eksempel det å snakke høyt og flire høyt. I et norsk miljø passer jeg på å være rolig, være dempet.

Det å mestre forskjellige kulturelle koder, og evne til tilpassninger er en verdifull kapital som kan overføres mellom kulturer. Det er også bevissthet om at å benytte riktige koder til riktige tidspunkt er avgjørende for å få et godt bomiljø, og at dette har en verdi utenfor boligområdet. Omar sa:

Så man må passe på for å få kontakt med naboen, det er jo kjempeviktig. Og det er viktig å bli integrert i bomiljøet. For gjennom bomiljøet kan du faktisk få arbeid, bygge litt nettverk, det er kjempeviktig. Så hvis en ikke har det så da ligger du dårlig an. Det er min erfaring.

Når innvandrere beveger seg oppover i boligkarrieren, er det vanlig å bli møtt av omgivelser som tar det for gitt at de bor dårlig, leier kommunal bolig eller at de på andre måter er på et lavere nivå i boligstandard enn det de er. Dette kan oppleves som nedverdiggende, i den forstand at omgivelsene ikke forholder seg til vedkommende ut ifra hans individuelle kvaliteter, men baserer seg på stereotype oppfatninger av innvandrere som gruppe. Omar fortalte videre:

Jeg skulle snakke med vaktmesteren om noe som var ødelagt i leiligheten. Da kom han og så på det og sa: ”Jaja, jeg kan hjelpe deg med det, så sender jeg bare regningen til kommunen etterpå, for det er vell kommunal bolig dette”. Og da fortalte jeg at jeg hadde kjøpt boligen selv. Da sa han ”Å, er det sant? Hvordan klarte du det?” Det var den holdningen. Fordi det var da vietnameserne kom, og chilenerne, og stort sett alle de fikk, fordi de var flyktninger. Jeg tror at av alle de som ikke kjente meg trodde de fleste at jeg bodde i kommunal bolig. Mange ble paff og sånn over at jeg hadde kjøpt bolig.

Det å bli inkludert i nabolaget gir en opplevelse av tilknytning og av å bli sett og forstått. Innvandrerne i undersøkelsen gjorde store anstrengelser for å bli akseptert. Det å mestre de

kulturelle kodene og tilpasse seg nærmiljøet ga anerkjennelse fra omgivelsene. Ved å tilegne seg språk og å akseptere majoritetens væremåter førte til integrering i nabolaget.

6.2. Nærhet og distanse fra egen etnisk gruppe

Språkproblemer er mest utbredt i den første tiden etter bosetting i Norge, og dette gir en preferanse om å bo nær andre med samme språk og kulturell forståelse ved valg av første bolig. Dette begrunnes med muligheter til å kommunisere og be om hjelp i hverdagssituasjoner. Det oppleves som trygt å starte sin boligkarriere i Norge i nærhet til noe som er kjent og har sammenheng med tidligere erfaringer. Dette gjelder spesielt ved familiegjenforening, da herboende har kunnskap om hvor andre med samme etnisitet er bosatt. For førstegangs bosetting er det mindre kunnskaper om dette, og valg av boområde skjer da mer uavhengig nærhet til egen gruppe. Tryggheten kommer også ved at en i mindre grad vil komme i konflikt med naboer som har samme måte å bo på, og at denne likheten kan gi nære naboskap. Innvandreres preferanse for nærhet til andre av samme etnisitet understøttes av funn i Bowes mfl. (2000). I praksis blir eksempler som det å ha en relativt høy toleranse for støy, og muligheten til å hjelpe hverandre og å ha et nærmere naboforhold gjennom å gi gaver, hjelpe hverandre med handling og invitere på sosiale samlinger sett på som et trekk ved innvandrernaboer. Dette er ting mange setter pris på i en bosetningsfase. Den kulturelle kapitalen blir på denne måten en samlende kapital for innvandrere som har en kulturell nærhet til hverandre. Samira fortalte:

Kommunen spurte oss om hvor vi ville bo, og vi hørte at noen fra samme land som oss bodde på i dette området. Derfor sa vi til kommunen at vi hadde lyst til å bo på her. Det var greit å ha litt kontakt med folk fra hjemlandet i begynnelsen. Jeg kunne ikke språk og sånne ting. Jeg kunne ikke norsk og hadde ikke lært engelsk før. Ja, så da syntes jeg det var greit å ha kontakt med folk fra mitt hjemland.

Denne preferansen endret seg etter at Samira ble bedre kjent med det norske språk og kultur, og videre når hun fikk jobb:

Jeg har kontakt med andre fra mitt land, men ikke slik som før. Før var jeg uten jobb og sånn, jeg var hjemme. Jeg deltok veldig mye med dem, men ikke nå. Med 100 % jobb har jeg ikke tid. Og jeg blir sliten. For eksempel hvis de spør om å møtes, er møtene hver uke på fredager, de møtes etter kl 17.00. Når jeg har tidligvakt, noen ganger er jeg da sliten, andre ganger har jeg senvakt. Det blir veldig sjelden at jeg møter opp der.

Når innvandrere opparbeider seg arbeidstilknytning, språk og samfunnsforståelse blir behovet for nærhet til andre fra samme gruppe mindre, samtidig som utrygghet i forhold til rent norske bomiljøer forsvinner. Undersøkelsen fra Nederland (Bolt og van Kempen 2002) finner at innvandrere generelt har en preferanse for nærhet til egen etnisk gruppe, også etter lang botid. Dette avviker fra funn i min undersøkelse. Dette kan henge sammen med en lavere andel innvandrerbefolkning i Trondheim, samt en mindre tendens til isolerte områder med høy innvandreretetthet.

Utover i botiden endrer noen preferanser seg, og for mange blir det et poeng å ha distanse fra egen etnisk gruppe. Eksempel på dette er samliv utenfor ekteskapet. Det å ha utenomekteskapelige relasjoner kan være en ønsket samlivsform, så lenge det ikke er kjent i eget miljø. For de som ønsker slike forhold blir det viktig å bo slik at andre fra samme etniske gruppe ikke er i nærmiljøet. Flere av informantene trekker frem en tradisjon for å gå mye på besøk, og gjerne uanmeldt til sine naboer, som er en skikk de ikke er bekvem med, da dette gir en for stor grad av transparenthet i privatlivet. I slike henseender er den kulturelle kapitalen splittende for innvandrergruppene, og gjør at noen orienterer seg i sterkere grad mot majoritetssamfunnet.

Å opparbeide seg kulturell kapital som er gyldig i storsamfunnet kan gå på bekostning av relasjoner til innvandrere. Dette går på at valg og holdninger blir oppfattet som provoserende og sårende for andre innvandrere. Det å tørre å utfordre og tåle negative kommentarer omkring egne valg gir mot til å satse høyere i boligkarrieren. Dette viser seg ofte å være suksessfullt, og gir en bedre plassering i bolighierarkiet. Vanligvis blir likevel det å mestre de norske kodene og det å klare å manøvrere suksessfullt i boligmarkedet og samfunnet for øvrig mottatt positivt blant innvandrere.

For noen var det for barnas del vurdert som særlig viktig å bo i nærheten av og omgås folk med samme etnisitet. Dette slik at barna har kjennskap til sin opprinnelses kultur med tradisjoner og språk. Når barn snakker eget morsmål dårlig, synes flere av informantene at dette er veldig negativt. I hushold med barn blir det i noen tilfeller vurdert som spesielt gunstig å bo nær andre av samme etniske gruppe. Dette gjør det enklere å videreføre kultur, tradisjoner og språk til barna. Dette blir sett på som en verdifull ballast i en flerkulturell tilværelse.

6.3. Tidligere boligerfaringers innvirkning på videre boligønsker og boligfremskaffelse

De informantene som hadde bodd i kommunale boliger de karakteriserte som utilfredsstillende, hadde brukt mye tid på å klage og formidle sin situasjon til kommunen. De opplevde at det tok lang tid før de ble hørt angående sine problemer, og i flere tilfeller var det en konkret endring i husholds sammensetning som gjorde at de til slutt ble flyttet til det de vurderte som bedre boliger. Said var misfornøyd med den første boligen han fikk, og hadde fått byttet til en ny kommunal bolig. Said hadde selv en vurdering på om det objektivt sett var en bedre bolig han nå hadde fått:

Vet du, jeg bodde i et stort hus på ca 200m² i hjemlandet mitt. Så kom jeg hit og fikk en liten leilighet. Jeg ble sjokkert. Det var en liten leilighet og den var veldig gammel. Noen liker kanskje dette huset, men hvis du gir ham det jeg har nå han vil ikke like det. Men når jeg kom hit var det ny maling, så den var nyoppusset.

Dette viser at hva som regnes som en god bolig endrer seg over tid, og forventninger relateres til tidligere boligstandard. Slik ble Said fornøyd med den nye boligen selv om han i ettertid ikke vurderer denne som kvalitativt bedre enn første bolig.

Dersom mange klager og henvendelser for å få bedre bolig ikke blir oppfylt, kommer en resignasjon angående bolig. Resultatet er en vegring for å søke om ny vurdering også når relevante endringer i situasjonen har oppstått. Ved å ha fått flere avslag oppstår en manglende tro på at en bedring vil skje, og hensikten med å bestrebe seg for dette blir dermed vurdert som unyttig. Dette resulterer i det Søholt (2007) omtaler som en reaktiv strategi, hvor bestrebelser for å bedre boforhold kun skjer etter omgivelsenes påvirkning.

Det er en bevissthet blant informantene om at de har mangler i sin kunnskap om hvordan boforhold og boligmarkedet fungerer. For å få en bedre forståelse bruker mange sine kollegaer og venner, og ber om boligråd og praktisk hjelp for å skaffe seg ny bolig. Slike råd kan virke i konkrete situasjoner, og det å følge et råd kan gi lite sammenheng med resten av personens atferd og handlinger. Et møte med et nytt samfunn kan likevel gi potensial for tilegnelse av ny kulturell kapital da det skjer en sosialisering inn i et nytt samfunn og nye miljøer.

De nyankomne innvandrerne har kunnskap om bolig i fra det landet de kommer fra, og prøver å gjøre denne relevant i Norge. Dette gir noe uttelling, men fører ikke til ønsket boforhold

umiddelbart. Flere av informantene hadde vært mange ganger på visninger på det private markedet uten å få noen bolig. En opplevelse av at irrelevante forskjeller gjøres gjeldene i møte med boligtilbydere er utbredt. Anwars opplevelse med det private markedet har vært negativt:

Ja det private leiemarkedet. Det er en annen årsak, mange nordmenn aksepterer ikke nye flyktninger. Jeg søkte på ti private utleieboliger. Men utleierne sier: ”skriv ditt navn og nummer så skal vi ta kontakt med dere.” Aldri tok noen kontakt.

Det å finne bolig på det private markedet krever visse former for kulturell kapital. Det å virke sympatisk og tillitsverdig er nødvendig for at en utleier skal vurdere innvandreren som en ønskelig leietaker. Det å skaffe en utleiebolig er vanskelig, og Anwar mistet motivasjonen til å fortsette boligjakten etter å ha blitt møtt med mange avvisninger.

Fordommer og diskriminering på det private utleiemarkedet er utbredt i Norge, og dette gjelder både ved erverving av bolig samt i bomiljøer (SMED 2005). Det å ikke få innpass av private utleiere lager en stengsel mot en viktig del av boligmarkedet, og minsker dermed innvandreres muligheter for å bedre egen boligsituasjon. På grunn av at en del av boligmarkedet i praksis oppfattes som lukket, øker presset på de andre delene. Innvandrere søker mot eiermarkedet eller det kommunale boligmarkedet da sjansene for å oppnå en egnet bolig er størst her. De opplever at de i mindre grad utsettes for diskriminering i disse boligfeltene. Innvandrerne i undersøkelsen opplevde at de hadde egenskaper som var uønsket av utleierne. De klarte ikke å fremstå som gode leietakere, ikke som sympatisk nok for utleierne. Dette er særlig viktig for at de skal kunne motvirke fordommer og diskrimineringen på det private markedet. På denne måten gjør innvandreres mangel på kulturell kapital en draging til de boligmarkedet hvor andre typer kapital er viktigere for boligtilgangen.

Tilgang på verdifulle goder blir noen ganger prøvd å omgjøres til en gyldig økonomisk kapital. Dette kan skje ved en prisforhandling hvor tilbud om servicetjenester gis for å kompensere for mangelen på økonomisk kapital. De som har prøvd dette har hatt lite hell, og har vanskeligheter med å skaffe seg en privat bolig. Said hadde prøvd å prute på pris hos privat utleier:

Leiligheten var for dyr for meg. Jeg sa jeg kunne vaske og polere bilen hans en gang i måneden for lavere husleie, men han ville ikke.

Det å ta i bruk tidligere suksessfulle metoder er det Søholt (2007) betegner som en reproduserende strategi. Said lyktes ikke med å finne bolig på det private utleiemarkedet og

fortsatte å bo i kommunal bolig. Det å gjøre andre former for betalingsmiddel gyldig er det lite rom for på det private markedet, og private utleierye kan fort se på slike tilbud som upassende. Dette er metoder som kan ha fungert i opprinnelsesland, og som det erfaringsmessig er rom for. Den tradisjonsbundne kan på denne måten søke en transformering av kapital som i liten grad er mulig i møte med private og offentlige utleierye i Norge. Valutaen har endret verdi, og å fortsette å bruke metoder som har vært effektive i tidligere situasjoner gir dermed ikke resultater for boligfremskaffelse.

Det at innvandrere tar i bruk mislykkede nye tilnæringsmåter vil for en utleier forsterke inntrykket av at innvandreren er veldig annerledes, ukjent og uforståelig. Ved å benytte seg av kulturelt spesifikke fremgangsmåter er det dermed fare for at den tradisjonsbundne konverterer sin kulturelle kapital til en negativ symbolsk kapital. Innvandreren fremstår som noe ukjent, og et høyrisiko valg. Dette kan igjen bli overført til oppfattelsen av innvandrere som gruppe, og lede til en generell diskriminering av innvandrere. Blant informantene i undersøkelsen var det en klar opplevelse av at private utleierye ikke ønsket å leie ut til dem, og at dette var fordi de var innvandrere. Boligmarkedet i Trondheim var veldig presset i den perioden hvor intervjuene ble foretatt, og hadde vært det lenge. Dette understøtter funn i Bolt og van Kempen (2002) som viser at ved en lav tilgjengelighet av boliger på et felt vil det være svært vanskelig for innvandrere å få bolig.

Når det ikke er mulig å komme i posisjon for å bedre egen bosituasjon, og nederlag er møtt flere oppstår vegring mot å prøve igjen, av frykt for å bli skuffet og avvist på nytt. På denne måten blir noen passive i forhold til bolig, og stående fast i uegnede boliger.

Det å søke etter en kontinuitet i livet ved å opparbeide seg til samme statusnivå som en hadde i opprinnelseslandet kan være en drivkraft, og har konsekvenser for boforhold. Amina og Hicham måtte flykte fra hjemlandet, hvor de begge hadde gode jobber og et fint hus. De bestemte seg for at de ønsket å oppnå samme type livsstil i Norge som de hadde i hjemlandet, og Amina forklarte hvilken fremgangsmåte de skulle bruke for å skaffe dette:

Vi bestemte oss for å fortsette med studier. Mannen min fikk jobb, men også plass på masterstudiet. Så vi prioriterte studier, og etterpå jobb. Målet var å jobbe med det samme som i hjemlandet, som ingeniør. Noen som kommer med utdanning, de tenker at bare jeg tar en jobb på sykehjem eller lignende, da kan jeg kjøpe bolig. Men da kommer man på feil retning og det blir vanskelig å jobbe med språk, og å vurdere utdanning. Det er en prosess man må ta.

Dette er en fremgangsmåte for enkelte av informantene som jeg velger å kalle kulturelle kodeknekkere. For Amina og Hicham betydde det at de ikke kunne kjøpe bolig like fort som andre, men at de skaffet seg en basis for senere boliganskaffelse. Dette var mulig da de leide en kommunal bolig som tilfredstilte deres behov i den tiden det tok å gjøre ferdig utdanning. For disse var det også viktig å bo i en bolig som var lik boligen de hadde i hjemlandet. Det å bo i en leilighet mente de ville vært utfordrende på grunn av trangboddhet og uteområder. De var dermed veldig fornøyd med å ha fått tildelt en kommunal tomannsbolig. Dette gjorde det mulig for disse å fokusere på utdanning og kvalifisering i den første perioden i Trondheim.

Mange av informantene i undersøkelsen eier sin egen bolig. Det å kjøpe første bolig i Norge er vanskelig, og valgmulighetene fremstår som begrensede. På grunn av usikkerhet rundt praktiske ting med å eie bolig, er det mest ønskelig blant informantene å kjøpe leiligheter i borettslag. Dette gir mindre selvstendig ansvar, og frigir tid som på en selveier bolig må brukes til praktisk vedlikehold, mens nå heller kan brukes til mer arbeid for å skaffe høyere inntekt, eller til å bruke mer tid på hjem og familie. Jawid fortalte:

Det var ikke lett å kjøpe bolig, det var vanskelig. Fordi bolig her er ikke som i hjemlandet, det er helt annerledes. Det er mange ting å sjekke før man kjøper leilighet, som jeg ikke har peiling på. Det var ikke så mye tid til å lete etter og bestemme seg for leilighet på. Jeg hadde 6 måneders leiekontrakt med kommunen, og tilbudet fra startlån var bare gyldig i 3-4 måneder, så jeg måtte bare kjøpe.

Det at boligmarkedet i Norge er strukturelt annerledes enn det i opprinnelseslandet gjør at det er vanskelig å avansere i boligkarrieren. Likevel er det slik at erfaring fra et annet boligmarked har positiv innvirkning på boligkarriere i det nye landet (Abramsson mfl. 2010).

Manglende kunnskap om bolig og boligmarkedet legger føringer for boligkarriere. Spesielt i den første perioden i Norge fremstår bolig som noe en ikke har kontroll over, og at en er avhengig av kjente eller det offentlige for å gjøre gode valg om bolig, eller for å i det hele tatt klare å fremskaffe bolig. Kompetanse på dette feltet opparbeides først og fremst i eget nettverk, ved å ta del i bekjentes boligkarriere, eller ved å satse selv, og hoppe ut i boligforpliktelser som man ikke har fullstendig oversikt over når de inngås.

Den kunnskap som innvandrerne i undersøkelsen opplever å mangle, er lokale kunnskaper om bomiljøer, praktiske kunnskaper om det å gå på visning, legge inn bud, hvordan en best kan forholde seg til boligutleiere, markedssvingninger og lånemuligheter. Manglende kunnskaper gjør at det tar lang tid å finne riktig leilighet og gir flere boligbytter.

6.4. Tilpassning til et nytt kulturelt system

Kulturell kapital handler også om en forståelse av samfunnet, og evne til å orientere seg i dette. Innvandrere har ofte problemer med å finne frem i boligmarkedet, og opplever at det er vanskelig å forstå hvordan boligsystemet er bygd opp. For mange fremstår det som tilfeldigheter om de får informasjon om hvilke forskjellige metoder som kan benyttes for å fremskaffe bolig, og i denne undersøkelsen kommer det frem at det er mange som ønsker seg mer boligkunnskaper, på et tidspunkt hvor det er relevant.

Omar var tidligere samboer med en etnisk norsk kvinne, og mens de var sammen følte Omar at han hang på de valg samboeren tok angående bolig. Omar hadde best økonomi av de to, men mente at samboeren hadde bedre kunnskap om bolig, og at det derfor var best å støtte seg på denne kunnskapen, selv om han selv ville valgt annerledes. Omar tok sjansen på at samboeren hadde bedre forutsetninger til å gjøre gode avgjørelser angående bolig da hun hadde mer erfaring fra det norske boligmarkedet, og mente at han selv ikke hadde samme forutsetninger for å gjøre like gode avgjørelser.

Ettersom en får erfaring med nye boformer endrer preferanser seg. Det å klare å håndtere et boforhold som på forhånd virket komplisert og u håndterlig gir mestringsfølelse. Det å ha en bolig på et høyere nivå enn hva en selv og andre har forventet gir stolthet. Omar hadde ikke planlagt å bo i enebolig:

Jeg tror nok jeg var skeptisk til enebolig i og med at det krever å klippe plen, beise hus og male. Så jeg var veldig skeptisk til enebolig. Jeg forestilte meg ikke at jeg skulle ende opp med denne plassen å bo. Jeg tror nok det er mange andre som heller ikke hadde trodd det. Jeg har hørt det er gjester som har kommet og sagt. ”Er det her du bor? Oioi! det er jo kjempeområde.” Det var en nabo, når eksen min flyttet ut så var det 2 naboer som sa: ” Men klarer du å bo her Omar?” i forhold til økonomi ikke sant. Men ja, det gikk bra.

Omar kjøpte bolig da han var ung, 21 år gammel. Det å kjøpe bolig tidlig legger forholdene til rette for på sikt å få et godt boforhold i et godt bomiljø. Tidlig boligkjøp forlenger tidsrommet det er mulig å øke boligkapitalen, og gir dermed større muligheter for å skaffe en bolig høyt oppe i bolighierarkiet. Omars historie viser at den tilpassningsvillige kan ved å tilknytte seg mennesker med høy grad av de kapitalformene han selv mangler, få en mer positiv boligkarriere enn det som i utgangspunktet ble etterstrebet. I motsetning til Bolt og van Kempens undersøkelse (2002), har innvandrere i Trondheim ofte positive boligkarrierer, og

opplever på sikt bedring i boforhold. Dette kan skyldes forskjeller mellom det norske og nederlandske boligmarkedet, og muligheten til boligkjøp i Norge kan gi større muligheter for å tilegne seg en god bolig på sikt.

Det har vært et aktuelt tema i samfunnsdebatten at mange innvandrere ikke ønsker å ta opp lån da dette kommer i konflikt med religiøse krav mot renter, noe som vil forhindre boliglån og dermed boligkjøp. Informantene i min undersøkelse ser ikke dette som en aktuell problemstilling. Flere av informantene trekker frem det at islam er en religion som legger grunnlag for et godt liv, og at dens logikk skal ses i sammenheng med det samfunnet en lever i, dette er en justering av opplevde kulturelle krav. Det å benytte seg av de ordningene som finnes på boligmarkedet, deriblant rentebetaling blir sett på som en nødvendighet for å sørge for seg selv. Anwar belyste temaet:

Jeg har barn, jeg har familie, og jeg trenger en plass å bo. Det betyr at du kan kjøpe en leilighet som du bruker for deg selv og din familie. Jeg kan ikke bo på gata, det er logikk, og islam respekterer logikk.

Dette betyr at ved å bo i Norge er definisjonen av hva som er rett, tillatt og logisk endret. Å forholde seg til nye samfunn gir en endring i atferd. Dette gjør det mulig å lykkes, og finne sin plass i et nytt system samtidig som det er en kontinuitet opp imot tradisjonelle verdier. Endringen av atferd viser en tilpassning til nye omgivelser etter hvert som en opparbeider seg kunnskap om samfunnet en bor i, og ved dette viser at en er en del av samfunnet, at en passer inn. Ved å forholde seg til de spilleregler som gjelder for avansement i boligkarrieren, og å sette renteforbud inn i et perspektiv med endrede samfunnsforhold, dannes et bilde av islamske regler som forenelig med et integrert liv i det norske samfunnet.

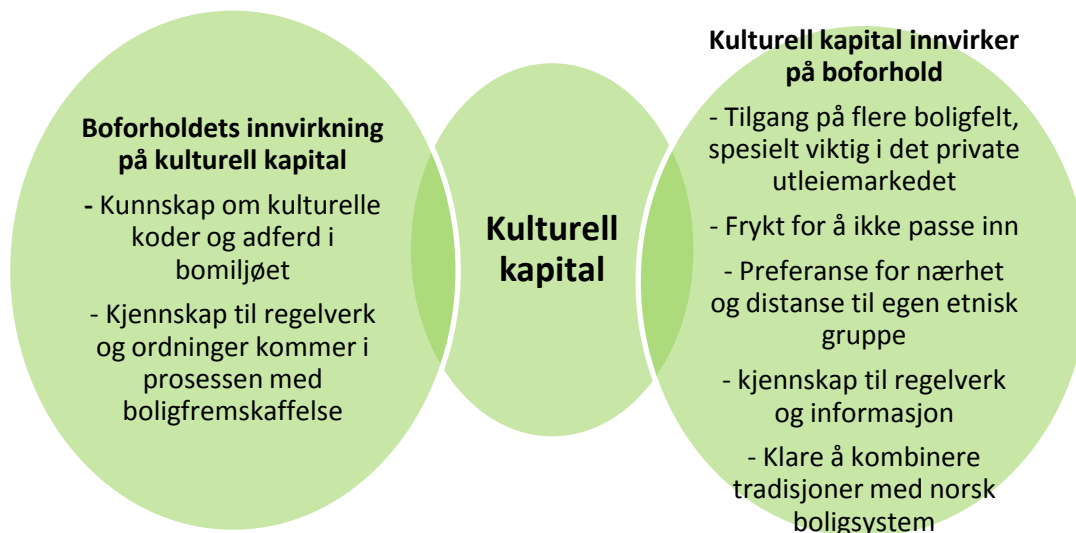
Som i Bowes mfl (2000), viser også min undersøkelse at arbeidstilknytning har innvirkning på boligtilknytning. Det å være i arbeid gir en motivasjon til å bedre boforholdet sitt. Dette skjer på flere måter. Ved å snakke med kollegaer opparbeides en større forståelse over hvilke muligheter det ligger i boligmarkedet, og det å ha en bolig som står i sammenheng med en sosiale gruppe etterstrebes. Det å være lik sine kollegaer, og ha samme muligheter i egen bolig etterstrebes. I dette ligger en aspirasjon mot den sosiale gruppen innvandreren identifiserer seg med. I tillegg gir arbeid en inntekt som muliggjør å bruke mer penger på bolig.

Det å bo i gamle hus gir utfordringer både i forhold til bruk og vedlikehold. Fukt og råteskader er et stort problem med klimaet og byggemåter i Norge, og kunnskap om hvordan en skal bo for å unngå dette er ikke alltid kjent for innvandrere.

Et bytte av bolig kan bli ønskelig over tid da boligpreferansene endres ettersom man blir bedre kjent med de forskjellige boligformene i Norge. Ved å bli kjent med nye boligegenskaper blir ulemper ved egen bolig tydeligere, og dette motiverer for bytte av bolig.

I dette kapitlet fokuserte jeg på den dynamiske relasjonen mellom boligforhold og kulturell kapital. På den ene side argumenterte jeg at innvandrere kan utvikle norskspesifikk kulturell kapital under visse boligforhold og i løpet av boligfremskaffelse. På den annen side påvirkes boliganskaffelse av forskjellige aspekter av kulturell kapital som de mangler. I figur 4 identifiseres og oppsummeres flere kategorier som kan bidra til å belyse det dynamiske forholdet mellom boligforhold og kulturell kapital.

Figur 4: Sammenhenger mellom kulturell kapital og boforhold

Figur 4 illustrerer samspillet mellom kulturell kapital og boforhold. Kulturell kapital er nødvendig for å klare å lykkes i balansegangen mellom egen kultur og det norske samfunn, og har betydning for i hvilken grad innvandrere søker en integrering eller segregering på boligmarkedet. Det varierer med botid i hvilken grad det er ønskelig med bolig nær andre innvandrere. Samira var tydelig på at for henne var det første valget av bosted knyttet til hvor

det var mulig å møte folk som snakket samme språk, og at et bomiljø i nærheten av andre fra samme land følte tryggest. Etter hvert som Samira opparbeidet seg kulturell kapital som var relevant i den norske majoriteten gjennom arbeidsmiljø og språk, ble nærhet og kontakt med andre landsmenn nedprioritert. Preferanse for nærhet eller distanse fra egen etnisk gruppe henger også sammen med i hvor stor grad innvandrere forstår sine naboers væremåte og handlinger, og hvordan de selv fremstår i bomiljøet. Det er avgjørende for å føle trivsel og tilhørighet i et bomiljø at det er en felles forståelse for samhandling. Hvis en slik forståelse ikke oppstår kan det ha stor betydning for innvandreres motivasjon for å søke kontakt og integrering i det norske samfunnet. Anwar havnet i et bomiljø hvor han ikke klarte å forstå sine naboer, og klarte heller ikke å komme i posisjon til å bedre naboforholdene. Dette resulterte i at han på et punkt vurderte at det beste ville være å flytte fra landet.

Kulturell kapital har en avgjørende betydning for mulighetene til å innhente informasjon og utvikle kompetanse om boligmarkedet. Det er forskjell på hvilken kompetanse som er nødvendig for å få innpass på de forskjellige boligfelt. Der hvor det er klare kriterier for boligtildeling er det nødvendig å opparbeide seg kunnskap om disse. Der det er mer skjønnsmessige tildelingskriterier er det avgjørende å mestre kulturelle koder slik at boligtildelelser ser søker som en attraktiv beboer. Mine informanter mente at de hadde vanskeligheter med å skaffe bolig av to grunner. Først fordi de ikke hadde de nødvendige kunnskapene for å lete etter bolig, samt på grunn av diskriminering. Anwar opplevde etter ti møter med private utleiere at han hadde møtt mye diskriminering, og han mistet troen på at han kunne klare å skaffe bolig på det private utleiemarkedet.

Etter hvert som kompetanse om det norske boligsystemet opparbeides endres også forståelse av hva som er gode og gyldige metoder for å skaffe bolig. Dette var tydelig på temaet rentebetaling. Alle muslimene i min undersøkelse så på rentebetaling som en nødvendig del av det å sørge for egen bolig, og de klarte dermed å integrere religiøse overbevisninger med norske samfunnsforhold.

Kapittel 7. Boforhold og sosial kapital

Dette kapittelet vil omhandle hvordan et sosialt nettverk kan bistå i innvandreres boligkarriere, og hvordan variasjon i mine informanternes oppholds- og migrasjonsbakgrunn har konsekvenser for hvilke sosiale forbindelser som påvirker deres boligkarriere. Jeg vil se nærmere på hvordan det kan gis både praktisk bistand, samt informasjon og veiledningsflyt i det sosiale nettverket. Jeg vil komme inn på hvordan bolig kan være et redskap for å tilegne seg og vedlikeholde sosiale relasjoner, samt på hvordan boforhold kan være en kilde til status og anerkjennelse.

7.1. Sosial kapitalens rolle i innvandreres boligkarriere

Sosial kapital kan benyttes til å tilfredsstille forskjellige typer menneskelige behov. Gjennom å ha sosial kapital kan økonomiske fordeler fremskaffes, praktisk bistand, informasjon og sosiale bekreftelser som anerkjennelse opparbeides (Robison mfl 2010).

Det å bruke nettverket sitt for å bedre boligsituasjonen oppleves som vanskelig. Det er i den første tiden, de første årene etter bosetting i Trondheim at boligsituasjonen oppleves som vanskeligst. På dette tidspunktet har de fleste lite nettverk i byen, og det nettverket de har er i besittelse av få ressurser på boligmarkedet. Det er også vanskelig å knytte til seg et nettverk med slike ressurser i denne perioden på grunn av få møteplasser og språkvansker. Det å skulle be om hjelp av mennesker man har en helt fersk relasjon med kan også være vanskelig, og skape press og ubalanse i relasjonen. Hyppigere er det å øke sin kompetanse om boligmarkedet gjennom det sosiale nettverket. Dette ved å få informasjon om hvordan andre har skaffet seg bolig, informasjon om aktuelle ledige boliger og å få praktisk hjelp til å gå på visning.

Det er ikke kun nettverk i Norge som kan bistå på denne måten. Amina og Hicham hadde et tett nettverk med Aminas familie, som var bosatt i forskjellige land i Europa, og fikk mye hjelp av disse:

Jeg har en del brødre som bor i andre europeiske land, med høyt utdanningsnivå, som vet hvordan man kan finne informasjon og sånn. Og det hjalp oss mye egentlig. Slik at vi kom oss i gang. Det finnes mange muligheter i Norge, men det å finne informasjon, for innvandrere er ikke det lett å finne denne informasjon. Det er veldig vanskelig. Så hjelpen fra brødrene mine hjalp oss.

Amina og Hicham hadde også en bevissthet om at de var privilegerte som hadde opparbeidet seg mye kunnskap om bolig, og videreførte denne til venner og andre innvandrere ved behov. Dette gjorde de ved å snakke med ukjente innvandrere på telefon, eller å bistå kjente praktisk med å skaffe bolig og finansiering. Ved å benytte tradisjonelle metoder og nettverk blant innvandrere er det mulig å få en bedre kjennskap og innpass i det nye samfunnet. Slik kan sosial kapital i form av familienettverk og innvandrernettverk konverteres til kulturell kapital i form av kunnskap og kjennskap til praktiske fremgangsmåter på boligmarkedet. Funn gjort av Søholt (2007) viser at det å bruke tid på å samle opp kunnskap og kompetanse hadde en god effekt for senere boliganskaffelse.

Det å ha familie, eller få familiegjennforening gir ofte en bedret boligsituasjon, i alle fall på sikt. Familier har et behov for en annen type bolig enn enslige, gjerne større, og i et annet område. I tillegg har en familie ofte to inntekter, og dermed mulighet til å fremskaffe en dyrere bolig. Familiegjennforente opplever ofte den første perioden etter ankomst som vanskelig, da de kommer til boliger som er beregnet for enpersonshushold, slik at familien blir trangbodd, eller bor i et uegnet bomiljø. Motivasjonen for å skaffe ny bolig er stor i denne perioden, men tilgangen på boliger er liten. Å finne en leiebolig på det private markedet til en familie fremstår som enda mer vanskelig enn å finne enkeltpersons boliger, og familiens samlede inntekt er ofte relativt lav umiddelbart etter familiegjennforening, slik at de færreste er kredittverdige i den grad at boligkjøp er aktuelt.

Familiegjennforente er i lang tid avhengig av herboende for å sikre bolig, Familiegjennforening og familieforøkelse kan føre til flere hyppige boligbytter, noe som oppleves som anstrengende, spesielt for den familiegjennforente som sjelden vet hva som kan forventes. Dette gir uro og en høy grad av uforutsigbarhet. Det å ha en bolig som kan tilfredsstille husholdets behov på sikt er ønskelig, men ofte vanskelig å realisere. Etter å ha vært igjennom flere omganger med upassende boliger opparbeides en sterk bevissthet om boforhold, og hvilke boligegenskaper som er viktige.

Chantel ble gjennforent med sin ektemann i Trondheim, og i den første tiden hadde hun ingen kjennskap til boligfremskaffelse, og var avhengig av at mannen ordnet dette:

Det var han som sa at det var beste plass for familie med små barn. Lekeplass, barnehager og skoler i nærheten, kjøpesenter og sånn. Det var han som kom med forslag på den tida. Hadde ting vært ordnet før jeg kom ville det vært bedre. Og han var ikke interessert i å kjøpe bolig, så det ble vanskelig for meg og barna.

Når familiegjenforente kommer, er det herboendes kunnskap og valg som styrer hvilken bolig familien bor i. Chantels mann hadde kunnskap om nærmiljøer og valgte bolig uti fra dette. Chantel syntes den boligen de fikk etter hvert var bra fordi det var mange andre småbarnsfamilier der. Familiegjenforente har lite sosial kapital de kan realisere etter ankomst til landet, og den sosiale relasjonen som gir utslag for bolig i den tidlige fasen er den man ble familiegjenforent med. Familiegjenforente er derfor ofte i den første perioden avhengige av andre, med få muligheter til å kontrollere utvikling i egen boligkarriere.

Det å komme til Norge som asylsøker bringer med et opphold på asylmottak. I denne tiden knyttes kontakter og relasjoner skapes. Bosetting i kommune samsvarer ikke alltid med hvilket mottak man har sittet på, og det å beholde relasjoner når man blir bosatt langt i fra hverandre er krevende. Det å flytte til en annen kommune kan være vanskelig, og skole og jobb der en er bosatt gjør også at det er vanskelig å velge å flytte. Det å ha en bolig hvor det er godt tilrettelagt for besøk er viktig i slike tilfeller, slik at overnatting er mulig. Jawid hadde hatt en kjæreste i en annen kommune i flere år, etter at de møttes på asylmottak. Han har flyttet fra kommunal bolig, og kjøpt seg leilighet. Denne så han på som midlertidig, da den er liten. Han ønsker å kjøpe seg en bolig med flere rom, slik at kjæresten og barna kan ha plass å sove. Det å flytte sammen er ikke et alternativ, da det vil være vanskelig for ham å få en tilsvarende jobb som han har i Trondheim i den kommunen kjæresten bor. Samtidig ønsker ikke kjæresten å flytte til Trondheim, da barna trives og har tilknytninger der hun bor.

For å få innsikt og muligheter til å benytte seg av hele det komplekse boligmarkedet er det nødvendig med et nettverk som kjenner til dette. Det å ha tilknytning i et arbeidsmiljø kan være en slik inngang, som åpner opp for flere muligheter på boligmarkedet samt de mest gunstige betingelsene. Tilgang på arbeid kan gi tilgang på bedre lånebetingelser, og gi et verdifullt nettverk som kan hjelpe med boligfremskaffelse og praktisk flyttehjelp. Omar fortalte:

Så det er forskjellige arenaer jeg har kommet inn på grunn av at andre har dratt meg inn, og eget engasjement.

Dette betyr at selv om det foreligger et engasjement for å avansere på boligmarkedet, eller andre arenaer er ikke dette i seg selv nok. Det å omgås mennesker som kan gi innpass eller veilede er avgjørende for å lykkes.

For de yngste innvandrerne er det å få kontakt med godt voksne folk som rollemodeller eller for bistand viktig for å finne egnet bolig, å klare å bo på en måte som står i forhold til bomiljøet eller i overgangen mellom boliger. Omar fortalte:

Jeg fikk hjelp fra den norske familien jeg hadde da. I forhold til visning og papirarbeid. Og så når jeg flyttet inn var det arbeidskollegaene mine som hjalp meg. Det var jo nesten ingenting å ta med fra hybelen. Men arbeidskollegaene mine hjalp meg i forhold til det som måtte gjøres ved innflytting, og da gikk det fint.

Venner og kollegaer er inngangsporter for å benytte de beste metoder og ordninger for boligfremskaffelse og finansiering. Selv om det er ordninger som det er åpen tilgang til eller som en er spesielt kvalifisert til, er det kjennskap til disse ordningene som mangler. Da er det de sosiale forbindelsene som ofte er den siste avgjørende inngangsporten, som bidrar med kunnskap om hvordan disse ordningene kan benyttes. Omar fortalte også dette:

Det var noen kollegaer på jobben som hintet om at jeg når jeg er ansatt i staten går det an å søke om lån via arbeidsgiver. Jeg hadde en fastrenteavtale med Fokus. Den kunne jeg ikke bryte, jeg måtte vente til avtalen min gikk ut før jeg kunne bytte. Men så gikk det greit.

Det er stor forståelse for at boligsituasjoner vanskeliggjør hverdagen, og flere av informantene har gitt eller mottatt mye bolighjelp fra nettverket sitt. Dette resulterer ikke i gode boligløsninger, men i bedre enn det de har fra før. Det sosiale nettverket blir som regel ikke direkte brukt til å skaffe ny bolig, men i noen tilfeller blir det nødvendig også å søke dette. Dette skjer ved å låne penger for å ha egenkapital til innskudd, eller låne en venns bolig for en periode. Det å leie ut boligen for økonomisk gevinst er uønsket, men det å dele bolig eller låne bort boligen i perioder til kjente i nød er utbredt. Dette gjøres selv om det er ubekvemt og fører til trangboddhet.

Slik det også ble funnet i Bowes mfl. (2002) blir nettverk i egen etnisk gruppe brukt for å finne privat utleiebolig. Anwar fortalte:

Min venn sa til meg: ”Ta min bolig, fordi du trenger den. Du som hjelper folk trenger en bolig nær sentrum.” Han flyttet til en annen plass, og jeg flyttet til hans plass. Samtidig kan jeg ikke bare forlate den andre boligen, fordi hvis min venn må ha tilbake boligen må jeg flytte på gaten. Det betyr at jeg må betale 2 husleier, og 2 strømabonnement.

Det å ikke klare å sørge for sin egen bolig, og være avhengig av et nettverk for å skaffe dette er siste utvei. Etter mislykket forsøk på å få bedre bolig av kommunen, og et tøft privat marked er det å benytte seg av vennetjenester eneste alternativ. Anwar hadde et nettverk som kunne hjelpe ham på grunn av hans posisjon som god hjelper i eget miljø. Det var hans sosiale nettverk i sammenheng med hans anerkjennelse for å ha bidratt mye i eget etnisk miljø som gjorde det mulig for ham å forbedre sitt boforhold.

7.2. Boligens betydning for sosial integrasjon

Boforholdet gjør det i mange tilfeller vanskelig å opprettholde sosiale forpliktelser og relasjoner. Dette skjer spesielt hvis boligen ligger avsidesliggende til slik at det er vanskelig å komme seg dit, eller at boligen ligger i et bomiljø som få ønsker å oppsøke. Videre gjør dårlig plass og kvalitet på boligen det uegnet til å ta i mot gjester. Der dette er tilfelle går de gjerne på besøk til andre, men etter en stund vil en slik ensidighet gi tretthet på relasjonen. Det å skaffe en bolig hvor det er mulig å ha besøk er en sterk motivasjon for bytte av bolig. Som andre undersøkelser også viser (Beider 2009), er det å ha en bolig som understøtter mobilitet i form av nærhet til kollektivtransport og parkeringsplass prioritert. Begrunnelse for dette er å ha enkel tilgang til de daglige gjøremål, samt forhindre isolasjon, og i stedet styrke sine forbindelser til bekjente, både i innvandrers- og norske miljø.

På den andre siden er det å ha muligheten til å ha familie og kjente på besøk viktig å legge til rette for ved boliganskaffelse. Der hvor slekt er bosatt i Trondheim er det en prioritet å ha bolig i samme område slik at det er lett å bistå hverandre, spesielt i for omsorg for eldre eller barn. Der hvor familie og slektninger befinner seg i en annen by eller land, er det prioritert å skaffe bolig av en slik størrelse at besøk kan komme og være over perioder på uker eller måneder.

Mange bestreber seg for å ha et sosialt fellesskap i nabolaget. Dette både for å forhindre å være til bryderi, samt å positivt gå inn for å bli kjent med naboer. Noen ganger legger boligens utforming fysiske hinder som vanskeliggjør nabokontakt. Den fysiske utformingen av boligen ute har også betydning for muligheten til å opparbeide seg sosial kapital. Det å kunne komme i kontakt med folk i en naturlig sammenheng er viktig. Samira ønsket seg derfor en bolig i 1. etasje:

Vi pratet sammen om dette forrige sommer jeg og mannen min. Vi er i 2. etasje, og de som bor i 1 etasje har mer kontakt enn de i 2. etasje. Alle har hage i første etasje og når de er ute samtidig kan de prate sammen. Eller når de kommer på den siden på gata, og begge har balkong hvor de kan grille. Det blir mer kontakt enn vi som sitter på oppe, ikke bare vi som er fra andre land, også de andre norske i 2. etasje. Derfor er det at jeg bare tenker på rekkehus. Fordi da blir det mer kontakt med naboene.

Det å sitte ute, for eksempel grille om sommeren er noe mange i første etasje gjør, og dette er en metode for å ha noe felles med naboene, og arena for kontakt. Dette er dermed en motivasjon for å bruke boligen til å øke sin sosiale kapital i form av relasjoner med naboer. Det å ha plass til å sitte utenfor boligen ses på som en god mulighet til å stifte bekjenskaper og komme overens med naboer. Dette vil gjøre hverdagen mer innholdsrik, og gi større variasjon i dagliglivet med middag ute, kunne invitere på grilling og større tilgang til informasjon i og om nabolaget.

Godt opparbeidet naboskap er viktig, og i noen tilfeller unnlater noen å flytte selv når boligens fysiske egenskaper ikke lenger passer. Det er strevsomt å bli kjent og innrette seg en ny plass, samtidig som man mister det nabosamholdet man har opparbeidet seg over tid. Dette nabosamholdet kan bidra med barnepass, handling og andre små dagligdagse ærend.

Et fokus på barns opparbeidelse av sosiale nettverk ble funnet blant informantene. Det å kunne bli boende samme sted over tid er viktig for at barna skal kunne beholde venner og omgangskrets. Det at barna skal bli ensomme, eller få dårlige venner er en bekymring i forhold til hvordan barnas fremtid vil bli. Bowes mfl. (2002) viser også at barnefamilier har et spesielt behov for forutsigbarhet i boforholdet.

For noen blir boligen en base for å komme i kontakt med mennesker og danne nye relasjoner. Spesielt for de som bor i en tett bebyggelse er ikke nabokontakt nødvendigvis av det positive slaget, men en negativ start kan likevel være starten på et godt naboskap. Said fortalte:

En kveld jeg hadde fest hjemme, kom de. Det var bare mannen som var hjemme, og kona var på hytta. Og han sa at han ble litt sur. Jeg inviterte ham inn. Han kom inn, satt seg ned og drakk litt og fortalte om gamle dager. Han ble litt glad. Så han sa til meg: ”Hva heter du”? Jeg fortalte at jeg heter Said. Han sa: ”Said, når du har fest, ring meg” Jeg sa at det skal jeg gjøre. Selv om jeg spiller høy musikk nå, klager de ikke på meg. De er veldig snill. Hver lørdag skrev de en handlelapp og kastet i postkassen min. Jeg gikk og handlet for dem, og leverte varene på kvelden når jeg kom hjem. Hvis jeg skal gå på fest eller noe annet, så sa jeg ”Dessverre jeg kan ikke handle for dere.” Men de kjøper ting til meg også. For eksempel uten at jeg visste noe hadde de handlet til meg. De ga meg gavekort på 600 kroner.

Said opplevde det å bo alene som vanskelig, og hadde problemer med at venner kom til ham og lagde støy. Det å ha voksenkontakt i nærmiljøet var viktig for ham og hjalp ham til å sette grenser både i forhold til besøkstider og støy. Han var enslig og hadde ingen familie i Norge. Bosatt i en egen bolig ble den store friheten vanskelig å forvalte, og det å sette grenser i forhold til venner ble et problem. Dette ga en løssluppenhet i bruk av boligen, med slitasje på både den fysiske boligen og naboskap. Said hadde behov for tett oppfølging i tiden etter bosetting. Bistand til å forvalte penger, opplæring i rengjøring, vedlikehold og naboskap var avgjørende for å opprettholde et godt boforhold.

Når det gjelder boligkvalitet er både størrelse og rominndeling et tema. Det er vanskelig å ivareta et godt familieliv når en er svært trangbodd. En bolig som legger til rette for barns utfoldelse, muligheter til leksero og en hvis grad av privatliv for foreldre etterstrebes. Det er fokus på at boligen skal være trygg, både for fysiske og psykiske påkjenninger. Usikrede trapper, bilveier og tøffe bomiljøer er viktig å forhindre. Den viktigste av disse elementene er bomiljøet, og både enslige og familier trekker frem at det største problemet som hindrer en god bolig er dårlige bomiljøer. Dette enten i form av naboer som skaper uro eller trafikkerte veier tett inntil boligen. De fleste informantene vurderte at sitt bomiljø på ett eller flere tidspunkt hadde vært for dårlig. Angående boligens fysiske kvalitet, så mente alle informantene at dette også på et eller flere tidspunkt hadde vært for dårlig. Dette gjaldt rominndeling, størrelse og vedlikeholdsbehov.

Det praktiske rundt å flytte er komplisert og krevende, noe som gjør at antall flyttinger begrenses til færrest mulig. Dette gjelder både det formelle, papirarbeid og lignende, og fysisk flytting. Et lite nettverk gjør at det ikke er mulig å få flyttehjelp som vennetjeneste, og gir behov for profesjonell hjelp.

7. 3. Sosiale årsaker til segregering og distansering fra egen etniske gruppe

Innvandrere som kommer rett til kommunen fra andre land har i den første tiden et behov for å ha nærhet til andre med samme etnisitet og språk. Dette gir trygghet, et holdepunkt i hverdagen, og en større mulighet til å holde seg i aktivitet i tiden før man klarer å skaffe seg jobb. For mange er nabokontakt og møtemuligheter viktig, og det å komme i gode inkluderende nabolag vil for mange være lett og kjent å forholde seg til.

Det at barna skal starte å akkumulere sosial kapital blir sett på som viktig, og boligen skal legge til rette for at barna kan knytte vennskap. Det å ha plass til å ta i mot besøk, og det å kunne komme seg på egen hånd til venner er viktig. Å ha en bolig som kan tilfredsstille husholdets behov på sikt er i denne anledning viktig. Ved å flytte blir barnas relasjoner til venner ofte brutt, og bytte av skole ses på som noe som kan påvirke skoleprestasjonene.

Det å være ny i landet og bli bosatt sammen med folk med store sosiale problemer oppleves som en belastning, og motivasjonen for å komme seg bort i fra dette er stor. En slik situasjon overskygger alle positive og negative elementer ved den fysiske boligkvaliteten. Det å bo i et belastet nabolag, med lav innvandrertetthet kan gi et ønske om å bo nær andre innvandrere. Dette gir et boligbehov begrunnet i negative mål. Dette sammenfaller med funn av Søholt (2007) som viser at det blant innvandrere er utbredt å fokusere på boligvalg ut ifra hva som skal unngås.

Bomiljøet er en arena for å opparbeide sosiale relasjoner, og bomiljøet har dermed betydning for hvilke arenaer en får tilknytning til. Omar fortalte:

Det var mange som hadde sine utfordringer som bodde der. Man blir jo nesten tvunget til å bli kjent med hverandre i og med at vi hadde felles vaskerom i kjelleren, og det var veldig tett, veldig lytt. Det var ikke uvanlig å være nødt til å ringe på til naboen på grunn av bråk, og da blir en jo kjent med de på grunn av sånne ting. Så derfor er det er på godt og vondt å bo en plass med bomiljøproblemer.

Det samme gjelder hvis boligen ligger veldig usentralt til, og det derfor er tungvint og krevende å gjennomføre dagligdagse gjøremål. Da er det de praktiske egenskapene ved boligen som er viktige, og fokus er å ha en bolig som gjør det mulig å ha et sosialt liv og følge opp skolearbeid.

For noen er det et poeng å bo adskilt fra andre innvandrere. Når det er snakk om psykisk sykdom er boligbeliggenhet i nærhet til egen etnisk gruppe ikke ønskelig. Psykisk sykdom er tabu, og ikke noe som snakkes om. Ovenfor egen etnisk gruppe er det ikke åpenhet om dette, og alternative forklaringer for å skjule den psykiske sykdommen gis i eget miljø. Det er derfor sårbart å bo for nært andre i egen etnisk gruppe, da disse alternative forklaringene da lett kan bli avslørt. Flere har opplevelsen av at deres nettverk blant innvandrere ikke er støttende i deres satsninger i forhold til jobb, skole og samlivsform, og søker seg bort i fra dette. For å unngå negative tilbakemeldinger er det et poeng å holde sine dagligliv utenfor andre innvandreres oppmerksomhet, og dette kan ikke gjøres hvis man bor i et innvandrertett område. Disse ønsker å unngå den kontroll og normativt press som kan komme fra landsmenn

og andre med samme religion. Det å ha nær kontakt med naboer ble sett på som et trekk ved innvandrere, og enkelte vurderte dette som negativt. Dette ble sett på som en forpliktelse til å gå på besøk, gi gaver og bistå med diverse vennetjenester. Said fortalte om at han foretrakk norske naboer:

Jeg bor ikke i hjemlandet mitt. Hadde jeg gjort det, og naboen min hadde giftet seg hadde jeg vært nødt til å komme i bryllupet, snakke med ham og sitte i bryllupet i mange timer. Hadde jeg bodd i hjemlandet mitt hadde det vært greit. Men dette er Norge og kulturen her er annerledes, så da slipper jeg å gjøre slikt. Jeg vet at det var slikt før her i Norge også, men det har utviklet seg nå.

Barns integrering og muligheter til å få vennskap med etnisk norske barn kan være en begrunnelse for å unngå innvandrerrette nabolag. Det vurderes at dette vil minske risikoen for at barna får venner med dårlig påvirkningskraft, lærer norsk språk bedre og får tilgang på bedre skoler. Overordnet er målsetningen at barna skal unngå stigmatisering og sosiale problemer. Det å unngå stigmatisering var et gyldig argument også for enkelte uten barn. Det kommer også frem i andre undersøkelser av innvandrernes integreringsstrategier at motivasjonen om å søke avstand fra egen etnisk gruppe kan henge sammen med et ønske om å bli relatert til en annen samfunnsgruppe, med relativt høyere sosial status sammenlignet med en gruppe som har lav status i samfunnet (Valenta 2008).

7.4. Sosial integrering, bolig og symbolsk kapital

For enkelte er det viktig at posisjonen en innehar, skal avspeiles i boforholdet. Dette går på størrelse, boligområde og fasiliteter. Det å bli kjent med andres vurdering og forventninger av hva som er en god bolig gir grunnlag for boligvalg. Dette gir en målfokusering, og det Søholt viser til som en proaktiv strategi. Boligvalg blir da tatt etter en vurdering av hva som gir anerkjennelse innenfor den sosiale gruppen han relater seg til. Jawid fortalte:

Størrelse, kvalitet og område er viktig. Det hele gjelder status. Det å drive med det jeg gjør, folk tjener mye penger, så det er status. Så jeg sliter litt med leiligheten nå. Den er liten og gammel. Dårlig kjøkken, dårlig bad, dårlig luft.

Jawid drev en type forretning hvor andre i samme posisjon hadde bedre bolig enn det han selv hadde. Han så derfor på denne boligen som et midlertidig boforhold. Da han fikk god inntekt måtte han ut av den kommunale boligen han leide, men han hadde ikke nok penger til å kjøpe

den boligen han helst ville ha umiddelbart, og kjøpte derfor en liten bolig i et gammelt borettslag.

En konsekvens av fokus på slik symbolsk kapital er et behov for å bytte bolig etter hvert som en posisjonerer seg økonomisk. Det å understreke ens egen posisjon ved å bo i tilsvarende bolig som andre med samme inntekt blir viktig og definerende for boligvalg. Det er også tydelig at der det er et nabolag med forskjellige typer mennesker, orienterer informantene seg mot de som de har noe til felles med, eksempelvis utdanningsnivå. Det er likevel slik at de kvaliteter som blir vurdert som mest avgjørende er størrelse og kvalitet på selve boligen, mens boområde ikke vurderes som like viktig eller klart definert etter økonomisk posisjon. Søholt (2007) finner også at boforhold er knyttet til selvfølelse og anerkjennelse.

Familie og husholdsmedlemmer stiller opp for hverandre, både for å hjelpe hverandre og egeninteressen i å bo best mulig ved å samle innsatsen. For øvrig er det å bo samlet i storfamilier en lite attraktiv boform på sikt, og det å investere sosial kapital for å skaffe bolig vurderes som kostbart i forhold til frihet i privatlivet. Privatlivets frihet fra innflytelse er også noe som trekkes frem som et sterkt argument for å ikke flytte til opprinnelseslandet. Det å balansere kontakt med familien slik at kunnskapsoverføring til barn når det gjelder språk og kultur ivaretas, sosial støtte mellom generasjoner, nok nærhet til å kunne bidra med praktisk og finansiell hjelp til hverandre, samtidig som eget privatliv og mulighet for individuelle valg ivaretas, etterstrebes.

Videre viser undersøkelsen at foreldrenes omsorg og ivaretagelse av barn ikke opphører når barna blir voksne. Spesielt gjelder dette i de tilfellene der barnet har mye helseproblematikk. Dette gir store bekymringer for foreldre. Også her er beliggenhet på boligen et viktig tema, da beliggenheten regnes som det avgjørende for mulighetene til å være aktiv i samfunnet på sitt eget nivå. Her blir attraktiv beliggenhet vurdert ut ifra muligheten for å komme seg ut, nærhet til profesjonelle hjelpere og nærhet mellom foreldre og barns bolig, slik at foreldre kan yte omsorg for barnet, også etter utflytting. Når det ikke er mulig for barnet å få en slik egnet bolig, tilpasser foreldrene sine boligvalg til det voksne barns helsetilstand. Dette blir nødvendig da den foretrukne løsningen, at voksne barn skal kunne bo i en tilpasset bolig ikke lar seg gjøre. Der hvor omsorg best vurderes å kunne gis ved fellesbolig er det behov for tilpasset bolig angående størrelse og planløsning, da et ekstra voksent husholdsmedlem er plasskrevende. Videre legger en slik ordning føringer for foreldrenes utfoldelsesmuligheter, og skaper ekstra stress i husholdet da det å ta vare på den syke kan være både tidkrevende og

fysisk tungt ved siden av den psykiske belastningen. Konfliktnivået i slike hushold kan på grunn av dette ekstra stresset bli høyt og gjøre at relasjonene både mellom foreldrene og mellom foreldre og barn blir anspent. Sosiale forpliktelser ovenfor egen familie skaper preferanser for bolig. Det å ha en bolig som gjør det mulig å selv pleie syke og gamle familiemedlemmer uten hjelp fra det offentlige er ønskelig. Dette kan skje ved å bosette seg nær disse familiemedlemmene, eller fremskaffe en bolig som muliggjør storfamilie hushold.

Det å bo sammen med folk som man har noe felles med, er i samme livssituasjon gjør at det er lettere å komme i kontakt, og bli integrert i nærmiljø. Chantel hadde flere erfaringer med å bytte bolig, og trivdes best der hun umiddelbart fant at hun hadde noe til felles med andre i nabolaget. Chantel fortalte:

Når du får barn, leker de med andre og du kommer i prat med andre foreldre automatisk. Det var kjempebra å bo der, og det samme med barnehage. Vi fikk barnehageplass ikke langt fra der vi bodde, og barna i nabolaget gikk i samme barnehage som oss. Vi trivdes så godt, og bodde der i over 4 år. Så ble vi skilt, og dit jeg og barna flyttet etter skillsmissen var det bare store barn. Det var vanskelig å komme i kontakt med folk.

Relasjoner med naboer utvikler seg der hvor en finner noe felles, og dette viste seg ved at de informantene som sa at de hadde utbredt kontakt med naboer, så gjaldt dette oftest enten naboer av samme etnisitet, eller med samme klassebakgrunn, sett i forhold til inntekt, jobb og utdanning.

For Jawid var ikke naboenes etnisitet viktig, men han lette etter en plass hvor det var rolig og hvor husordensregler ble fulgt:

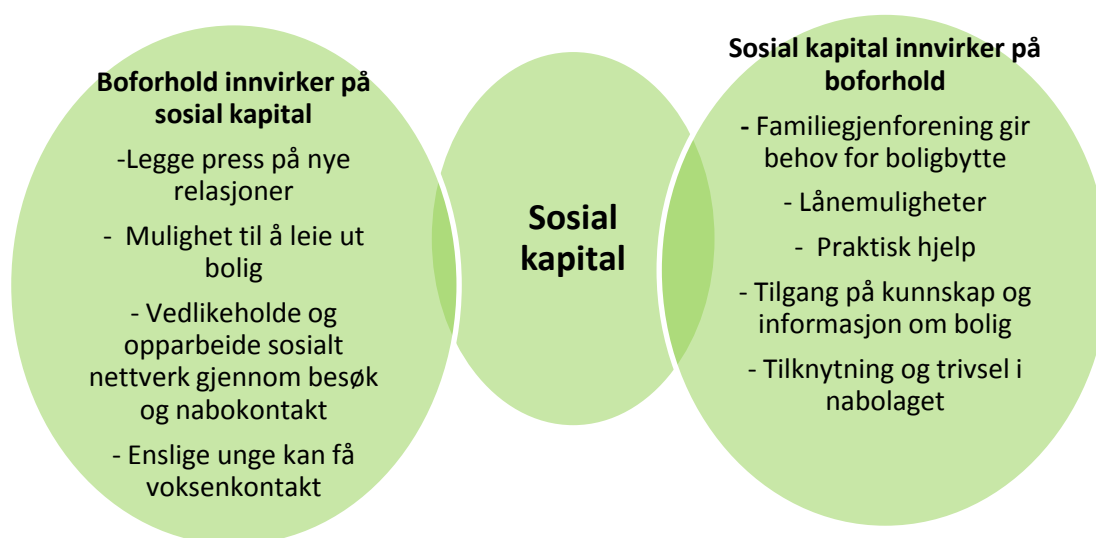
Jeg vet ikke hvor utlendinger bor. Jeg tror de fleste bor på Tiller eller Flatåsen eller Ranheim. Jeg tror nesten det er overalt. For meg er det slik, jeg bodde i kommunal bolig, det var nordmenn rundt meg. Det var narkomane, det var psykiske problemer, ikke så mye bedre enn utlendinger. Så det spiller ingen rolle om det er nordmenn eller utlendinger. Men nå når jeg bor i borettslag, hvis det er noen som bråker blir de kastet ut uansett.

Den statusbevisste kan på ta avstand fra egen etnisk gruppe hvis dette knyttes til en lavere sosial status enn den han identifiserer seg med. Bowes mfl (2000) fant i sin undersøkelse at innvandreres boligpreferanser endres når deres inntekt endres. Jawid mente at det var viktig å finne en bolig i et bomiljø hvor folk var mer lik ham, og vurderte ikke innvandringsbakgrunn som et kriterium for dette. Å flytte fra et marginalisert etnisk norsk nabolag til et nabolag med mange innvandrere kan imidlertid fremstå som en forbedring. For de som aspirerer mot en

integrering i norsk middelklasse vil neste steget i boligkarrieren innebære en flytting fra bydelen som tiltrekker mange innvandrere til bydeler som assosieres med norsk middelklasse.

I dette kapitlet har jeg diskutert forskjellige relasjoner mellom sosial kapital og boligforhold og boligpreferanser. Figur 5 Illustrerer samspillet mellom sosial kapital og boforhold, og viser vekselvirkningene mellom disse.

Figur 5: Sammenhenger mellom sosial kapital og boforhold

Figur 5 viser fremtredende faktorer i sammenhengen mellom sosial kapital og boforhold. Det å være avhengig av praktisk hjelp fra venner for å få bolig kan legge press og skape ubalanse i en sosial relasjon. I noen tilfeller er det likevel nødvendig å få slik hjelp når det er som vanskeligst i boligforholdet. Anwar fortalte hvordan det å måtte låne bolig av en venn var lite tilfredsstillende, da han aldri kunne være trygg på hvor lenge han kunne bo der. På den andre siden viste eksempelet med Said at er det å kunne låne bort bolig til en venn i krise er noe som blir vurdert som moralsk riktig å gjøre. Det å låne bolig av/til venner gjøres når det ikke er mulig å finne annen egnet bolig, og gir ikke gode varige løsninger. Andre områder hvor det sosiale nettverket direkte kan bidra til boligfremskaffelse er ved å bistå med private lån eller ved å stille opp som kausjonist ved låneopptak.

Det er et fokus på at boligen skal legge til rette for å knytte nye kontakter og vennskap, samt vedlikeholde viktige sosiale relasjoner. Ved boligvalg søkes det derfor etter bosted hvor det er

mulig å finne naboer i samme livssituasjon. Chantel fortalte om hvordan det å flytte fra et nabolag med mye barn til et uten gjorde det vanskeligere å komme i kontakt med folk, og ga mindre trivsel i bomiljøet. Relasjoner kan også oppstå mellom naboer der likhetene ikke er iøynefallende. Said fikk mye støtte fra et eldre par i oppgangen. Gjennom disse klarte han å sette grenser i boligen og klarte å tilfredsstille sine plikter som leietaker. Noen innvandrere ser bolig som et verktøy for å skaffe nye relasjoner, og Samira viser at ønske om økt nabokontakt er grunnlag for å søke å flytte til en bolig som bedre legger til rette for dette.

Sosiale relasjoner har stor påvirkning på muligheter til boligfremskaffelse. Nettverket kan bistå med informasjon om det norske boligmarkedet samt dele egne erfaringer. Også transnasjonale nettverk kan være en ressurs for å forstå det norske systemet, slik Amina fortalte at hun hadde fått hjelp av sine brødre bosatt i andre europeiske land. Amina og Hicham brukte etter hvert sine erfaringer med å skaffe bolig til å bistå andre innvandrere med å komme inn på boligmarkedet.

Endringer i husholdssammensetning gir et behov for boligbytte, noe som er særlig fremtredende ved familiegjenforening. Familiegjenforente har i starten lite sosialt nettverk, og er avhengig av herboende for å gjøre boligvalg.

Kapittel 8. Konklusjon

Denne oppgaven omhandler innvandreres boligkarriere. Jeg har gjort et forsøk på å identifisere hva som ligger bak innvandreres behov og preferanser vedrørende bolig. Denne oppgavens relevans for sosialt arbeid ligger i mulighetene til å identifisere variasjonene blant innvandrere på boligmarkedet, og det å klare å identifisere hvorfor noen bor bra mens andre ikke klarer å bedre sitt dårlige boforhold. Dette gir muligheten til å vite på hvilke områder det er mulig å sette inn tiltak for å bedre innvandreres boligsituasjon. Bolig er et felt som er preget av at de aller fleste innbyggerne i Norge klarer seg godt på egen hånd, skaffer seg egen eide boliger som gir trygge, forutsigbare og gjennom beskatningen høyt subsidierte boforhold. Noen er likevel vanskeligstilte på boligmarkedet, og i flere byer i Norge er det tendenser til boligsegregering etter levekår. Mens det i høy grad kan tenkes at det er de mest vanskeligstilte som har mest behov for forutsigbarhet, stabilitet og subsidiering av bolig vises ikke dette i dagens boligfordeling. Med denne bakgrunnen er det tydelig at innenfor sosialt arbeid er det viktig å ha et sterkt fokus på bolig, og boligsosialt arbeid som et eget felt.

Jeg har vært inspirert av Bourdieus kapitalteori, og jeg har derfor hatt fokus på å identifisere hvordan individets kapitalsammensetning har innflytelse på de boligvalg og boligpreferanser individet har. Jeg har sett at kapitalsammensetningen er førende for muligheter for boligfremskaffelse samt for hvilke metoder innvandrerne tar i bruk på boligmarkedet. Kapitalsammensetning er avgjørende for innvandreres søken etter distinksjon, hvilke grupper de gjennom sitt boligforhold søker nærhet til, og hvilke grupper de understreker avstand fra. Erfaringer og sosialisering legger grunnlag for hva som blir vurdert som gode boligstrategier, dette inngår i habitus. Innvandreres habitus gjør at det i noen tilfeller er vanskelig å tolke hva riktig fremgangsmåte vil være, da konteksten det norske boligmarkedet avviker fra deres tidligere erfaringer.

Økonomisk kapital fremstår på mange måter som den grunnleggende kapitaltypen da denne setter klare begrensninger for å komme inn på eiermarkedet, i forhold til hvor stor bolig en kan disponere, samt for boligkvalitet og beliggenhet. Økonomisk kapital er dermed avgjørende for at innvandrere skal ha en positiv boligkarriere. Kulturell kapital gjør seg gjeldene for preferanser for nærhet og distanse til egen etnisk gruppe og norske naboer, og er tydelig i form av manglende kompetanse om det norske boligmarkedet. Dette er avgjørende for å komme i posisjon for å øke kunnskapen om bolig, for å klare å skaffe boligfinansiering

samt det å praktisk fremskaffe en bolig. Sosial kapital er også relevant for ønske om å bo nært andre innvandrere. Sosial kapital er viktig i form av sosial støtte og bistand, både ved å få tilgang til bolig og ved å få informasjon og praktisk hjelp. Symbolsk kapital er nært knyttet til distinksjon og viser seg i form av ønske om bolig av god kvalitet og i spesielle boligområder. En positiv boligkarriere er avhengig av tilgang til forskjellige kapitaltyper, samtidig kan boforholdet være en kilde til akkumulering av forskjellig kapital.

En positiv boligkarriere er avhengig av tilgang til forskjellige kapitaltyper, samtidig kan boforholdet være en kilde til akkumulering av forskjellig kapital. Mulighetene til å konvertere kapital er avgjørende innenfor boligfeltet, og min undersøkelse har vist at dette kan mislykkes der referanserammen ikke stemmer med konteksten, for eksempel der Said prøvde å bruke en kulturell forhandlingsmetode ved å tilby bilvask som husleie i et privat utleieforhold. Der det lykkes å konvertere kapital skjer ofte en bedring av boforhold, og eksempel på dette er når Amina og Hicham brukte sin sosiale kapital i form av sitt nettverk, til å øke sin kulturelle kapital ved kunnskap og kompetanse om boligmarkedet. For så å benytte denne igjen for å øke og hjelpe andre deler av sitt sosiale nettverk ved å yte råd og boligbistand, og dermed øke sin sosiale kapital igjen. I tillegg gjorde den ervervede nye boligkunnskapen det mulig å kjøpe bolig, noe som var en god økonomisk investering og økte deres økonomiske kapital. Her er det tydelig at kapitaltypene kan konverteres, akkumuleres og videreføres flere ganger innenfor boligfeltet.

Tilgang til de forskjellige kapitaltypene avgjør hvilke boligstrategier som er mest virkningsfulle, og akkumulering av kapital forutsetter realiseringen av boligpreferansene. Type og mengde kapital legger føringer for hvilke sektorer som er tilgjengelige eller lukkede. I Norge ser vi dette ved at opplevelse av diskriminering på det private utleiemarkedet gjør at eierbolig og det kommunale boligmarkedet blir vurdert som bedre løsninger. Det å kjøpe bolig gir en tryggere og mer forutsigbar fremtid. Det å kjøpe bolig gir en opplevelse av mestring, og en positiv symbolsk kapital ved at man passer inn i og opplever å bli godtatt i bomiljøet. Et boligkjøp blir i tillegg vurdert som en økonomisk fornuftig investering og en måte å øke sin selvråderett og selvstendighet på. Dette kan være et ledd i en boligkarriere, hvor man etter hvert kan kjøpe en godt egnet bolig hvis dette ikke er mulig umiddelbart. Kjøp av bolig blir likevel i størst grad etterstrebet når forutsigbarhet i husholdssammensetning er avklart, og husholdets boligbehov vil vedvare over tid.

Kontakt med naboer er viktig for å trives i bomiljøet. Det å ha naboer som er lik en selv på noen områder legger grunnlag for et godt naboskap, og er noe som ettertraktes. Hvilke områder innvandrere søker fellesskap på endrer seg over tid, hvor det i starten ofte er etnisk bestemte kjennemerker som språk og kulturelt fellesskap som er viktige, mot at det senere er andre forhold som arbeidstilknytning og familiestatus som blir viktigere. Preferanser for boligområde endres etter hvert. Mens det er viktig å bo nær andre med samme språkbakgrunn i starten blir dette mindre viktig, og noen ganger uønsket senere i botiden.

Sammenligninger skjer med andre i tilsvarende yrkes eller utdanningsbakgrunn, og gir ønsker om å bo på samme måte som andre med lik bakgrunn, eller er betydningsfull for hvem innvandrere knytter kontakt med i sitt nabolag. Ønske om likhet gir også en preferanse om å bo i et miljø som aksepterer deres bomåter, og dette lar seg best gjøre der hvor naboene har liknende bomåter.

Innvandrere med lavt nivå av alle kapitaltypene er avhengig av offentlig boligbistand. Dette gir i noen tilfeller tilfredsstillende boliger, men likevel lav forutsigbarhet. Det er også varierende muligheter for påvirkning av eget boforhold i en slik avhengighetssituasjon. En slik situasjon kan ende med avmaktfølelse, og resignasjon angående å bedre boforhold. Selv der hvor det var en relativt høy grad av en kapitaltype viste det seg at dette ikke umiddelbart kunne brukes til å fremskaffe bolig, så lenge bredden av kapital ikke var tilstede. Dette kom frem ved at for de med høy inntekt og god utdanning var det likevel komplisert å oppnå ønsket boforhold på grunn av manglende kompetanse og informasjon om boligmarkedet. Slik kunnskap kan erverves gjennom det sosiale nettverket. Hvilken kunnskap som blir opparbeidet er avhengig av hvilket sosialt miljø og forbindelser innvandrere besitter.

Når det gjelder fysiske kvaliteter ved bolig er det noen trekk som er spesielt viktige. Ytre bomiljø bør legge til rette for et godt sosialt miljø med naboer, og er en metode for å gjøre disponibel plass større. Dette er også noe som mange er kjent med fra hjemlandet, det å ha store uteområder. Tilgang på fellesområder er viktige for barnefamilier, da dette legger til rette for både barns utfoldelse samt gjør det lettere å bli kjent med naboer. Boligen er en arena for bygging av sosialt nettverk for både voksne og barn, og det er en sterk bevissthet om dette ved å velge bolig som legger til rette for sosiale relasjoner.

Når en er i et dårlig boforhold er fokuset på å komme seg bort i fra dette, med mindre fokus på hva en skal til. Der en har på noen måter greie boliger, som likevel ikke er helt egnet, er det større fokus på hva en bytter til. Mengden og typen kapital en innvandrere besitter er

bestemmende for hvilke deler av boligmarkedet som er tilgjengelig. Slik begrenses de reelle valgmulighetene, og differensierer etter akkumulert kapitalsammensetning. Det er mangel på kapital som hindrer at boligpreferanser blir oppfylt, og lite sosial, kulturell eller økonomisk kapital kan hver for seg alle hindre fremskaffelse av et godt boforhold.

Under analyse av mine data har jeg antydnet flere kategorier innvandrere ut fra deres relasjon til boligforhold og kapitalsammensetning. Min opprinnelige intensjon var å konstruere flere idealtyper som kan bidra til å gi oss en bedre forståelse av innvandrernes posisjoneringer på boligfeltet. Grunnet begrensninger i undersøkelsens omfang hadde jeg ikke anledning til å utvikle min analyse på dette området. Jeg velger her likevel å foreslå noen kategorier. De er inspirert av mitt møte med feltet og av relevant tidligere forskning.

Den statusbevisste – hvor bolig er et uttrykk som skal avspeile posisjon og status. For den statusbevisste er det den symbolske kapitalen som er avgjørende, hvor boligen skal gi anerkjennelse innenfor en gruppe.

Den kulturelle kodeknekkeren – Stor interesse for naboskap, ser på boforhold som et resultat av å bli kjent med kulturen. Det å tilegne seg kulturell kapital er grunnleggende når den kulturelle kodeknekkeren lykkes på boligmarkedet.

Den tradisjonsbundne – Godt sosialt nettverk i egen etnisk gruppe, og ser muligheter for boligbistand innenfor dette. Her er det også kulturell kapital som er viktig, og det å bruke erfaringer og metoder som ville gitt resultater i opprinnelsesland er vanlig.

Økonomen – bolig er et middel for å akkumulere rikdom. Økonomisk kapital er den avgjørende kapital for økonomen. Det å fremskaffe penger for å komme inn på boligmarkedet er avgjørende, og valg av bolig skjer på bakgrunn av en vurdering av potensial for fortjeneste ved boligsalg eller i hvilken grad boligen på andre måter legger til rette for å tjene penger ved utleie eller arbeid.

Den tilpassningsvennlige – lytter til råd, følger ”kjentmenn”. For den tilpassningsvennlige er sosial kapital avgjørende. Arbeider for å gjøre seg attraktiv for omgivelsene. Prioriterer sosiale relasjoner og ser det å bygge nettverk som fruktbart for å lykkes på boligmarkedet.

Den avhengige – av offentlig bolighjelp eller ektefelle. Her er det mangel på kapitaler som fører til en hjelpeløshet og manglende muligheter til å selv påvirke boforhold.

Disse kategoriene bør utvikles videre og nyanseres med utgangspunkt i en mer omfattende undersøkelse enn den jeg har hatt anledning til å gjennomføre i forbindelse med mitt arbeid med masteroppgaven. Det vil også være interessant å gå nærmere inn på hvordan portvokterne inn til de forskjellige boligfeltene opplever sin egen rolle, og hvilke vurderinger de foretar i møte med innvandrere. Dette vil kunne gi mer kunnskap om de strukturelle forholdene rundt innvandreres boligkarriere.

Funn fra denne undersøkelsen kunne også tas som utgangspunkt for andre undersøkelser som bruker andre metoder og utvalg. En kvantitativ undersøkelse av innvandreres boforhold og boligkarriere i Trondheim vil kunne gi en oversikt over variasjoner mellom bydeler samt en større kunnskap om forholdene for innvandrerbefolkningen som helhet. Funnene i oppgaven kan også være en nyttig bakgrunn for å se på andre vanskeligstilte gruppers posisjon på boligmarkedet. Konkret ser jeg for meg at denne oppgaven kan ligge til grunn for en kvantitativ undersøkelse av tidligere kommunale leietakeres boligkarriere, med hensikt å identifisere boligsmål samt hvilke virkemidler som har vært nyttige på veien. Dette vil kunne bidra til en bedre målretting av kommunens arbeid med vanskeligstilte på boligmarkedet.

Litteratur

- Abramsosson, Marianne, Lars- Erik Borgegård og Urban Fransson (2010): Housing Careers: Immigrants in local Swedish housing markets I : Housing studies, 17:3, 445-464.
- Andersen: Hans Skifter , Lena Magnusson Turner & Susanne Søholt (2013) The special importance of housing policy for ethnic minorities: evidence from a comparison of four Nordic countries, International Journal of Housing Policy, 13:1, 20-44,
- Beider, Harris (2009): Guest introduction: Rethinking race and housing, Housing studies, 24:4, 405-415.
- Berg, Berit(1997): Det kommunale flyktningsarbeidet. SINTEF IFIM. Trondheim
- Bolt, Gideon og Van Kempen, Ronald(2002): Moving up or moving down? Housing Careers of turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands, Housing studies 17:3, 401-422
- Boterman, Willem R (2012): Deconstructing coincidence: how middle-class households use various forms of capital to find a home. Housing, theory and society, 29:3, 321-338
- Bowes, Alison, Naira Dar og Duncan Sim(2000) Citizenship, housing and minority ethnic groups: an approach to multiculturalism, I Housing, Theori and society 17:2, 83-95.
- Brenna, Loveleen Rihel(2004): Sangam! Integrering og inkludering. Fagbokforlaget. Bergen.
- Brochmann, Grete(2003): Rettigheter og tilhørighet – å være medborger i et flerkulturelt samfunn. I: Sosiologi i dag nr 4 s 5-26.
- Bourdieu, Pierre (1984): Distinction: a socialcritique of the judgement of taste. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Bourdieu, Pierre (1994) : Af praktiske grunde. Hans Reitzels forlag, København.
- Bourdieu, Pierre (1995): Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften. Pax forlag.
- Djuve, Anne Britt og Kåre Hagen(1995): Skaff meg en jobb. Levekår blant flyktninger i Oslo. Forskningsstiftelsen Fafo. Oslo.
- Doyal L og Gough I (1991): A theory of human need. Basingstoke: Macmillan.
- Giddens, Anthony (1976) : New rules of sociological method: A positive interpretative critique of sociologies. London : Hutchinson.
- Garvik, Marianne, Thomas Hugaas Molden og Berit Berg (2008): Hvordan går det nå? – analyse av flytteprosess og nyetablering av leietakere fra hybelhusene i Anders Søyseths veg og Jarleveien. Rapport 2008, NTNU samfunnsforskning AS
- Grødem, anne Skevik (2011): Innvandrerbarn og bolig. Hva betyr boligen og bomiljøet for inkludering. FAFO

- Høydahl, Even (2014): Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre I Trondheim. SSB Rapport 23/2014.
- King, Peter 1998: Needs and Choice in housing: An individualist approach, Scandinavian housing and planning research, 15:1, 5-17
- Kvale, Steinar og Svend Brinkman (2009): Det kvalitative forskningsintervju. Gyldendal akademisk. Oslo
- Levekår 2011. rapport om levekår i Trondheim. Eierskapsenheten, Trondheim Kommune 2012.
- Malterud, Kirsti (2001): Shared understanding in thr qualitative research process: Guidelines for the medical researcher. Family practice. 10(2), s. 201-206
- Malterud, Kirsti (2003): Kvalitative metoder i medisinsk forskning. Universitetsforlaget
- NOU 2002:2 : Boligmarkedene og boligpolitikken.
- NOU 2011: 7:Velferd og migrasjon
- NOU 2011:15: Rom for alle . En sosial boligpolitikk for fremtiden
- Phillips, Deborah (2006) Moving Towards Integration: The Housing of Asylum Seekers and Refugees in Britain, Housing Studies, 21:4, 539-553,
- Putnam, R(2000) Bowling alone. The collapse and revival of community in America. New York. Simon Schuster
- Ritzer, George og Douglas J Goodman (2004): Sociological Theory. Sixth edition. McGraw-Hill. New York.
- Robison, Lindon J., A. Allan Schmid & Marcelo E. Siles (2002) Is Social Capital Really Capital?, Review of Social Economy, 60:1, 1-21
- Rogstad, Jon (2007): Demokratisk fellesskap. Politisk inkludering og etnisk mobilisering. Universitetsforlaget. Oslo
- Rosenlund, Lennart (1991): Om smak og behag. En introduksjon av Pierre Bourdieaus kultursosiologi Tidvise skrifter nr 4: Kultur og kommunikasjon.
- Røysum, Anita (2014): Er vi kun forkledde akademikere? Fontene forskning 1/2014.
- Sarre, Philip (1986) Choice and constraint in ethnic minority housing: A structurationist view, Housing Studies, 1:2, 71-86
- SMED, Senter mot etnisk diskriminering (2005): Underveis mot et bedre vern 2004-2005.
- Søholt, Susanne (2007): gjennom nåløyet – en sammenligning av tilpassninger til boligmarkedet blant hushold med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn. NIBR-rapport 2007:11
- Søholt. Susanne og Astrup, Kim (2009): Etterkommere av innvandrere – bolig og bostedsmønstre. NIBR-rapport 2009:3. (1)

Søholt, Susanne og Astrup, Kim (2009): Etniske minoriteter og forskjeller i leiemarkedet.
NIBR – rapport 2009-2. (2)

Thagaard, Tove (1998): Systematikk og innlevelse. Fagbokforlaget. Bergen

Valenta, Marko (2008): Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life. PhD.-thesis 2008, NTNU

Wilken, Lisanne (2008): Pierre Bourdieu. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim

Özükeren, A Sule og Ronald van Kempen (2002): Housing careers of minority ethnic groups: experience, explanations and prospects. Housing studies, 17:3, 365-379

SSB tabell:

Tabell: 09801: Beboede boliger, etter husets byggeår og type eierskap (K) (B)

N. Bolig - nivå 3 (K) etter region, statistikkvariabel og tid

Trondheim kommunes retningslinjer for kommunal bolig

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg er masterstudent i sosialt arbeid ved NTNU og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er boligkarriere, og jeg skal undersøke hva som virker inn på kommunale leietakeres boligkarriere. Jeg ønsker å se på om det er forskjeller i blant forskjellige grupper i hvilke holdninger og ønsker det er i forhold til bolig, samt om mulighetene på boligmarkedet oppleves forskjellig mellom gruppene.

For å finne ut av dette, ønsker jeg å intervju 12-18 personer som har bodd i kommunal bolig tidligere, eller som bor i kommunal bolig nå. Spørsmålene vil dreie seg om tidligere, nåværende og fremtidige boforhold. Jeg ønsker å finne ut om forskjeller eller likheter i boforhold kan skyldes for eksempel jobbsituasjon, holdninger, migrasjonsbakgrunn eller nettverk. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2014.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 98020393, eller sende en e-post til hlimipie@hotmail.com. Du kan også kontakte min veileder Marko Valenta ved institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap på telefonnummer 73591542.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med vennlig hilsen
Maria Kenza Hlimi

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien.

Signatur ..... Telefonnummer .....

Intervjuguide 1

Informere om konfidensialitet og frivillighet ved undersøkelsen

Informasjonsskriv

Følge temaene, bruke spørsmålene ved behov

Fortid

- Landbakgrunn, bosted og form i hjemlandet. Flyttegrunn
- Ankomst og botid i Norge. Veien fra mottak til dagens situasjon.

Nåtid og fremtid

Arbeid og inntektsforhold

- Hvilken type inntekt og størrelse
- Tilfredshet med arbeidet
- Hvem omgås du i arbeidshverdagen din
- Kontakt med kollegaer på fritiden
- Hvilken type arbeids og inntektssituasjon er det sannsynlig at du befinner deg i fremtiden?

Familieforhold, nærhet,

- Hvem bor sammen, hvem ønsker du å bo sammen med?
- Hva gjør din samboer/ektefelle? Hvor møttes dere?
- Får dere hjelp fra noen i storfamilien? Praktisk eller økonomisk
- Bidrar du med praktisk eller økonomisk hjelp til storfamilien?

Bolig

- Hvilket område bor du i
- Hvilken type bolig er det, er den passe stor for husholdet?
- Hvor tilfreds er du med boforholdet ditt?
- Hvordan synes du bougiftene er i forhold til kvaliteten på boligen
- Hvem er dine naboer - mye kontakt?
- Hvordan fikk du kjennskap til boligmarkedet i Norge
- Hvorfor leier du bolig, er dette noe du ønsker, eller av mangel på alternativer?

- Har du søkt om boliglån, hvordan ble du møtt i banken? Fikk du rettferdig behandling ut ifra betjeningsevne?
- Hvis du ikke har søkt om boliglån, hva er grunnen til dette?
- Hva er de viktigste faktorene ved en god bolig for deg?
- Hva betyr boligen for deg i det sosiale livet ditt
- Hvordan bor de du omgås tilvanlig
- Hvordan opplever du at nordmenn flest bor? Er dette noe du ønsker deg?
- Hvordan opplever du at folk fra andre land bor? Er dette noe du ønsker deg/ Absolutt ikke vil ha?
- Hvordan bor folk flest av din etnisitet
- Hvordan ønsker du helst å bo?(hustype, område, nabolag, etniske naboer, landlig, by etc.)

Ved barn

- Trives barna på skolen og i nærmiljøet?
- Liker barna å ha besøk av sine venner? Er de på besøk hos sine venner?
- Hvilken etnisk bakgrunn har deres venner
- Kjenner du foreldrene?

Sosialt

- Hva er din posisjon i det miljøet du vil kalle ditt? Føler du at boforholdet ditt samsvarer med din posisjon
- Hva er viktig at andre
- Har du mest tilfelles med folk fra ditt opprinnelsesland, eller etniske nordmenn, eller noen andre?

Intervjuguide 2

Informere om konfidensialitet og frivillighet ved undersøkelsen

Informasjonsskriv

Fortid

Landbakgrunn,

bosted og form hjemlandet.

Flyttegrunn

By eller bygd

Familie og omgangskrets – status

Viktigste relasjoner

Utdanning

Jobb

Økonomi

Ankomst og botid i Norge. Veien fra mottak til dagens situasjon.

Forventninger før bosetting

Familie

Nettverk(innvandrere eller norske)

Barn

Fritidssysler

Økonomi

Bolig

Tidlig periode etter bosetting

Møte med nærmiljøet

Viktige relasjoner

Hva var positivt/negativt

Første omgangskrets

Hvordan ble bolig fremskaffet?

Hvordan lærte du norsk?

Egnet bolig?

Mulighet til å påvirke eget boforhold?

Ble forventningene til Norge innfridd?

Bolig

Økonomi

Jobb

Nettverk

Viktige relasjoner

Familie

Tilknytning til hjemland

Fremtid

Bosted

Familie

Nettverk

Arbeid

Inntekt

Tilknytning til lag og foreninger

Hjemland

Konkret om bolig

Hvordan vil du beskrive nabolaget ditt?

Hvilken type bebyggelse er det der?

Hvilken type bolig bor du i (hus, leilighet... eie eller leie)

Hvem bor sammen, hvem ønsker du å bo sammen med

Størrelse i forhold til hushold

Hvorfor flyttet dere hit? Var det egenskaper ved boligen eller nabolaget som var viktige?

Hva flyttet dere fra?

Hvorfor valgte dere ikke andre boområder? Er det områder dere har aktivt unngått?

Har du kommet i kontakt med noen fordi du bor der du bor?

Hvem er dine naboer- mye kontakt?

Bor det mange innvandrere i nabolaget? Er dette bevisst ved valg av bolig?

Hva betyr boligen for deg i det sosiale livet ditt

Hvordan bor de du omgås tilvanlig

Hvordan opplever du at nordmenn flest bor? Er dette noe du ønsker deg?

Hvordan opplever du at innvandrere bor? Er dette noe du ønsker deg/ Absolutt ikke vil ha?

Hvordan bor folk flest av din etnisitet

Hvor tilfreds er du med boforholdet ditt?

Føler du at boforholdet ditt samsvarer med din posisjon

Hvordan klarte du å få tak i boligen du har i dag? Hvor fikk du kjennskap til muligheter for boligkjøp?

Hvordan synes du bougiftene er i forhold til kvaliteten på boligen

Har du et boligsmål? (Type bolig, boområde hustype, område, nabolag, etniske naboer, landlig, by etc.)

Hvilke metoder vil du bruke for å nå dine boligsmål(offentlige, sparing, nettverk)

Ønsker du å eie flere boliger for utleie?

Det er flere boligfelt i Norge. Hvilke felt har vært mest ønskelig, og hvor lett har det vært å få innpass på det private, kommunale eller kjøpemarkedet?

Du har tidligere bodd forskjellige plasser, har dette hatt innvirkning på hvilken bosituasjon du ønsker deg?

Hvem har du møtt når du har vært på boligjakt? (boligtilbydere)

Hvordan har disse møtene vært, har de resultert i bolig?

Hva er de viktigste faktorene ved en god bolig for deg?

Hvordan fikk du kjennskap til boligmarkedet i Norge

Hva ville gjort det enklere å få en tilfredsstillende bolig raskere?

Hvorfor leier du bolig, er dette noe du ønsker, eller av mangel på alternativer?

Avsluttende refleksjoner

Har du funnet deg til rette i Trondheim?

Er det noe du ville gjort annerledes når det gjelder bolig

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Marko Valenta
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap
NTNU
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 12.09.2012

Vår ref:31369 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 06.09.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31369	<i>Boligkarriere - forskjeller mellom etnisk norske og etniske minoriteter</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Marko Valenta
Student	Maria KENZA Hlimi

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

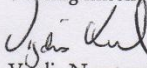
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

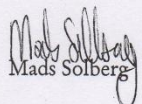
Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Mads Solberg

Kontaktperson: Mads Solberg tlf: 55 58 89 28
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Maria KENZA Hlimi, Ranheimshøgda 15 d, 7054 RANHEIM

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 31369

Prosjektet undersøker faktorer som fremmer boligkarriere blant etnisk norske og etniske minoriteter.

Utvalget består av nåværende og tidligere kommunale leietakere i Trondheim kommune. Disse rekrutteres ved at informasjonsskriv sendes ut til kommunale leietakere og utvalget suppleres med individer fra eget nettverk. Ombudet legger til grunn at studenten har innsynsrett i opplysninger som skal nyttes i rekrutteringen gjennom sin jobb i Trondheim kommune, samt har tillatelse fra konsituert leder for foretaket jamfør korrespondanse med student 10.9.2012.

Ombudet forutsetter at behandlingen ikke er til hinder for taushetsplikten.

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes skriftlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Det vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning samt helseforhold jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 a) og c).

Prosjektet skal avsluttes 01.07.2013 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes i henhold til prosjektmeldingen. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database.
<http://pro.arkiv.no/prosjekt/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.07.2013, sette en betydelig englede status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen
Vibeke Nantveit Kvalheim

Kontaktperson: Mari Solberg tlf: 55 96 89 78
Veilegg: Prosjektvurdering
Kontor: Mari Kross Håland, Postboks 114, 7051 RAUBERG

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Vi viser til statusmelding mottatt 21.02.2014.

Personvernombudet har nå registrert ny dato for prosjektslutt 30.11.2014.

Det legges til grunn at prosjektopplegget for øvrig er uendret.

Ved ny prosjektslutt vil vi rette en ny statushenvendelse.

Hvis det blir aktuelt med ytterligere forlengelse, gjør vi oppmerksom på at utvalget vanligvis må informeres ved forlengelse på mer enn ett år utover det de tidligere har blitt informert om.

Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.

Vennlig hilsen,

Marie Strand Schildmann - Tlf: 55 58 31 52

Epost: marie.schildmann@nsd.uib.no

Personvernombudet for forskning,

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Tlf. direkte: (+47) 55 58 81 80